

Deze tekstuitgave is vervaardigd door medewerkers van de Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal o.l.v. Nicoline van der Sijs en Hans Beelen. De tekstuitgave vormt een onderdeel van de elektronische Woordenbank Nederlandse Dialecten (eWND), op www.meertens.knaw.nl/dialectwoordenboeken/

{p.I}

{p.II}

{p.III}

WOORDENBOEKJE

VAN HET

DEVENTERSCH DIALECT

DOOR

W. DRAAIJER,

Leeraar aan de H. B. S. te Leiden

'S-GRAVENHAGE

MARTINUS NIJHOFF

1896

{p.IV}

{p.V}

VOORBERICHT.

In de laatste jaren heeft het dialect van Deventer danig geleden. Het getal **vleesèters** is op onrustbarende wijze gestegen en dat der **vleisèters** in dezelfde mate gedaald. Vandaar dat het hóóg tijd wordt, dat taalminnaars het Deventersch eens onder handen nemen; hoe langer men daarmede wacht, hoe meer gevaar er bestaat, dat woorden en uitdrukkingen, die voor de taalstudie van belang zijn, voor goed verloren raken. Dit boekje, aan welks samenstelling ik mijn vrije uren in de drie laatstverloopen jaren heb besteed, moge daartoe anderen aansporen. Veel belangrijks is in 't Deventersch nog te vinden, dat ik niet gaf, daar 't boekje in hoofdzaak een produkt is van mijn herinnering. Taalkundigen, die in Deventer zelf wonen, (vooral wanneer ze, evenals ik, er geboren en getogen zijn), en die gelegenheid hebben, dagelijks het dialect, ook der lagere standen, te hooren, zullen nog heel wat wetenswaardigs kunnen opdiepen.

Toen in 't begin dezes jaars 't Geldersch-Overijselsch Woordenboek door J. H. Gallée het licht zag, was de woordenlijst van mijn boekje reeds ter perse. Bij de bewerking der Inleiding heb ik natuurlijk van genoemd Woordenboek dankbaar gebruik gemaakt. Men zal zien, dat het aantal woorden, dat ik geef, aanzienlijk geringer is dan in 't Geldersch-Overijselsch Woordenboek, doch ook, dat verreweg het grootste gedeelte der mijne bij Gallée niet voorkomt. Door de beperking mijner stof had ik de gelegenheid meer uitdrukkingen te vermelden, waarin de woorden gebruikt worden en nog een stukje Deventersch proza te geven, zonder de {p.VI} perken te overschrijden mij door den uitgever gesteld. Mijn boekje is dus geworden: een zelfstandige bewerking van het dialect eener enkele plaats, gelegen in het uitgestrekte gebied, welks taal Gallée tot onderwerp nam. Het ware te wenschen, dat voor verschillende andere plaatsen in dat gebied hetzelfde werd gedaan.

De wijze van behandeling der woorden werd mij aangegeven door het tweeledig doel, dat ik mij voorstelde. Ik hoop n.l. dat de taalkundige in dit werkje iets van zijn gading zal vinden en dat het mijn vaderstad niet onwelkom zal zijn.

Het is mij aangenaam hier openlijk mijn dank te kunnen betuigen aan Prof. Dr. J. H. Gallée, den altijd even welwillenden man, bij wien ik nooit te vergeefs om hulp aanklopte;

alsmede aan de firma Martinus Nijhoff, die zich bereid verklaarde, in 't belang der taalwetenschap mijn boekje te drukken en uit te geven.

Leiden, 31 Maart '96. W. D.

{p.VII}

Ter aanwijzing van de uitspraak heb ik, naar 't voorbeeld van Prof. Gallée, de volgende letterteekens aangenomen:

- a** in gesloten lettergrepen uit te spreken als Ndl. **a** in **dag**.
aa en **a** (in open lettergr.) uit te spreken als Ndl. **aa** in **daags**.
ao uit te spreken als Eng. **a** in **war**.
äo uit te spreken als Fransch **oeu** in **coeur**.
b uit te spreken als Ndl. **b** dus op 't eind van een lettergreep scherp.
d uit te spreken als Ndl. **d** dus op 't eind van een lettergreep scherp.
e uit te spreken als Ndl. **e** in **bed** of toonloos.
è uit te spreken als Fransche **è** in **grève**.
é uit te spreken als Ndl. **e** in **schepen**.
ee uit te spreken als Ndl. **ee** doch meer aangehouden.
(i)ee uit te spreken als Ndl. **ee** met voorslag van **i**.
ei uit te spreken als Ndl. **ei** (niet als in Holland waar de **ei** meer naar **ai** zweemt).
f uit te spreken als Ndl. **f**.
g en **h** uit te spreken als Ndl. **g** en **h**.
i uit te spreken als Ndl. **i** in **pit**.
î uit te spreken als Ndl. **ie** in **tien**.
ie uit te spreken als Ndl. **ie** in **dier**.
j, k, l, m, n uit te spreken als in 't Ndl.
o uit te spreken als Ndl. **o** in **dom**.
ò uit te spreken als Ndl. **o** in **bod, pot**.
ó uit te spreken als Ndl. **o** in **loven**.
oo uit te spreken als Ndl. **oo** in **loopen**.
ô is een gerekte **ó**, eenigszins zweemende naar Ndl. **oe**.
ö uit te spreken als Hoogd. **ö** in **Köln**.
ô eenigszins als Ndl. **eu** in **deun**, maar met een naar **ü** zweemenden bijtoon. {p.VIII}
ö uit te spreken als Ndl. **eu** in **beul**.
p, r uit te spreken als Ndl. **p, r**
s staande voor Ndl. **sch** is niet geheel Ndl. **s** maar meer keel-**s**.
s, t, u, w, z uit te spreken als in 't Ndl.
u uit te spreken als Ndl. **oe** in **moed**.
ù uit te spreken als Ndl. **oe** in **voer**, Hgd. **u** in **gut**.
ui uit te spreken als Ndl. **ui** in **huis**.
ü uit te spreken als Ndl. **u** in **kunnen**.
û uit te spreken als Ndl. **uu** in **uur**. (Voor een anderen medeklinker dan **r** eenigszins verkort).

Kleine, hoog gedrukte letters worden bijna niet gehoord. {p.IX}

INLEIDING.

De tongvallen, die in Groningen, Drente, Overijsel en de Graafschap worden gesproken, herinneren in veel opzichten aan het Oud-Saksisch, d.i. de taal van den Germaanschen stam, die vroeger 't Noord-Oostelijk deel van ons vaderland bewoonde. Het

Deventersch is dus een Saksisch dialect en verschilt niet weinig van het algemeen Nederlandsch, dat een sterk sprekend Frankisch karakter draagt.

De kennis der dialecten, waarin zoo veel oude taalelementen voortleven, is voor den taalvorscher van 't hoogste belang.

Over 't algemeen is op het platteland het dialect zuiverder bewaard dan in de steden. Dat neemt evenwel niet weg, dat ook de stadsdialecten voor de taalstudie van groot belang zijn. {fnote1}Zie o.a. Paul's Grundriss 1, p. 935 en 936.{/fnote}

Het kan wel niet anders, of het dialect van een stad als Deventer, van oudsher bekend om haar uitgebreiden handel en beroemd om haar inrichtingen van onderwijs, moet veel geleden hebben; en toch hebben de vele nadeelige invloeden, die er op werkten, niet zulke groote verwoestingen aangericht, als we zouden verwachten. Dat komt, omdat de Deventerschman zijn taal liefheeft. Hij lacht even hartelijk om den bekrompene van geest, die hem wil wijs maken, dat zijn dialect eigenlijk een verbasterd Nederlandsch is, als om vroegere stadgenooten, die een blauwen maandag of iets langer in Holland gewoond hebben en van daar een nieuw taaltje meebrengen, dat niet zelden naar 't Hooghaarlemmerdijksch riekt. Hij is zich volkomen bewust, dat het hart ons geheele leven door het best de taal spreekt, die we aan moeders knie geleerd hebben, dat het aanstellerij is, de taal zijner jeugd tegenover vroegere bekenden en vrienden te willen verlooehenen. Tegenover vreemdelingen, voor wie 't dialect minder goed verstaanbaar is, zal hij de beleefdheid in acht nemen de beschaafde omgangstaal te gebruiken. {p.X}

Als schrijftaal is 't Deventersch maar hoogst zelden gebezigd; van daar dat hij, die den woordenschat van dit dialect aan anderen wil bekend maken, al zijn stof moet putten uit de gesproken taal. Dat is een werk van tijd en geduld, en hoeveel moeite hij ook aanwendt, zijn arbeid zal steeds zeer onvolmaakt blijven. Toch zal zijn ernstig *streven* bij velen reeds waardeering vinden.

Aan een bloote lijst van woorden met vermelding hunner beteekenis heeft de taalvorscher evenwel niet genoeg. Hij moet ook weten, hoe ze worden uitgesproken en verlangt daarbij tevens zinnen, uit den volksmond opgeteekend, waarin ze voorkomen. Eerst wanneer aan deze drie vereischten voldaan is, krijgen de woorden voor hem kleur en leven.

Mijn oorspronkelijk plan was, dit woordenboekje te laten voorafgaan door een kleine grammatica van 't dialect. De verschijning van 't Geldersch-Overijselsch Woordenboek door J. H. Gallée heeft mij evenwel die moeite bespaard. Ik kan nu volstaan met belangstellenden te verwijzen naar het werk van genoemden Utrechtschen hoogleeraar, den grondigsten kenner van 't Saksisch ten onzent.

Hieronder vermeld ik eenige punten, waarop het Deventersch (D.) van het Geldersch-Overijselsch (G.-O.) door Gallée beschreven afwijkt. De §§ zijn die van 't Woordenboek van het Geldersch-Overijselsch dialect.

§2. De **a** in **arm**, **karke**, **wark**, **antwoord** e.a. wordt niet sleepend uitgesproken, maar klinkt als Ndl. **a** in: **arm**.

§5. In 't G.-O. **mèjen**, **wèjen**, **zèjen** enz. wordt è veel meer geopend uitgesproken dan in 't D.

§10. De **j**-klank na **î** (op 't eind) ontbreekt in 't D. b.v. **Î bint**, **kommî** (komt ge).

§15. Umlaut van **o** komt in 't D. niet meer voor in: **konink**, **wonink** e.e.a.

§16. Woorden als **gud**, **mud** e.a. klinken als in 't Ndl. en niet als in 't G.-O. **gôd**, **môd**, enz.

§25. Deze **ie** wordt in 't D. ook gehoord in: **viere**, **diepe** (en zijn afl. en sam. beh. in: **Dîpenvèn** en **Dîpenheim**), **kiezen** (z.nw. en ww.), **kniezen**, **ve(r)siezen** e.a.

§27. In 't D. **boomen**, **dooven**, **verschoonen**, **loover(hütte)**, **rooken**, **looze** e.a. waarin **o** uit **au** is ontstaan ontbreekt de umlaut. Doch men zegt: **onnözel**.

§30. De alveolare **r** heeft in Deventer de overhand, vooral bij de lagere standen. Sommigen verbeelden zich, dat de uvulare **r** fatsoenlijker klinkt en doen daarom hun best om te **brijen** (brouwen).

§45. In 't D. zegt men: **guje, lajen, naojen, rajen, raojen** enz.; doch 'n paar **môë b(i)eeenen, spröë handen**. {p.XI}

§46. Ook D. **knüsselen, güzze**, soms ook: **müsse**. Voor verdere **assimileeringen** zie men de lijst van **inclinaties**.

Opmerkingen. Verdubbeling van de consonant in **gavven, lazzen** enz. duidt alleen korthed van de voorafgaande vocaal aan.

Bij samenstellingen valt het **accent**, als in 't Ndl., wel op 't eerste lid, doch wordt veel meer over 't geheele woord verdeeld, zoodat het tweede lid een sterker toon heeft dan in de algemeene spreektaal.

In de woordenlijst worden **mannelijk** genoemd: alle namen van zelfstandigheden, die met **hij** worden aangeduid. **Vrouwelijk** zijn in 't D. alleen: de namen van vrouwen (niet die van vrouwelijke dieren), de niet-onzijdige stofnamen en begripsnamen, alsmede de namen van ziekten. **Onzijdig** zijn die, welke in 't Ndl. onz. zijn, alsmede **mezik** en **fabrik**.

{fnote1} Men passe dezen regel toe, wanneer in de woordenlijst 't geslacht niet is vermeld. {/fnote}

§48. Het Deventersch kent alleen als meervoudsuitgangen: **n (en), r** en **s**.

§57. Verbuiging van 't bnw. kent het D. niet; 'n **guje man** is nom., dat. en acc.

Tot onderscheiding van 't geslacht zegt men: **dat is 'n Dèventerse** (vr.) en **dat is 'n Dèventersen** (m.).

§60. 1e p. sing. dat. en acc. **mîn**; 2e p. sing. ontbreekt. In plaats daarvan gebruikt men **î**, eigenlijk plur.; 2e p. meerv. is **îlû**, b.v. **î loopt** (du läufst), **îlû loopt** (ihr lauft). G.-O. **hé** is in Dev. **h(i)ee**, encl. **e**.

De 3e p. vr. enk. dat. en acc. is **haar**; mv. **haarlû**. Als subst. gebruikte poss. heeft het D.: **den mînent, unent, zînent, harent** en **onzent**.

Demonstr. adj.: **d(i)ee** of **den** (met klemtoon), **disse**.

Demonstr. subst.: **den, dissent**.

Déze ontbreekt geheel.

Het bepalend lidwoord is in Deventer: **de** voor 't vr., **de** of **den** voor 't mnl. en 't voor 't onz. Ze worden niet verbogen. **Den** gebruikt men in 't mannelijk enk. vóór woorden, die met een klinker, een **h** of een **d** beginnen, b.v. **den aovend** (avond en oven), **den hof** (tuin), **den dokter**.

Interr. zijn: **w(i)ee, wat. Watte** beteekent: Wat zeg je?

Voor: hoedanig, hoe een, zoodanig, zoo een, zulk, heeft het D.: in 't enk. bijv. gebr.: **hon** of **hun, zon**, meerv. **hükke, zükke**. Zelfst. gebr.: enk. **honnend** of **hunend, zonnend**, meerv. **hükkend, zükkend**. Vóór onz. stofnamen: **hük, zük**, vóór vr. stofn. **hükke, zükke**.

§61. Optatiefvormen ontbreken. In 't gerundium ontbreekt de **e** b.v. **te bîten**.

Imperatiefvormen (enk. en meerv.) hoort men met en zonder **t**. {p.XII}

Het voorvoegsl van 't verleden deelwoord is: **e**; als adj. gebruikt **ge**, b.v. **de kléver is emeid, de gemeide kléver, de gank is efeild, de gefeilde gank**. (Voor de verschillende uitspraak dezer **ei**'s, zie men §5).

Kunnen wordt dikwijls gebruikt voor **kennen** b.v. **Ik kan mîn lesse; ik heb 'm ekönd**.

Leggen en **liggen** worden veel minder verwisseld dan in Holland; toch zegt men: **H(i)ee lei üm négen ûr nõg in bedde**.

Sommige sprekers laten de **n** van het zwakke praet. weg, behalve vóór een klinker of **h** (zie beneden).

Hier volgen eenige opmerkenswaardige conjugatie-vormen:

Inf.	Ind. praes. 1e p. sing. 3e p. sing. 1e 2e 3e p. plur.	Praet. 1e p. sing. 1e p. plur.	Part. pass.
brèken	brèke brek brèkt	braok <i>of</i> brak braoken <i>of</i> brakken	ebraken
nemmen	nemme nemt nemt	nam <i>of</i> namme nammen	enaomen
sprèken	sprèke sprek sprèkt	sprak sprakken	espraoken
stèlen	stèle stèlt stèlt	staol staolen	estaolen
schéren	schére schért schért	schaor <i>of</i> schóre schaoren <i>of</i> schóren	eschaoren <i>of</i> eschóren
kommen	komme kümp komt	kwam kwammen	ekaomen
schrikken	schrikke schrikt schrikt	schrok schrokken	eschrokken
wòrden	wòrde wòrd wòrd	wier wieren	ewòrden
liggen	ligge lig likt	lag <i>of</i> lagge laggen	elègen
èten	ète et èt {p.XIII}	at atten	egèten
géven	géve gef géft	gaf gavven	egéven
wègen	wège weg wègt	waog waogen	ewaogen
z(i)een	z(i)ee züt z(i)eet	zag zaggen	ez(i)een
dragen	drage draagt <i>of</i> dreg draagt	drug drugen	edragen

slaon	slao slòt slaot	slug slugen	eslagen
staon	stao st(i)eet staot	ston stonnen	estaon
bîten	bîte bit bît	bét béten	ebéten
blîken	blîke blîkt blîkt	blék bléken	ebléken
blîven	blîve blif blîft	bléf bléven	ebléven
grînen	grîne grint grînt	grén grénen	egrénen
rîjen	rîje rid rîd	ré réjen	eréjen
spîten	't spit <i>of</i> 't spît	't spét	espéten
wîzen	wîze wis <i>of</i> wîst wîst	wés wézen	ewézen
spîjen	spîje spit <i>of</i> spîjt spîjt	spuj spujen	espujen
vrîjen	vrîje vrit <i>of</i> vrîjt vrît	vré vréjen	evréjen
b(i)eejen	b(i)eeje b(i)eejt <i>of</i> bôd b(i)eejt {p.XIV}	baoj baojen	ebaojen
bedr(i)eegen	bedr(i)eege bedrüg bedr(i)eegt	bedraog bedraogen	bedraogen
g(i)eeten	g(i)eete gòt g(i)eet	gaot gaoten	egaoten
kiezen §25.	kieze küſ <i>of</i> kiest kiest	kaos kaozen	ekaozen
bûgen	bûge büg bûgt	baog baogen	ebaogen
knûven	knûve knüf <i>of</i> knûft knûft	knaof knaoven	eknaoven <i>of</i> eknûfd

dûken	dûke dûkt dûkt	daok daoken	edaoken
slûten	slûte slût slût	slaot slaoten	eslaoten
spuiten	spuite spuit spuit	spao spaoen (ook zwak)	espaoten of espuit
stûven	stûve stûf stûft	staof staoven	estaoven
gaon	gao g(i)eet gaot	gonk gongen	egaon
hangen	hange henk hankt	honk hongen (of zwak)	ehangen
vallen	valle vòlt valt	vîl vîlen	evallen
hòlden	hòlde hòlt hòlt	hîl of hîld hîlen of hîlden	ehòlden
blaozen	blaoze blòs blaost	bl(i)ees bl(i)eezen (doch meestal zwak)	eblaozen
laoten	laote lòt laot	lît lîten	elaoten
raojen	raoje raojt of ròd raojt {p.XV}	zwak	eraojen
loopen	loope lòp loopt	lîp of lîpe lîpen	elooopen
stooten	stoote stòt stoot	zwak	estooten
rôpen	rôpe ròp ròpt	rîp of rîpe rîpen	erôpen
h(i)eeten	h(i)eete h(i)eet h(i)eet	zwak	eh(i)eeten
scheiden	scheide scheidt scheid	zwak	escheiden
gelöven	gelöve gelöft	gelöfden	gelöfd of eglöfd

hören	gelöft höre hört hört	hörden hörden	ehörd
zeggen	zegge zeg zek	zei zeien	ezegd
breien §5.	breie breit breit	breiden breiden	ebreid
brenge	brenge brech brenkt	brach <i>of</i> bracht brachen <i>of</i> brachten	ebracht <i>of</i> ebròcht
denken	denke dech denkt	dach <i>of</i> dacht dachen <i>of</i> dachten	edacht (naast de vormen met a hoort men er ook met ò)
dünken zòken	mîn dünkt zòke zòch zòkt	mîn dünkten zòch <i>of</i> zòcht zòchten	edünkt ezòcht
koop	koop kòch koopt	kòch <i>of</i> kòcht kòchen <i>of</i> kòchten	ekòcht
wéten	wéte wét wét	wos <i>of</i> wost <i>of</i> wist wosten <i>of</i> wisten {p.XVI}	ewéten
motten	mot mot mot	mos mozzen	emot
dòrven	dòrve dòrft dòrft	dos <i>of</i> doste dosten	edòrfd
kònnen	kan kan kònt	kon konn	ekònd
zòllen	zal zal zòlt	zol zollen	ezòld
mögen	mag <i>of</i> magge mag mögt	moch <i>of</i> mocht mochen <i>of</i> mochten	emögd
wèzen	bin is bint	was wazzen <i>of</i> waren	ewest
dôn	dô düt dôt	dé déjen	edaon

willen	wil wil wilt	wòl wòllen	ewild
hebben	heb <i>of</i> hebbe hef hebt {p.XVII}	had hadden	ehad

Om het volgende stukje, alsmede de in dialect geschreven voorbeelden goed te begrijpen, lette men op de vele **inclinaties** (vooral van pronomina), die in 't Deventersch voorkomen; klankverandering gaat er vaak mee gepaard.

Hier volgen de voornaamste in alfabetische orde:

aj – als ge
ak – als ik
asse – als hij
asse – als ze
aster – als er
awe – als we
azzet – als het
azzî – als gij
bij – bent ge
bink – ben ik
bîwe – bennen we
daj – dat ge
dak – dat ik
das – dat is
datte – dat hij
dawe (dauwe) – dat we
déje – deed hij
dék – deed ik
daoij – daar gij
dôj – doet ge
dôk – doe ik
dütte – doet hij
duwe – doen we
gaoj – gaat ge
gaok – ga ik
gaowe – gaan we
g(i)eete – gaat hij
haddî – hadt ge
hatte – had hij
heffe – heeft hij
hei – hebt ge
hek – heb ik
isse – is hij
ister – is er
izzet – is het
koj – kondt ge
kouwe – kunnen we
kréche – kreeg hij

kriche – krijgt hj
krîj – krijgt ge
krîk – krijg ik
krîwe – krijgen we
kuj – kondt ge
kui – kunt ge
kümbet – komt het
kuwe – konden we
lîte – liet hij
laoj – laat ge
laok – laat ik
laote – laat hij
laowe (lauwe) – laten we
mak – mag ik
moj – moet ge
mok – moet ik
mosse – moest hij
motte – moet hij
òffe – of hij
òj – of gij
òk – of ik
òkket – of ik het
òwe – of we
sloaj – slaat ge
sloak – sla ik
slòtte – slaat hij
sloawe – slaan we
sluche – sloeg hij
st(i)eete – staat hij
staoj – staat gij
staok – sta ik
stonne – stond hij {p.XVIII}
staowe - staan we
tuë - toen hij
waffer - wat voor
was - wat is
wasse - was hij
wîj - wilt ge
wik - wil ik
wille - wil hij
wiere - werd hij
wîwe - willen we
waoj - waar gij
wòj - wildet ge
wòk - wilde ik
wòlle - wilde hij
wòtte - wordt hij
zak - zal ik
zalle - zal hij
z(i)eej - ziet ge

z(i)eek - zie ik
z(i)eewe - zien we
zoj - zoudt ge
zok - zou ik
zolle - zou hij
zouwe - zullen we
zowe (zuwe) - zouden we
zui - zult ge {p.XIX}

Volledige titels der werken, waarnaar in de volgende woordenlijst wordt verwezen:

ONZE VOLKSTAAL. Tijdschrift gewijd aan de studie der Nedl. tongvallen, onder redactie van Taco H. de Beer. Culemborg 1882-84.

TIJDSCHRIFT voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, uitgegeven van wege de Maatschappij der Ned. Lett. te Leiden.

OVERIJSSSELSCHE ALMANAK voor Oudheid en Letteren. Deventer 1835-54.

L. MEIJER. WOORDENSCHAT. 10e druk. t' Amsterdam 1745.

DE BO. WESTVLAAMSCH IDIOTICON. 1e druk.

J. H. VAN DALE. NIEUW WOORDENBOEK der Nederlandsche taal. 1e druk.

WOORDENBOEK DER NEDERLANDSCHE TAAL door de Vries, te Winkel e.a.

A. C. OUDEMANS. BIJDRAGE tot een middel- en oudnederlandsch Woordenboek.

VERWIJS EN VERDAM. MIDDELNEDERLANDSCH WOORDENBOEK.

DR JOHANNES FRANCK. ETYMOLOGISCH WOORDENBOEK der Nederlandsche taal.

KILIAEN. ETYMOLOGICUM Teutonicae linguae, door G. van Hasselt.

H. MOLEMA. WOORDENBOEK der Groningsche Volkstaal.

J. TEN DOORNKAAT KOOLMAN. WÖRTERBUCH der Ostfriesischen Sprache.

SCHILLER UND LÜBBEN. MITTELNIEDERDEUTSCHES WÖRTERBUCH.

J. G. UND W. GRIMM. DEUTSCHES WÖRTERBUCH.

{p.1}

A.

(Woorden met *ao* en *äo* beginnende, zie bij: *O*.)

aalte, v. Koeienpis. De aalte loopt van de mestvaalt naar 't *aaltegat*.

aap. *Vör den aap hōlden*, foppen, beet hebben. *Nu gelöf ik daj mîn vör den aap wilt hōlden; daj 't er mîn ümme wilt dōn*. Ook N.-Br. O. V. I. p. 194.

Wanneer ergens drukte of 'n opstootje is, en een jongen komt nieuwsgierig naar de oorzaak vragen, dan antwoord een spotvogel: “*D'r wòt 'n aap evlooid en î mögt 'm de start ophòlden*”.

abbedudas, m. Klap, opstopper.

Aj nu n(i)et ûtscheit dan zak u 'n abbedudas géven daj de grond zòkt. Gron. Aobeldudas.

achtendél, o. *achtendélen*. Een botervat, waarin 40 oude ponden gaan.

In Vlaanderen is 't de naam voor 'n graanmaat = 1/10 mud. Zie *de Bo.* i. v.

achte(r)dums. Heimelijk, in 't geniep.

achterhekke, o. Krat van 'n boerenwagen. Ook Gr. en Dr.

achte(r)ka(r)spel, o. d. w. z. “De Acht Kerspelen,” een bekende buurt. De naam is ontleend aan het uithangbord eener herberg, die men er vroeger vond.

achte(r)land. Dit is de naam, dien men in de IJselstreken geeft aan Twente en de Graafschap.

achte(r)middag, m. Namiddag. 's *Achtermiddags* of 's *achtermiddes*.

achte(r)ste pooten. Achterpooten.

Vooraf fig. *H(i)ee ging op zîn achterste pooten staon* = hij begon zijn misnoegen, zijn ontevredenheid te kennen te geven, hij werd boos.

achterûtbûren. Achteruitgaan in stoffelijken zin. *D(i)ee man is in zîn etrouwen ha(r)d achterûtebûrd; zîn vrouwe is 'n héle slechte hûshòlderse*.

Ook Limb. Brab. en W. Vl. O. V. III p. 3.

achte(r)wark, o. Achterste, achterkwartier. *H(i)ee krig wat vör zîn achterwark*.

O-Fr. achterkastèl.

af. Zie *òf*.

affére(n), mv. *afférens*. Zaak, affaire.

D(i)ee man hef al vierderlei afférens ehad; 't wil maor n(i)et bötren met 'm.

afgestampt, ook **òfgestampt**, bijw. v. gr. zeer, bijzonder. 't is *afgestampt mooi; 't règent afgestampt*.

Hoe 't komt, dat woorden, als het genoemde, versterkende kracht hebben, vindt men uitvoerig verklaard in het Ned. Wdb. op: *afgebliksemd*. De vereeniging van een begrip van kracht (stampen, bliksemen enz) en een ander: ten einde toe – (*af*), maakte die woorden uitnemend geschikt om als uitdrukking van intensiteit in 't algemeen te gelden.

Vgl. *Afgedûveld, afgedûvekaters*, schertsend versterkt tot: *afgedr(i)eedûvekaters, afgedonders, afgeweerlichs* enz. Zie: **òfgedeksels**.

afgrontéren. Affronteeren.

age. Dit achtervoegsel wordt uitgesproken: *azî*, b.v. *kurazî, plantazî, fòppazî, slîtaazî, lekkazî, stellazî, furazî, boskazî, timmerazî, dîrazî, kassazî, tûgazî, klérazî* e.a.

aksî. aksi maken: Ongenoegen maken. *Hòld nu u mond; 't gèf anders {p.2} nòg aksî. D(i)ee bûren hebt samen aksî*.

Fr. *action* beteekent ook: strijd.

al, bijw. v. bevestiging, wel. 't *Is n(i)et!* 't *Is al!* 't *Is al waar!* (klemtoon op *al*) *Ik zegge van al en mîn brör van n(i)et*.

Ook Gron.

albestel, m. en vr. Albedil, albeschik.

alens, bnw. en bijw. Geheel hetzelfde, gelijk. *D(i)ee tw(i)ee brörs bint altît alens gekleed. Z(i)ee hebt alense kleeren an*.

allebaste(r)t of **kallebaste(r)t**, m. Knikker van albast. (Zie over de soorten van knikkers te Deventer mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 20 Juli '94).

allemensenkinder. *Wel allemensenkinder!* Wel afgedrieduivekaters! Wel drommels!

allemögend, bijw. v. gr. zeer. *D(i)ee jonge is allemögend vergètachtig. Allemögend zwaar. H(i)ee kan allemögend l(i)eegen*. Ook bvnw. b.v. *Ik hebter zon allemögenden hékel an. Wel allemögend!* – Wel verdraaid!

Ook Gron.

ambelt, o. *ambelten*. Aanbeeld.

amen. Van *eeuwigheid tüt amen*, al maar door, uit den treuren, tot vervelens toe. *Wî zit hier te wachten van eeuwigheid tüt amen*.

Gron. Van ijwighaid tot poas (Molema).

andacht. Iemand, die naar de kerk gaat, wenscht men: *Goeien andacht!*

angel, Vischhoek. Ook in samenst. b.v. *Snôkangel*.

angéven. Ophouden met, vaarwel zeggen. Fr. abandonner. *H(i)ee hêf 't warken d'r anegéven; h(i)ee g(i)eeet nu op zîn slüfkes lèven. Hendrik Jan hêf zîn deerne d'r anegéven*: Zijn engagement verbroken

Ook Gron.

anhalen. *Vader is tégenswoordig arg met de rimmetîk anehaald*: geplaagd. In plaats van: *anehaald*, zegt men in dezen zin ook *anemaakt*.

Het laatste ook in Limb. O. V. II p. 211. Ook Gron. Het Gron. *anhaolen*, *anroupen* is in Deventer **ophalen**. Zie dat woord.

ank. m. Langwerpige kolk langs den IJsel.

ankrîgen. Aankrijgen, toetasten, nemen, zich bedienen. *Nu moj u n(i)eeet laoten nögen; nu moj maor ankrîgen; 't st(i)eeet d'r vör*.

anlûjen. Door luiden verkrijgen, erven. *D(i)ee vent hêf geld as drek, maor zelf heffe 't n(i)eeet ve(r)d(i)eeend; de klòkken heb 't 'm anelüjd*.

Gron. in dezelfde bet.: *touluden*.

anmaken. Zie **anhalen**.

anpîpen. Aansteken. *'k Heb gîn vûr; mag ik wel is van u anpîpen?*

anpîtsen. Oprijden. *D(i)ee meid is zoo lui astertô; 'k mot haar den hélen dag anpîtsen*.

anrôpen. Afhalen om mee te gaan. *Garrît kom î mîn margen arôpen aj nao schôle gaot?* Zie ook: **ophalen**.

ansprêken. Een zieke bezoeken. *'t Löp met Tönnes op 'n endjen; aj könt kom 'm dan nõg is ansprêken*.

Ook Gron. en N.-Holl.

anstòffer. m. Volksetym. voor: handstoffer. *Waor is de anstòffer en 't blik?*

antrekken. Aankleeden. *'t Zal manges tît wo(r)den üm mîn an te trekken*.

appelenpent. v. Appelmoes. *Pent* is een afl. van lat. panis Fr. pain en bet. oorspr. broodsop, broodpap. Zie N. Wdb.

apslûit. Absoluut. Volstrekt. *Derkman wil apslûit met mîn gaon en h(i)ee magter n(i)eeet ût*.

arm. *Jan met den (i)eeenen arm – de pomp. Koffî hek n(i)eeet meer jonges; aj dörst heb, gaot dan maor nao Jan met den (i)eeenen arm*. {p.3}

armude, v. Twist, gekibbel. *Ak ût bin, haop ik daj gîn armude onder mekare maakt*, zegt vader tot de kinderen. Ook: gezanik. *Wat liggî toch den hélen margen te jenken üm 'n cent, kwaojonge! Daor hei 'm, dan is de armude ût*. De verklaring van dit *armoede* is in 't Ned. Wdb. m.i. niet geheel juist.

arremuien. Kibbelen. *D(i)ee mensen likt altît te aremuien onder mekare*. Ook: zich vergeefs inspannen: *Aremuit nu maor n(i)eeet langer, î könt 't ümmes tòch n(i)eeet*.

arrewitsen. Een jongensspel, nagenoeg als krijgertje.

arrîjazzes! Ajakkes!

as, asse, Als. Woordspelingen: *Asse is verbrande törf en hòlt. As den hémel invalt bint alle boonenstòkken kapòt: (krîwe allemaole 'n blauwe slaopmütse op)*. Het wordt soms vóór 't voegw. dat gebruikt, waar 't in 't Ndl. niet gebezigd wordt: *Ik schrêve as dak wel kommen wòl. 't Düit mîn plezier as daj ekommen bint. Ik gelöve n(i)eeet as datte 't bèterder kan*.

Na een comparatief steeds: *as*.

astertô ook: **asterantô** = als der toe, dat het verschrikkelijk is. Zie 't voorbeeld bij: *anpîtsen*.
't Zal van nacht bakken astertô. 't Weit hier astertô.

B.

bakzödjen, o. mv. *bakzödjes*. Verkleinw. van *bakzö*, dat minder gebruikt wordt. Bakzoodje ('t Ned. Wdb. geeft dit woord niet). *Wî hebt 'n mooi bakzödjen vis evangen*. Ook in oneig. zin voor: troep, menigte, rommel: 'n *Hél bakzödjen jonges*.

balk, m. mv. *balken*. 'k *Mot aover de balk* d.i. een groote commissie. Ook: braken. *Janman hef erookt: h(i)ee mot aover de balk*.

balkens, mv. van *balk*. *In dat hûs likt (ligt) papieren balkens* ('t is zwaar gehypothekeerd). *Aster balkens onder 't îs ligt, mögt de joden d'r op*.

balkenbrî, v.; als stofn. geen mv. Ze werd vooral in November, den slachttijd, gemaakt en bestaat uit: meel (soms met krenten) in vleeschnat gekookt. De koud en vast geworden dikke brij wordt, aan plakken gesneden, in de koekepan gebraden.

Limb. balkebrîe O. V. II p. 211.

balkhaze. Schertsend voor *Katte*.

Ook Gron.

bambuzéren. Doordraaien. Fr. bambocher. Hiervan afgeleid: *bambuzör* en *verbambuzéren*.

bandel, m. mv. *bandels*. Hoepel. Over hoepels en het hoepelen zie men mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 13 Juli '94.

bandrèkel. Kwajongen, strop; eig. bandhond.

bangeschîtert. Bange knaap of meisje; ook van volwassenen gezegd.

bankròt. Bankroet.

bargers. Bergers. Er was een tijd, dat de Lange Bisschopstraat de stad verdeelde in twee deelen: de Bergzijde en de Noordenbergzijde. De bewoners der eerste heetten *bargers*, die der laatste *oorenbargers*. Nog in mijn jeugd hadden vaak kloppartijen plaats tusschen de jongens dezer elkaar vijandig gezinde deelen der stad.

In de Ned. Bet. geeft men den naam *Barger* aan de bewoners van Sticht en Veluwe. O. V. II p. 79.

barkenbessem, m. mv. *barkenbessems*. Berkenbezem, stalbezem. Voor huiselijk gebruik dienden de *heidebessems*.

ba(r)stend. bnw., Vooral in verbinding met pijn: 'n *Barstende höf(d)pîne hebben*.

baste, geen meerv. Huid, lichaam (Plat) {p.4} *Wabl(i)eef? Wòj op mîn wat te zeggen hebben? Betaal l(i)eever eerst de jas d(i)eej an u baste heb*.

bats, bnw. en bijw. trotsch. *Kîk 'm daor is bats hen stappen! Zoj n(i)eet zeggen datter hél wat achter zit?*

Ook: wat ons te machtig is; waar men tegen opziet: *Kérel wat hei mîn daor 'n boddel ineschonken! 'n Ezel kan d'r de snute in wassen; 't Is 'n batsen, dat mok zeggen*.

De Bo geeft: batsch = barsch evenals Wvl. notsch = norsch.

Oost-Fr. batsk, dicktuig.

bebbe, vr. *bebben*. Oude vrouw. 'n *òlde bebbe*. Van meisjes, die als oude vrouwen doen of gekleed zijn, zal men zeggen: 't *Bint net òlde bebbekes*.

bedûjen. Beteekenen. *Is daor rûzî? Jao, maor 't hef n(i)eet vòlle te bedûjen. Zîn z(i)eekte hef n(i)eet vòlle te bedûjen*.

Ook z.n.w. *Ister nòg èten aoverbléven? N(i)eet van bedûjen*.

begraffenisse. Begrafnis.

begrooten, onp. ww. Spijten, bezwaren. 't *Begroot mîn, dak van aovend in hûs mot blîven. Ik kan d(i)ee dûre jas n(i)eet vör u koopen; 't begroot mîn te vòlle*.

behei, o. Drukte. *Wat hef dat jonk tòch 'n behei op zîn lîf*.

beieren. Slingeren. Afl. *gebeier*. *Zit tòch n(i)eeet zoo te beieren met de b(i)eeenen: ik kan dat gebeier vör mîn oogen n(i)eeet hebben.*

bekonkelen. Zie: *konkel*.

bekstük, o. Vrouw met haar op de tanden.

bekwaom. Nuchteren.

belîne, m. Balein. Ndl. *ei* wordt in dit woord bij uitz. uitgesproken als *ie*.

Verkleinw.: *belîntjen*.

belt, m. *belten*. Hoogte. *Mòllenbelt*, hoogte waarop een molen staat. *kîkebelt* (zie op dat woord), de *galgenbelt* (bij Deventer). Elders: *bult*.

bemaken. Zie: *maken*.

benamen, ook **benamend.** Voornamelijk. *H(i)ee hef vòlle las(t) van höf(d)pîne; benamend as 't warm is.*

Ook Gron. en Friesch. Oost Fr.: *benàm, benâme, binâme*.

benzen. Aansporen, dringen. *Wat liggê toch te benzen; ik kan ümmes n(i)ee(t) gauwer.*

beschimmeld, bnw. Verlegen, bleu. *Is Derk zoo beschimmeld, datte gîn mond dôrft lòsdôn asse bî 'n ander is?*

bestaat. Verl. deelw. van *bestaden(?) besteden*. Men gebruikt het vooral in den zin van: uitbested, geplaatst van wege de diaconie of eenig ander philanthropisch lichaam. *Tõnnes wòl n(i)eeet dôgen; al zîn geld heffe opemaakt en nu isse van den armen bestaat bî 'n bûr in Epse.*

bestendig, bnw. en bw. Bedaard, kalm, ernstig. *'t Is 'n arg bestendige jonge; h(i)ee g(i)eeet zich nooit te bûten; h(i)ee lèft hél bestendig.*

bestendigheid. Ernst, kalmte. *De wilde haoren binter nu üt bî Mannes, zoo zôtjes an kümpe tüt bestendigheid.*

Ook Ned. Bet. O. V. II p. 80.

bestig, bnw. Best, heel goed (toestemmend). *Ka, gaot nu d(i)ee boodschap maor èven dôn! Bestig, juffrouw.*

Ook West-VI. De Bo geeft: *bestig* hetzelfde als *best* (weinig in gebruik).

betrekken. Gnepig, valsch behandelen. *Vertrouw 'm gîn spier; h(i)ee kan 'n mensche zoo gemén betrekken.*

Ook: Onverwachts, op 'n slinksche wijze aanvallen.

betuterd. Beteuterd, gek. *Bij nu betuterd of bakkî püffekes?*

betûn. Schaarsch, vooral van levensmiddelen gezegd. Eig. beperkt; door een {p.5} tuin, heg, raster afgesloten. *De eier bint betûn. 't Vòlk (meiden en knech(t)s) is betûn. 't Geld is betûn* (als men hooge rente moet betalen).

Ook Gr., Dr., Geld. en Oost-Fr.

betütteld, bnw. Bedremmeld, verlegen. *Mîntjen was glad betütteld tu 'k haar zoo ha(r)d ansprak.*

Ook West-VI. *betutteld*, verlegen; *beteuterd*, onthutst (de Bo).

bèzebos, m. Bessestruik.

W. VI. eveneens: *bèze – bezie* (de Bo).

bî der hand, bnw. Bij de hand. Het wordt evenals in 't Ndl. attrib. en praedic. gebruikt.

Ook Gron.

bierdrager. In mijne jeugd waren dit menschen, die zich bezig hielden met het vervoeren of in den kelder maken van zware vaten; ze werden door de stad aangesteld. Wat hun werk vroeger was duidt het woord aan. Deventer had eertijds ook door de stad aangestelde wijndragers.

b(i)eeesten. Koeien. *Z(i)ee was driük op de dèle met de b(i)eeesten, de kalver en de varkens.*

bîster, bnw. en bw. Bijster. *H(i)ee is glad in de bîster – in de war. Bîster weer – slecht weer, om er geen hond of kat uit te jagen. 'n Bîster klein betjen – 'n heel klein beetje. 't Düt mîn zoo bîster zeer.*

b(i)eestig, bijw. v. gr. Zeer, erg, danig. *Ik mos tòch zoo b(i)eestig lachen. H(i)ee kan zo b(i)eestig jokken.*

Bissenstraote. Bisschopstraat (Korte en Lange).

blage, gemeensl. *Blagen*. Stout kind, snotneus. *D(i)ee blagen van kinder maakt mîn 't lèven zur. Die blagen (snotneuzen) dôt al as groote mensen.*

Oost-Fr. in dezelfde bet.

blaksem en **blinder**. Verbasteringen van: bliksem. *Te blaksem! As de blinder!*

blanketsel, o. Schutting van planken.

blavören. Pochen, snoeven. Afl. *blavörder, geblavör.*

bleike, znw. m. *Bleiken*. Bleek. Het bnw. *bleek* wordt uitgespr. als Ndl.

blèkes. In mijn jeugd noemden ouden van dagen nog de mazelen met dien naam.

Mnl. blecke – vlek. Zie Verdam op: Blec.

blekken. Blaffen van honden. (In de stad nagenoeg verouderd). Het woord beteekent eigenlijk: de tanden laten zien, ontblooten (Franck).

blôd, o. Bloed. *Eerst had ik alles ve(r)spòld maor nu kom ik weer bî blôd* – nu ben ik weer aan de winnende hand.

blôdjies van kinder. Bloeien van kinders.

blond oog, Blauw oog. *'k Zal û 'n paar blondoogen slaon. Ook: blonde érappels. H(i)ee was n(i)et bange vör 'n blonde schenne maor vör 'n ondögend wîf.*

bluisterig, Windig. *'t Is bluisterig weer. 't Is bluisterig in de lücht.*

Oost-Fr. blüstern – heftig und mit geräusch wehen: de wind *blûsterd d'r dügtig in.*

bòd, Boodschap. *Ímand bòd stûren* – ergens van verwittigen.

bok, m. Geitebok. *De sikke mot naor de bok.* Van iemand, die zich zeer veel moeite geeft voor iets, die er vlug bij is, alles in 't werk stelt om zijn doel te bereiken of zijn zaak te doen bloeien, zegt men: *H(i)ee zit er op als de bok op de haverkiste.*

bokken. Bukken.

boksch. *Onze sikke is boksch* – moet naar den bok.

boksen. Stilletjes wegnemen, afkapen. *òfboksen. D(i)iee pîpe hei ebokst, hei mîn òfebokst.* Vgl. *kitsen, ratsen, kaaien.*

Oost-Fr. buksen, heimlich wegnemen.

bolle, *Bollen*. Stier. *Bolkalf*-stierkalf. Gron. {p.6} bol. Dr. bul. Fr. bolle. Kil. bolle, bulle. In verwante talen eveneens.

Gron. spreekw. *D'r op aanvligen als 'n bol op 'n hooiopper.* Vgl. *bok.*

bonge, m. *Bongen*. Draaibare bus, waarin koffie gebrand wordt. Over het woord met de beteekenis: trommel, zie men Ned. Wdb.

bónenga(r)de, m. *Bónenga(r)den*. Boonenstok.

bórendvol. Boordevol.

bòs, bnw. Uitsluitend praed. *'k Bin bòs* zegt iemand, die alles verloren heeft. Iemand: *bòs maken, krîgen* (bij 't spelen), *èten, drinken* (zóó dat er niets overblijft).

bòsselen. Borselen, loopen, beenen maken. *Í mozzen de jonges z(i)een bòsselen, tu de d(i)eender ze achternao zat.* Vgl. *gîspelen* en *geiselen.*

bot, *Botten*. Verklw. *bütjen*, zoowel van 't woord in de bet. van: been, als van: visch en stoot. *Ik kan u n(i)et dragen; ik heb 'n bot in 't b(i)een*, zegt men tot een kind dat dwingt om gedragen te worden. *Bütjen* in de bet. van *stoot* is een woord uit de taal der jongens. *Tô, geef mîn is 'n bütjen!* wil zeggen: leg je knikker of knoop eens zóó, dat ik door met den mijnen tegen den muur te *botten* (zie op dat woord) den uwen òf raak, òf er zoo dicht bij kom, datik den afstand tusschen beide kan *spannen* (zie op dat woord). Wvl. *But* = stoot van een marbel of bonket tegen een andere marbel of bonket.

bóter–melk–kaas. (Op z'n Holl. uitgesproken). Een kinderspel. Op een lei wordt een vierkant in 9 gelijke kwadraatjes verdeeld. Een der spelers plaatst kruisjes, de andere nulletjes. Gelukt

het een van beiden drie nulletjes of drie kruisjes op één rij te krijgen – ieder zet op zijn beurt – dan roep hij: *bóter–melk–kaas* en heeft gewonnen.

Gron. *hok–stok–blok*.

botten. Stooten, stuiten. Met knikkers, knopen enz. tegen hout of steen stuiten. Ook b.n.w. = beenen. 'n *Botten knoop*. Ook z.n.w. = beenderen. *Garrût hef 'n hondengelöf; hi hef l(i)eever 't vleis as de botten*.

bötteren. 't *Wil n(i)eet bötteren* = 't wil niet gelukken. 't *Kan mîn niks verbötteren* = 't kan me niets schelen.

botvilder. Stomp mes. *Dat mes is 'n echte botvilder, î kònt er op u gat op nao Käolen rîjen*.

bouwb(i)een. Een been waarvan de voet binnenwaarts wordt gezet, alsof de eigenaar zijn leven lang achter den ploeg in de voor geloopt heeft.

bouwen. Ploegen.

bouwmeesterken. mv. *bouwmeesterkes*. Wipstaartje.

baoven òf onder. Kruis of munt op de oude centen.

Limb. Haan en plaat. W. Kw. letter en leeuw.

brandgat. Bijt in 't ijs.

Brèmen. *Hi is zoo wîs as 't schîthûs van Brèmen*. (elders met toevoeging van): dat van zelf leeg liep, of dat van louter wijsheid inviel.

brao, m. geen mv. Gebraad. Een groot stuk vleesch, waarop de familie tijdens de slacht genoodigd werd. *Wî mot margen aovend bî de bûrman op de brao*.

Gron. *brao*, stuk rundvleesch uit de korte ribben.

bròdekes. Aardappeltjes, die men “en robe de chambre” in den pot doet en in olie laat braden.

brommen. Gevangen zitten. *H(i)ee hef al tîn jaor zitten brommen. H(i)ee hef estaolen, nu motte brommen*.

brûgem. Bruidegom. *Jan is de brûgem, 'n Zündag is 't brülfte*.

brülfte, v. Bruiloft. 't *Is hier van nacht menisten brülfte* – de beerput wordt geruimd. {p.7}

brümmels. Braambessen.

brunebérend, v. Waterkruizemunt (zie bij *krüdmus*).

brus, o. Schuim. *H(i)ee was zoo hellig dat 'm 't brus vör de mond kwam. Dat is zeker òld bier, want daor st(i)eet zon brus op. Brus op zeepsop*.

Ook Limb. O. V. II p. 214 en Neeritter O. V. III p. 146. Oost-Fr. brûs-Schaum.

brûzen. Schuimen, bruisen. *Dat bier brúst gud. 't Is zük geil weer dat op 't land alles de grond út brúst*.

bugligger, m. *Bugliggers*. Ook: *Bukligger*. Een schip, dat van een beurtschipper de vracht inneemt, die hij zelf niet kan laden. Bij laag water moesten de beurtschippers, als ze op den IJssel kwamen, een deel van hun vracht in een ander schip overladen. Dit laatste heette: een *lichter*.

buis, o. *Buizen*. Iemand: 't *buis ûtvègen* of: 't *jak ûtstükken* – iemand duchtig de waarheid zeggen. Zie ook bij *vul*.

buk, m. Buik. Verklw. *Bûksken*.

Ndl. *boek* luidt: *bôk*, verklw.: *bôksken*.

bukz(i)eeck, bwn. Beursch (van peren). W. VI. buikzuchtte – buikziek, beursch (de Bo).

Oost-Fr. bûk-sèk. Nur von Obst gebraucht.

bükkink m. Bokking. Ook: berisping. *Î zòlt 'n bükkink krîgen aj in hûs komt*.

Bükkinksgank. Volksetym. voor: bokkingshang. Een gedeelte van de straat langs de Haven. Kil. hangh, hanck – rookerij.

bûl, m. *Bûlen*. Buil, zak. *Koffibûl, geldbûl* enz.

büngel, m. *Büngels*. Houten klos, die springerige koeien of paarden aan 't been hebben als ze in de wei lopen. Overdrachtelijk: lastpost. *Mîn bûrman hef ook nòg te zòrgen vör de kinder van zîn züster; das 'm 'n héle büngel an 't b(i)een*.

Ook: plompe, groote jongen. 'n *Héle büngel van 'n jonge*. Het woord is een klankwijziging van: bengel – knuppel.

büntjen. Bontje: gemarmerd papier, dat voor omslagen van boeken gebruikt wordt.

bûrröggen, m. *Bûrröggen*. Een tarwebroodje van vier duiten. Warme boerroggen waren vroeger een geliefkoosde zaterdagavondversnapering.

bûtenb(i)eens, b.w. Buitenwaarts over rijden op schaaten. *Kòn î bûtenb(i)eens? Ja, ik kan bûtenb(i)eens en binnenb(i)eens op 't gat vallen*, d.w.z. ik versta die kunst heelemaal niet. Ost-Fr. bûten–bêns.

bûtenmensen, Buitenlui. *Met karmsdonderdag komter altît vòlle bûtenmensen in de stad*. Ook W. Vl. zie de Bo.

D.

dagens, bnw. en bijw. Daagsch en daags. *Dagens en sündagens. Mîn dagense jas*. Van een klepperman zal men zeggen: *Dagens sløppe en 's nachens løppe* – daags slaapt hij en 's nachts loopt hij.

dak, o. *D'r is te vòlle dak op 't hûs* wil zeggen: we zijn hier niet vrij genoeg, we hebben hier te veel bekijks.

In Holland zegt men: huis op 't dak.

dankbaar! hoort men zeggen in plaats van: ik dankje wel! Als 'n boer zijn geld ontvangen heeft, zal hij zeggen: dankbaar!

dauwelen. Stoeien, talmen. *Schei tòch ût met dat gedauwel, (met dat dauwelen)!*

Dauwelt nu n(i)eeet zoo lange, tamé kommî nog te late op schòle. {p.8}

O. Fr. dauwelen – umherschlendern.

Franck geeft het woord ook, als dial., met de beteekenis: traag handelen, drentelen.

dauwtrèjen. Dauwtrappen. Men doet het te Deventer op Hemelvaartsdag.

Gron. dautreden of dauwtrappen. Te Leiden doet men het op 2e Pinksterdag.

de, voorafgegaan door *Van*, gebruikt men in plaats van of liever, als demonstrativum in de volgende tijdbepalingen: *Van de zommer, van de winter, van de lente, van den harfst*, Soms ook: *van de margen, van de middag*. In beide beteekenissen van: *aanstaanden* en *verleden* zomer enz. In de omstreken hoort men ook: *van de jaor*. Ook in 't Wvl. zie de Bo op *de*.

deijen. Euphem. voor klappen. *Hef Janman zich an de taofel estooten? Géf d(i)ee stòlte taofel maor deijen*.

dek, o. Stroo- of rietbedekking van een huis.

del, o. Slet. 'n *Del van 'n meid, 'n smérig del*.

dèle, m. Dorschvloer.

dempig. Kortademig. Vooral van paarden, doch ook van menschen gezegd.

den, aanw. vnw. 1e, 3e en 4e nv.

Welken appel wîj hebben, dissent of den? Welke appel is den mooisten, dissent of den. Den wil ik hebben. Den is den mooisten.

In een bekend kinderspel wordt gevraagd: *Pik, pik, pik, waor zal den man staon?* (Klemtoon op *den*).

derretjespéren. Dirkjesperen. Derretje = Dirkje (vrouwen naam).

d(i)eepte. {fnoteTER VERBETERING;} Achter: *D(i)eepte*, in te voegen: “Meestal uitgespr. *diepte*. Zie § 25 der Inleiding”. {/fnote} *Ik bin van dage vör 't eerste aover mîn d(i)eepte ewest*, beteekent: Ik heb van daag voor 't eerst gezwommen, waar ik niet staan kon.

dier, o. Wat groot van omvang is, kokkerd. *Wat 'n dier van 'n appel! Wat 'n dier van 'n nöze hef d(i)ee G(e)tjan* (Gerrit Jan). *Wat 'n dier van 'n haze! Zon dier van 'n kenîne hewe eslacht* (met een gebaar).

dîsel, m. Distel. Zie ook: *zoogedîsel*. Het woord beteekent ook: dissel. *Dîselboom*.

dikke. Rijk. 'n *Dikke bur*. Ook Gron. Ook als bijw. v. gr. gebruikt. Voor: groot, ruim. 'n *Dikke dr(i)ee gülden*; 'n *dikke veertîn dagen*.

dinkseldag, m. *Dinkseldagen*. Dinsdag.

dissent, aanw. vnw. zelfst. gebr. Deze. *Op welke stól wîj zitte op dissent of op den? Dissent zit gemakleker as den*.

dòddeken. Dotje, lieveling. *Jao, jao, î bent môders dòddeken!*

dòddegetjen. Nestkuikentje, jongste, Benjamin: Van vogels en van kinderen gezegd. Gron. *nustdotje*.

daoje, v. *Daojen*. Traag, lui vrouwmensch of meisje. *D(i)ee meid lõp altît net of ze tw(i)ee b(i)eenen in (i)eene kouse hef; 't is 'n echte daoje*.

dollen. IJlen (van koortslidders). Ook: ondoordacht, zorgeloos, dwaas handelen. *H(i)ee dolt maor zoo wat hen; î kònt gîn wieze dîngen met 'm dôn*.

dómeneer, *Dómeneers*. Dominee. *Dómeneer P. Dag, dómeneer!*

dommenéren. Vloeken. *Wat lig d(i)ee vent te vlôken en te dommenéren!*

dôn. Geven. *Tô, dôt min dat! Wî hebt dat groot van dôn = hoog, groot noodig*. Zie ook: **nî**.

daonig. Danig, zeer. 't *Is van dage daonig heite ewest*. *D(i)ee menschen bint daonig an de sükkel; altît ister (i)eene z(i)eek*. *De dronkende kérel ging daonig te keer*.

W.-Vl. *danig*, zeer veel, zeer groot, uit de mate (de Bo).

doodvlekke, m. *Doodvlekken*. Moedervlek. {p.9}

doodwagen. Lijkwagen.

daorantô. Daar aan toe. *Das nõg tût daorantô*. Dat wil ik nu nog over 't hoofd zien, daar wil ik nu nog eens niets van zeggen. *Î heb u centen ve(r)snôpt, das nõg tût daerantô; maor daj d'r nu nõg bî gaot jòkken, das hél lélik*.

dördôn. Middendoor doen, middendoor breken, middendoor snijden. *Dôt dat stük kôke maor dôr, dan mögî de (i)eene helfte opèten*.

dóren, m. *Dorens*. Eierdoor. *Een ei met tw(i)ee dórens*.

dörslag, m. *Dörslagen*. Vergiettest.

Limb. doorslag O. V. II 215. Ook: Winterswijk.

drao. Langzaam, traag. *H(i)ee diüt alles èven drao; 't is 'n echte draodnègel*.

draodnègel, m. en v. *Draodnègels*. Iemand, die traag, langzaam in zijn bewegingen is, die alles met tegenzin doet.

Van d(i)ee jonge kan 'k niks gedaon krîgen; 't is 'n draodnègel. (Zie ook bij: **drao**).

dreilasse. Naaistersterm: een vierkant stukje goed, dat onder den arm ingezet wordt.

In Holland noemt men 't: *okseltje*.

drammen of **dremmen**. Drenzen, pruilen, dwingen, op een huilenden toon iets vragen (van kinderen gez.).

Onze Gr(i)eeetjen is n(i)ee z(i)eek: 't is maor drammen ùm in hûs te blîven; 't is 'n drammerig dink.

dr(i)eedûveltjesneigaoren. Zekere plant. Warkruid (*cuscuta*)?

Gron. *düvelsnaigaorn* – kruisdistel.

drinken, ww. en znw. Soupeeren en déjeuneeren.

Jonges, kom gauw in hûs wî mot drinken. Wî heb 't drinken al op. Wî heb al edronken.

W.-Vl. *drinken* – ontbijten (de Bo).

drîtert. Hetzelfde als **bangeschîtert** of **scheitskérel** (zie op dat woord).

dröghekke, o. droogrek.

dronkend. Evenals in: *nakend*, hoort men in dit woord een parag. *d*. 'n *Dronkende kérel*. *H(i)ee was dronkend*.

dübbeltjesmande. Een mand van ± 20 Liter inhoud (die vroeger bij de mandenmakers een dubbeltje kostte).

düchten. Dunken. *Wat dücht u daorvan? Mîn dücht dat 't zoo wel kan. Tu düchtte mîn. Tu hef mîn edücht.*

dudeldòp. Slaapkop, luilak.

Gron. doedel = nachtmuts van bont katoen.

In Dev. zingt men een langslaper toe:

Slaopkop, Dudeldop,

St(i)eeet vör half négene n(i)eeet op.

{fnoteTER VERBETERING:} Van het rijmpje bij **dudeldòp** pag. 9 gelieve men de twee laatste regels 't *Hündjen zal u bîten*, 't *Ketjen zal u beschîten*. te schrappen. Zij behooren alleen bij **klikspaon**.{/fnote}

dûker. *Te dûker!* = te duivel, drommels!

Te dûker en gîn ende, versterking van 't bovenstaande.

dûrabel. Duur, wat veel geld kost.

Ook Gron. duraobel. Ook N.-B. en O.-Fr.

dûrak. Lichtekooi.

dûren. Blijven, harden. 't *Wier mîn in hûs te benauwd: ik kon d'r n(i)eeet meer dûren*.

dus. Dof, slaperig. *Ik schei ût met lêzen; 'k bin zoo dus*.

dûsteren. *In 't dûsteren = in donker*.

In 't dûsteren is 't gud flûsteren, maor slecht vlooiën vangen.

dütte, v. Van een meisje boven de 28 jaar zegt men: *z(i)ee hef de dütte d'r op*. Men weet, dat de gangbare achtentwintigen een dut of deuk hadden.

Gron.: de klop is t'r op d.i. ze is de 28 gepasseerd.

dwars, bvnw. en bijw. Nurksch, die altijd tegen 't heil in wil. 'n *Dwa(r)se kérel. D(i)ee vent is alît dwa(r)s. Î zit mîn alît dwa(r)s = Ge spreekt of werkt me altijd tegen. Dat hûs zit mîn dwa(r)s in de mage. {p.10}*

E.

ebbedink (eig. *Hebbedink*), o. mv. *ebbedingen*. Ding, prul. *Wat hei daor vör 'n raar ebbedink? Hei daor wat moois? Och né, 't is maor zon ebbedink*.

ék, vr. Eikenschors. Samenstellingen: *ékmölle, ékschûre, ékwèger* enz.

ékertjen of **ékhörentjen**. Eekhoortje.

eerappel, m. *Eerappels*. Aardappels. *Eerappels!* was ook een uitroep, een soort van krijgsgeschreeuw bij het uitdeelen van klappen in het spelletje: "*de bûr ût 't nôst*". Zie: **négenwèkers**.

eerbèze, m. mv. *eerbèzen*. Aardbei.

Ook Wvl. Zie: de Bo.

eerlinks, bw. en bnw. Werkelijk, inderdaad. *Jentjen had gîn sūkelasîgaartjen maor 'n eerlinkse sîgare in 't höfd. Is 't gekheid of eerlinks? Z(i)ee vòchten ût eerlinks. Schei nu ût met dat gestuj; tamé wöt 't nòg eerlinks*.

Gron. eerlieks.

eeuwigheid. Zie: **amen**.

effentjes. bw. Even. *Kom is effentjes hier!*

eigengereid. bnw. Zelf gesponnen. Eng. Homespun, eigenwijs. *Eigengereid linnen. 'n Eigengereide kérel*.

eigens. Zelf. *Ik zal d'r eigens maor is nao tô gaon. Dat is van mîn eigens. D(i)ee wagen lòp haost van eigens*.

eigenste, bnw. Zelfde. 't *Eigenste bôk van gisteren. Dôt 't eigenste nòg is weer*.

eindelek, bw. Eigenlijk. *Mîntjen is eindelek (eindelek ezegd) nog 'n stük nichte van ons. 'k Gelöve eindelek dei mîn vör 't lepken hòlt*.

Ook Ned. Bet. O. V. II p. 84.

eiselek. IJselijk. Geheel overeenkomstig de afleiding wordt dit woord met *ei* uitgesproken.

elks. Elk. *Géf elks 't zînde. Aj 'n groot hûshòlden en weinig verdînten heb, is 't 'n tûr elks 't zînde te géven*, d.i. niet in schulden te raken, eerlijk man te blijven. Vgl. **misschîns**.

elsem, m. mv. *elsems*. Els, schoenmakersgereedschap.

empe, m. mv. *empen*. Mier. Ook de naam voor een korzelig stijfhoofdig kind. Een mierennest heet *'n empengat* of *'n empennöst*.

empig, bnw. Kribbig, korzelig, koppig (vooral van kinderen gezegd). *As Jenneken met andere kinder spòlt ister voort armude; z(i)ee is altît èven empig*.

en. In den bijzin hoort men nog vaak dit ontkenningwoordje. *Ik gelöve dak't n(i)eet en dô. Zekt maor dak n(i)eet en komme*.

Ook dubbele ontkenningen komen veel voor b.v. *Ik heb 'm nog nooit n(i)eet eglöfd. Ik heb nargens gîn mér (h)ékel an*.

en, voorz. *'n Zündag, 'n Maondag* enz. beteekent: aanstaanden of verleden Zondag, Maandag. Mnl. *en*, voorz.

ende, o. mv. *enden*. Eind. Van iemand, die graag alles alleen wil hebben, zegt men: *H(i)ee is n(i)eet begerig, maor h(i)ee hef graag 't middelste met de beide enden*.

Bî 't ende hebben – bij de hand hebben. *Wat hei nu weer bî 't ende?* Waar ben je nu weer aan bezig? *Tóne is gîn timmerman meer; h(i)hef nu wat anders bî 't ende. Í mot ook altît zoo wat bî 't ende hebben* – (klem op *wat*). Ge moet ook altijd dingen doen, die ge liever moest nalaten.

enk, m. mv. *enken*. Akker. Meestal gezegd van een aanzienlijke oppervlakte bouwland. Zoo heeft men o. a. te Deventer: *den légen enk*, d.i. al 't land van de stad tot de Platvoet. {p.11}.

enkeld, bnw. en bw. Enkel. *'n Enkelde keer (enkeld) kom ik ter. Enkeld* staat ook tegenover: *dübbeld*.

èvenòlder, m. mv. *èvenòlders*. Evenouder. *Wî heb samen nòg op schòle egaon; wî bint zoowat èvenòlders*,

In Gron. alleen van jeugdige kinderen gezegd.

èvenwels. Evenwel, vooral als modaal bijwoord gebruikt. *Òkke (of ik) 't 'm al verb(i)eeje, 't gef mîn niks, h(i)ee diit 't èvenwels tòch*.

ève(r)dasse, m. mv. *ève(r)dassen*. Hagedis.

eweg. Weg. Mnl. *enwech*. Eng. *away*.

F.

feile, m. mv. *feilen*, dweil. Ook bij Hooft e.a.

Gron. *fail*, *faile*.

feitel, m. mv. *feitels*. Servet. Het woord wordt weinig meer gehoord. Voor vrouwenhalsdoek van servetgoed werd het vroeger vooral gebruikt.

fenint, o. Venijn, vergif. Ook verzwering uit aanraking met vergif ontstaan. *Onze bòtterbûr hef fenint an de vinger, misschîns van 'n èvedasse*.

fetûten, alleen in 't mv. gebr. Kuren, kunsten. *Wat bint dat nu vör gekke fetûten?*

Gron. *vertuten*. O.-Fr. *fituten*.

fif, bnw. Levendig, vlug. Bij Wolff en Deken: *vif. 'n Fîf ventjen* (zowel lichamelijk als geestelijk). *H(i)ee is zoo fif, vlug, bij de pinken. Tînes is fif op de schaassens, op de b(i)eenen*.

fikken, alleen in 't mv. gebr. *Ak u in de fikken krîge, menneken! Al waj in de fikken krîgt mot kapòt* (tot een vernielal gezegd).

Vgl. **kladden**, **spiezen**, **klauwen**.

filette, m. mv. *filetten*. Welriekende anjelier.

Gron. *fielet*

fistert, m. mv. *fisterts*. Kleumer. *Dòrvî gîn snéballe te gooien, kòldfistert?*

Ook: gevoel van kou, huiverigheid.

Kom, gao maor is naor büten dan kui de fistert d'r is òffjagen. Ook een soort vuurwerk nl. een sisser, die geen klap geeft.

fisterig, bnw. Huiverig.

fítsken of **fitsken**, o. Beetje.

'n Hél klein fítsken bòtter, melk, tabak enz. (weinig gebruikt voor dingen die geteld of met een lengte- of vlaktemaat gemeten worden).

fizé, m. mv. *fízés*. Rotje, voetzoeker, die met een knal uitgaat. Fr. fusée, vuurpijl.

fladder. Flarde. *H(i)ee zütter zoo schobberig út; de fladders hangt-em bî 't lif.* Metath. van: *flarde*.

flambózen. Frambozen.

fleksken, o. mv. *flekskes*. Plakje, sneedje. *'n Fleksken brood, kòke, kéze, spek* enz.

fleppen. Drinken, zuipen. *H(i)ee hòldem tégenswoordig arg an de lippe; h(i)ee is daonig an de flep.*

An de flep wèzen, schertsend voor: diarrhee hebben.

Ook plat: coire.

flink! Uitroep van 'n knikkeraar, die weer van 't park (meet) begint.

flodder. Opgedirkt meisje, zonder degelijkheid.

floddermütse. Muts met slappe voorstrook, tegenover: knipmuts, kornet.

Gron. flottermuts – die over de gouden of zilveren kap wordt gedragen.

flûs. Vlies. *'n Windei hef gîn baste maor alléne 'n flûs. 't Hef van nacht evróren; daor lig 'n flûs op de grefte.*

Ook: Stadfr. O. V. II p. 177.

fochelen. Te ver naar voren, niet op de meet beginnen. Bij 't knikkeren hoort men telkens: N(i) eet fochelen! î fochelt!

foksen. Slordig aan elkaar naaien. *D(i)ee naod moj weer lòstarnen; î hebt de bul maor zon betjen an mekare efokst.* Zie ook: **tonneken**.

Ook plat: coire.

fòkseeren. Forceeren, dwingen. *Aj 't {p.12} n(i)eet graag dôt, moj 't maor laoten; 't wil u n(i)eet fòkseeren.*

fondement. Onderste deel van den rug. *D(i)ee üppelman strûkelde op 't steiger, kwam op de st(i)eenen neer en is zîn heele fondement út mekare evallen. Onze Jentjen is zoo branderig; zîn heel fondementjen is rauw.*

foos. Voos.

fòrsî. Kracht, force. *Met fòrsî úts dörzetten. Met fòrî argens tégen an lopen of stooten.*

foitse, dim. **fütsken** (zie dat woord) Dotje, bosje, wisch. *'n Fotse peerdehaor. 't Gaoren zit in de wierde, alles zit an (i)eene foitse.* Ook: mannelijke genitaliën.

frikkedillen. Een onbekend gerecht. Als de kinderen thuis komende vragen: *Môder, wat ète wi?* dan krijgen ze vaak ten antwoord: *Frikkedillen, jonges!* Het woord bet. eig. gehakt (fricadella).

frommes. Plat voor vrouwmensch.

'n Gemén frommes. 'n Knap frommes.

fukepòt. Rommelpot. Te Deventer worden de foekepotten gemaakt van een bloempot, half vol water, waarover een blaas. In de blaas in 'n stuk riet bevestigd.

Ook Geld. en Limb. O. V. II 217. Neeritter: foekespot. Ook Gron.

fup, v. Kracht, fond, degelijkheid, energie. *De fup ister út* zal men van iemand zeggen die naar lichaam of ziel vervallen is. Van onsolide stof zegt men ook: *Daor zit gîn fup in.*

Ook: N.-Br. O. V. I. p. 203.

futeren. Brommen, knorren, opspelen, aangaan. *Vader zal wel futeren ak zoo late in hûs komme. D(i)ee baas lig altît op de knechs te futeren.*

Afl. *gefuter.* Ook Gron. en Limb.

fûtsken. Dotje, propje, wischje.

'n *Fûtsken sîjet, peerdehaor, tabak, stroo* enz.

G.

gaaien. Loeren, gluipen. *H(i)ee lòp altît te gaaien òfter ook wat te snôjen valt.* W.-VI. gaaien – met open mond staan kijken, dwaas rondzien (de Bo).

gadde, m. mv. *gadden.* Gard. Vooral in de sam. *visgadde, boonengadde, lîmgadde of lîmgeddeken.*

ganks, adj. aan den gang, op gang. *Wi bint al weer veerfîn dagen ganks. De alózmaker hef mîn klòkke weer ganks emaaft.*

garfkamer. Kerkekamer, consistoriekamer. Mnl. *gerwecamere* – kamer, waar de geestelijke zich voor den dienst gereed maakt of kleedt; van *gerwen, garwen* – gaar, klaar of gereed maken.

garve, m. mv. *garven.* Een bos koren, schoof.

gaste, m. mv. *gasten.* Een zestal met de koppen tegen elkaar opgezette schooven. *De rògge st(i)eeft al an de gaste.*

gasterig, bnw. Vuil, garstig (van spek). *D(i)ee vent is altît èven gasterig* (in woorden of daden).

Gron. galsterig – rans – garstig.

gastert, m. mv. *gasterts.* Vuil, smeerlap (in woorden of daden).

gat, o. mv. *gatten.* Aars. *Wi mozzen 't gat ût den haok loopen,* d.i. ons zeer haasten. *Î vraogt mîn 't hemd van 't gat* – ge vraagt me meer dan ik kan of mag zeggen.

Das in mîn gat zei pòtlèpel – dat heb ik weer binnen; dat is een meevallertje.

gavel, m. mv. *gavels.* Hooivork.

gebed. *Tònnes hòlt van 'n kò(r)t gebed en 'n lange metwro(r)st,* d.i. hij houdt van een goed leventje.

gebrekkelek, bnw. en bw. Gebrekkig. *D(i)ee stümpert is mank en schèl; h(i)ee is arg gebrekkelek.*

Dat menneken kan nòg maor {p.13} gebrekkelek lèzen. Ook Gron. en Ned. Bet. O. V. II p. 85.

gebraoken. Gebroken, een breuk hebbende. *Jan Willem is òfekòrd vòr de dienst; h(i)ee is diübbeld ebraoken.*

gedô, o. Drukke, bezitting, zaak.

Wat is dat hier tòch vòr 'n gedô?

D(i)ee man hef n(i)eeft ongelükkig ebûrd; h(i)ee zit nu op zîn eigen gedô. 'n Groot gedô heffe n(i)eeft: h(i)ee wont maor op 'n käotersplaatse.

géze. Dom, onnadenkend meisje. *Wat bîj tòch 'n géze; î valt haost aover 't stòffer en blik en z(i)eeft 't nòg n(i)eeft.*

geiselen. Geeselen.

Hei (h)ier 'n (h)ond z(i)eeft geiselen? zegt men tot hem, die ons te zelden komt opzoeken.

Ook: hard lopen. Vgl. **gîspelen.**

Î mozzen de jonges z(i)eeft geiselen tu de d(i)eeftder ze achternao zat.

geiselpaole. Geeselpaal, een boom die van alle takken beroofd is.

geld. Wat de uitdr. *zîn geld tellen* soms beteekent, zie men op: **meiwòrm.**

geldig. Prijs houdend. *De bötter is 'n Vrîdag nògal geldig ewest: kommende wèke zal ze nog geldiger wèzen.*

gèle zücht, v. geelzucht.

gellig, bnw. Geel (van gelaatskleur).

Wat züt Janóme d'r gellig út; 'k gelöve stellig datte wat onder de léjen hef.

gemak, o. *Met gemak* = langzamerhand. 't Is zoo wat tít; mîn diinkt wî mozzen met gemak maor gaon. Vgl. *manges*.

gengelen. Lanterfanten, straatslijpen, langzaam en lang loopen. *Hef Jan weer den hélen middag dör de stad loopen gengelen? 't Is tòch 'n gengelaar! Dat gegengel (of gengelen) kan 'k n(i)et volhòlden; laowe wat anstappen.*

genne. Gene, gindsche. *An genne of an disse kante?* Ook: *Günse*.

gepronneveerd. Verbastering van: gepromoveerd. Uitmuntend, knap; ook zelfst. gebr.

H(i)ee is gepronneveerd in 't teikenen; (of: tékenen zooals men tegenwoordig zegt).

das 'n gepronneveerden – uitmuntend in zijn soort.

gerezzeleveerd. bnw. bw. Resoluut, kloek, vastberaden. *Iets gerezzeleveerd zeggen.* bet. iets met kracht van overtuiging zeggen. 't Is 'n gerezzeleveerden – hij is kloek en vlug ter daad.

gespel of **gepsel**, m. mv. *gespels*. Gesp.

genélen. Garnalen.

geslüns, o. Ingewanden van dieren.

getûig, o. Tuig. 't *Getûig van 'n peerd = peerdetûig*. W.-Vl. getuig – peerdetuig (de Bo).

gevaor. Gevaar (danger).

gevaar = paard en wagen. *Bij te vôte in de stad òf met gevaar?*

geweld. *Van geweld – geweldig, vreeselijk verbazend.* *H(i)ee zet 'n mond op van geweld akkem wassen wil. Ik heb 'n tan(d)pîne van geweld.* 'n *Règen van geweld* of van: *wonder en geweld.*

gewichten. De stelen van de geveerde bladeren van den accacia. De kinderen maken er bezempjes van.

gîbelen. Gichelen. Ook Gron. Zie Nd. Wdb. onder *guichel*.

gier, o. mv. *giers* of *gieren*. Eier van een melkgevend dier.

gîspelen. Hard loopen, beenen maken.

Òf de jonges gîspelen kunnen, tu ze den grönen (buitendiender) zaggen ankommen. Verg. *bòsselen*.

glad, bnw. duidelijk, vanzelfsprekend.

Das nòg al glad – dat wil ik graag gelooven, dat spreekt van zelf. {p.14}

glazewippe(r)tjen. Smallijvige drijftol.

Zie over drijftollen mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 13 Juli '94.

gleitand of **gluitand**, m. mv. *gleitanden*. Snijttand van een rund, waarmee de jongens in mijn tijd speelden.

Dat in 't Deventersch *ij* als *î* klinkt is bekend. Uitzonderingen zijn: glijtand, glijbaantjen, schijtskerel, woestijn, een rare sijs, zwijn(jak), lijs, rijschaaf, ijselijk, karwijzaad, rijzen (neervallen), soms ook *rîzen* uitgesproken en misschien nog 'n paar andere.

gljbane of **gleibane**. – Sullebaan.

glimsmeer, o. Schoensmeer.

Glimsmeerbo(r)sel en *poetsbo(r)sel*.

glîve, v. Gleuf, reet.

glória. Een groote kool in de stoof. *Nu, î heb mîn nòg al zon glória in de staove edaon, ik kan der de vòten n(i)et op lîjen.*

Zie ook: *kochel* en *Janûari*.

glüppe, m. mv. *glüppen*. Gulp van een pantalon. Fri. glupe-kier. opening. Het Ned. woord: *gulp*, is van ons woord waarschijnlijk een metath.

glupert, m. mv. *gluperts*. Iemand, die *glups* is, zie aldaar.

glups, bnw. en bw. Verraderlijk, onverhoeds, valsch. 'n *Glupse kérel. Ímand glups anpakken.* *Glupen*, beteekent eigenlijk: door een glup of kier zien; vervolgens: heimelijk, onverwachts iets doen.

gòdganselek. Godgansch. *Den gòdganseleken dag.*

gòdsbarmelek, bvn. en bw. Erg, hevig. *Ik heb 'n gòdsbarmeleke tan(d)pîne. H(i)ee kan zó gòdsbarmelek l(i)eegen, vrèten. H(i)ee blij zó gòdsbarmelek lange ût.*

gommenikkend! drommels! gossiemeine! (basterdvloek).

gaonde. *Op gaonde b(i)eenen-* op de been, niet bedlegerig. *Mannes is nòg wel op gaonde b(i)eenen, maor h(i)ee is tòch niks gud. Hendrike is vòlle bèter; z(i)ee is al weer op gaonde b(i)eenen.*

gòte (ò eenigszins gerekt) Goot. Ook wordt zoo genoemd: het vertrek, waarin de boerinnen wasschen, plassen en karnen. *Op de gòte* – in bedoeld vertrek.

grammîterig, bnw. Netelig, kitteloorig. Een neetoor wordt wel eens: 'n *grammîterd* genoemd. Ook plat: slecht uitziend, alsof men een ziekte onder de leden heeft.

Wat zût d(i)ee vent der tégenswoordig grammîterig ût!

Gron. grammietig.

grefte, m. mv. *greften*. Gracht.

grens, o. *Argens 't grens an hebben* (of *an îmand*) – ergens 't zuur ('t mier) aan hebben, aan iemand een hekel hebben.

grépe, mv. *grépen*. Mestvork, greep.

grînderig. Vooral van 't weer gezegd: somber, betrokken, onaangenaam.

grînen, Schreien.

Schreien wordt ook genoemd met een der volgende ww.: *jenken, sjenken, sjanken, blèren, lippen, brüllen, snötteren.*

Spreekwijze: *D(i)ee waogt d(i)ee wint,*

D(i)ee verspòlt d(i)e grint.

grîuwel. *De grîuwel g(i)eet mîn aover de grauwel* bet.: Ik huiver (bij 't vernemen van iets ijselijks, of bij de gedachte daaraan). Ook wordt 't gezegd, wanneer men rilt van de kou of bij 't hooren van een onaangenaam geluid b.v. 't scherpen van een zaag.

grobbeledegrabbel. Te grabbel.

Jonges, loop! Ik gooie disse kuizen in de grobbeledegrabbel.

Gron. gribbelgrabbel.

grond, m. *De grond zòken*. Zie het voorbeeld bij: **abbedudas**.

grondbét. Bij 't visschen zegt men van iemand, wiens vischhoek over den grond sleept, zoodat het dobbertje net doet alsof hij beet heeft: *H(i)ee hef grondbét.* {p.15}

gronderig. Grondig. *D(i)ee eerappels smaakt gronderig*, d.i. naar den grond.

groot van nöden. groot noodig.

Ook: *groot van dôn.*

groot is ook een term bij de zuivelbereiding. *Ik heb de bòtter groot* – ik heb de melk voldoende gekarnd, de boter is er uit.

grootte. in't grootte. In hooge mate, erg, ongelooflijk. 'n *Prezerten datte ekrégen hef! 't Is dan in 't grootte! Né, maor 't is in 't grootte zó as dat jüngesken al in de bîbel kan lèzen!*

grootte boonen. Tuinboonen.

grootvader. *Í heb u grootvader de oogen ûtetrap*, zegt men tot iemand die s.t. aan zijn schoenen heeft.

grôjen. Groeien. *Argens in grôjen*, beteekent: er zich in verheugen, met de bijgedachte van: leedvermaak. Nagenoeg 't zelfde als:

gräolen. Groeien, leedvermaak hebben. *H(i)ee gräolt in mîn ongelük.* Afl. *gräoldert.*

grôn, bnw. Groen. *D(i)ee vent is mîn grôn op 't buis of op 't lîf*, bet.: Hij is mij slecht gezind, hij zal mij zeker kwaaddoen als hij zijn kans schoon ziet. Vgl. **vul**.

grônen, m. Zoo heette in mijn jeugd de agent van politie, die buiten de poorten dienst deed. Hij werd zoo genoemd naar de kleur van zijn opperkleederen.

grôj. Groei. *Ik kan d(i)ee boomen maor n(i)eeet an de grôj krîgen. Jan hef de vrouwe weer an de grôj* (in blijde verwachting).

gräozen. Groen goed eten. *H(i)ee hölt zó van gräozen: 't is zon gräozer*. Ook N.-Br. O. V. I p. 205.

grösnেকে. Grasnek. Scheldnaam voor een boer.

grüppe, m. Greppel. Ook Gron.

guchelen. hetzelfde als *gîbelen*.

Zie Nd. Wdb. onder: *guichel*.

günst. Vaag, vettigheid van den grond.

Dat land is glad ûtebûrd; daor zit niks gîn günst meer in.

günter of **daor günsent**. Ginds.

Ook W.-VI. (de Bo).

gûren. Rijzen, neervallen. *D(i)ee zòlder gûrt dör* (omdat de planken niet aan elkaar sluiten). Bij 't laden van koren moet men voorzichtig te werk gaan om 't *gûren* der graankorrels te voorkomen.

güzze. Guts. Ook: een soort van grasmusch, meestal verbonden met het bnw. *gèle*. 'n *Gèle güzze*. Het laatste is ook een scheldnaam voor iemand met een gele huidkleur.

H.

halfscheid. m. helft, in alle beteekenissen. Ook wordt gebruikt: *helfte*.

Ook Limb., Geld., N.-Br. en O.-Fr. Kil. *helfscheede*.

hals, m. Dit woord hoort men vaak gebruiken voor keel of nek: 'n *Stîven hals. Pîne in den hals* (keel). *Z(i)ee kon gîn kôpken koffi dör den hals krîgen; 't wòl maor n(i)eeet vot. H(i)ee hef 'n gräotjen in den hals*.

hangen. *Hangen hef gîn haost*, zegt hij, die naar zijn zin te veel wordt gejaagd, aangepord.

hank. Zie: *ank*.

hanse, m. mv. *hansen*. Handschoen. Wanten noemt men *vusthansen* (tegenvoer: *vingerhansen*).

Hansje-m'n-knecht. Zeker kinderspel.

De kinderen gaan op een rij zitten op twee na, de acteurs: een heer en een knecht. De heer vraagt fluisterend aan elk der kinderen, wat ze wenschen te hebben. Daarna zegt met luider stemme:

De heer. Hansje m'n knecht!

De knecht. Wat blief meneer?

De heer. Haalt er me dit is uit, haalt er me dat is uit, haalt er me (b.v.) den gouden sleutel eens uit! {p.16}

Nu moet Hansje het kind aanwijzen, dat "een gouden sleutel" gewenscht heeft. Gelukt hem dit niet, dan vraagt de heer iets anders. Dit gaat zoo voort tot alle kinderen "er af" zijn.

Gron. Hans-mien-knecht. (Molema.)

haok, m. mv. *haoken*. Haak. *An den haok slachten*, wil zeggen: niet zelf een koe slachten maar vleesch, vet enz. voor de slacht bij den slager koopen.

Ik heb mîn de konte ût den haok eloopn, wil zeggen: ik heb te hard moeten loopen (of te veel).

haor, o. Haar. Zoo noemt men het hout dat op de knotwilgen groeit.

ha(r)den. Duren, uithouden. *Ik kan 't hier n(i)eeet ha(r)den; 't is m^n te kòld, te warm, te driik, te saai* enz.

Ha(r)denbarg. In de uitdr.: *D(i)ee lû bint van Ha(r)denbarg*, d. i. Schraalhans is bij hen kok, 't zijn slechte betalers.

ha(r)dstikken, bijw. v. graad. Vooral bij dood en doof.

Ha(r)dstikken dood – morsdood.

Ha(r)dstikken doof – kanondoof.

Gron. hardstikkend. Ned. Bet. hardstikke.

harmeltjen. Hermelijntje.

havinge. Haven (weinig meer in gebruik). Ook op oude kaarten zag ik dit woord o.a. die van 't beleg van 1578. Zie Overijs. alm. 1839.

hebberig. Hebzuchtig, inhalig.

Gron. hebbig.

hech! tusschenw. Hè!

Hech, wat mooi! Hech, wat diit dat zeer! Hech, wat zouwe 'n schik hebben!

Ook Ned. Bet. O. V. II p. 88.

hechten. Zwaar hijgen.

heggelen. Twisten, kibbelen (met woorden). *Hòld nu astubl(i)eef is wat op met dat heggelen.*

Kui nu gîn woord sprèken zonder heggelen (geheggel).

heggepéren. Roode vruchtjes van de doornstruiken.

heidebessem, heidebônder. Bezem, boender van heide; 't staat tegenover: *barkenbessem.*

heil. *Tégen 't heil in*, Weerbastig, den verkeerden kant op. *D(i)ee vent is altit tégen 't heil in* – in de contramine. *Tégen 't heil in strîken, bòsselen* – tegen de haren, de wol op.

heiläover. Ooievaar. Geld. uiver.

heisteren. Ravotten, joechteren, draven, wild spelen. *Jonge, gaot tòch is zitten, î heb 'n höfd as vûr van dat heisteren (geheister).* Ook O.-Fr. en N.-Holl.

heksel. Haksel, kortgesneden stroo. Het wordt ook *ko(r)t* genoemd en bewaard in de *ko(r)tkiste.*

hellig, bnw. Boos, nijdig. *'k Bin hellig op u, rûk maor in! Ak u dat ve(r)telle bink bange daj hellig op mân wòt. Í mot u n(i)eet hellig maken. H(i)ee had 'n rooie kòp van helligheid.*

hemd. Iemand, wien men ten laste legt, dat hij een ongelukje gehouden heeft, antwoordt dikwijls: *D(i)ee 't eerste ve(r)neemt, hef 't achter in 't hemd.* Zie ook bij: **gat.**

hémeltjen, ook **(h)îmeltjen.** Huiskrekel, 'n kriekend krieksken.

hendig, bnw. bijw. Handig, wat zich gemakkelijk laat hanteeren, wie de handen nergens verkeerd voor staan.

'n Hendige jonge, 'n hendig biltjen. Îts hendig dôn.

hendôn. Heendoen. *Z(i)ee dôt maor zon betjen met mân hen. Ze houden me maar zoo'n beetje voor 't lapje. Wî mot maor met 'm hendôn.* Wij moeten hem maar wat toegeven, maar wat door de vingers zien.

(h)ennekewagen. Een soort van kleinen mallejan, met langen boom; hij dient vooral om planken te vervoeren.

(Jo)henneken is een dim. van Johan en komt reeds als eigennaam herhaaldelijk voor in de Cameraers Rekeningen {p.17} der 14e eeuw. We kunnen ons woord dus vergelijken met: mallejan, janplezier e.d.

Zie ook Grimm's Wtb. en Schiller und Lübben op: *Henneke.*

hetsig. Hitsig, last van de warmte hebbende. *Hu bin î van dage zó hetsig?* Hoe heb jij van daag zoo'n last van de warmte? (Ze hindert mij volstrekt niet).

h(i)eet, o. Heide, tot het maken van bezems, boenders, en voor strooisel in den stal gebruikt.

h(i)eeten. Heeten. Het adj.: heet, luidt: *heite.*

hilde, m. mv. *hilden.* Zoldering van slieten in de schuur tot berging van hooi, graan en stroo. Gron. hild.

hîmen. Het moeilijk, hoorbaar, lang ademhalen, dat het zware hoesten, vooral bij kinkhoest, voorafgaat.

Kil. himmen, himen – hijgen.

hîptem. Een jongensspel, waarbij op verschillende wijzen met een stok een houtje wordt weggeslagen, en waarbij men achtereenvolgens roept: *Hîptem, raaktem, eereppeltjen, maaidem, snoeidem!*

hòddeken, o. mv. *hòddekes.* Horretje.

hòf, m. mv. *haoven.* Tuin. De Deventerschman spreekt van: *hòfgrònte, hòfstraote, hòf(h)ûsken, hòfgrond* enz., de hovenier heet echter: *tuinman.*

hòjen. Hoeden (van rundvee). *Garrît î mot van dage de kô hòjen langs de barmen.*

Ook onpers. 't *Hòjt vandage gud* – 't Is goed weer om te hooien.

Moi en hòjen? vraagt men iemand, die zich bijzonder haast met eten.

hòlten, bnw. en bw. Houterig, stijf, lomp. 'n *Hòlten Klaos, Tînes. Wat dôj dat tòch hòlten.*

hommels. Hommeles. 't *Is daor ook hommels!* Hommeles, niet in orde, oneenigheid.

Het woord *hommeles* komt in de 17e eeuw voor 't eerst voor en is, volgens geloofwaardige onderstelling ontstaan uit *Homulus*, den titel van een geliefd tooneelstuk met zeer drukke actie. (Franck.)

hond. *Kommedeer î de hond en blaf zelf!* zegt men tot iemand, die ons iets bestelt, dat hij heel goed zelf kan doen, die ons voor knecht wil gebruiken. Zie: **geiselen.**

hònderd(i)eef. Hoenderdief. *H(i)ee lÿp te glupen as 'n hònderd(i)eef. D(i)ee vent kik onder zîn pette hen as 'n hònderd(i)eef.*

hò(r)tjen. Poosje. Zie ook: **stötjen.**

huk, m. Huig. *De huk lichten* (Door er peper en zout tegen te brengen).

huken. znw. Hurken. *Op de huken* (of *hûkskes*) zitten.

Ook: Gron. en Vel.

hùkkend. {fnoteTER VERBETERING: }Het onder *Hùkkend* vermelde is niet geheel juist; men zie daarvoor § 60 der Inleiding. {/fnote} Wat voor een? Hoe een? Ook: *Hunend.* Zie: **zùkkend.**

hùmmel. Klein kind. *Wat 'n hùmmel! Waor bint de hùmmels?*

huneer. Wanneer.

Ook VI. Zie de Bo i.v. en Ned. Bet. O. V. II p. 89.

hunend. Zie: **hùkkend.**

hütjen en mütjen. De heele boel, alle rommel. *Kom, jonges, nu mok taofeldekken: pak îlû is op met u héle hütjen en mütjen.*

hûshòlderse. Huishoudster.

Gr. en O.-Fr.: hoesholderske.

hûsken. Huisje, bestekamer. Gr. hoeske. Sam. *Hûskemest* – beer.

hûzèren. ww. Huizen. *Benéden bint ze an 't timmeren, zoo dawe nu baoven mot hûzèren.*

I.

iesder. IJzer. *Iesderen.* IJzeren. Men hoort nog: 'n *hufiesder, 'n strikiesder, 'n iesderen hekke* enz.

îmeltjen. Zie: **hémeltjen.**

îmenstal. Bijenstal. Zoo ook: *îmker, îmenschûre, îmenkòrf.* {p.18}

inespannen. Tot iemand, wien men werk gebracht heeft, of die een nieuw pak aan heeft, kortom, die iets ontvangen heeft, waaraan hij behoefte had, zegt men: *Zîzoo, nu bij weer inespannen!* Wanneer men van iets een ruim voldoende hoeveelheid heeft, zegt men: *Wî bint nòg gud inespannen.*

ingaal. Egaal, van gelijke grootte.

Mîntjen, î mot vör vanmiddag wat ingale eerappels ûtzôken.

Gron. ijngaal.

ink. Inkt. *Géf mîn pen en ink.*

inkoorn. Kinkhoorn.

inpennen (zich). zich stijf rijgen.

Inepend – stijf geregen.

inrêkelen, inrakelen. Inrekenen ('t vuur).

inschûnen. Opstoken, inblazen.

Îmand îts inschûnen. Iemand tot iets kwaads aansporen. Om zich te verontschuldigen zegt een kind dikwijls: *H(i)ee hef't mîn ineschûnd.*

Ook Gr. M. Nederd. *anschunden* – Reizen zum Bösen.

îpe. Hakmes, vooral om dun hout te hakken.

ispres. Expres, met opzet.

ievers. Ergens. Ook Ned. Bet. O. V. II p. 89.

ieze(r)motte. Knecht van de ijzergieterij. De laatste heet: *îzermòlle.*

J.

jak. Zie: *buis*.

Jan. De vr. eigennaam hiervan gevormd is: *Jenneken*. Van Johan is gevormd de vrouwennaam *Jannao*, verklw. *Jannäoken*. *Jan met den (i)eeenen arm* is de pomp (Zie bij: *arm*). Iemand die *Jan* heet, wordt soms begroet of geplaagd met het rijmpje:

Jan span an,

De peerden vöran,

De hond vörûit,

Daor g(i)eet Jan de poorte met ûit.

jandudel. Jenever. *Klaore Jandudel.*

janplakan. Kleefkruid.

Janûarî. Zie: *glória* en *kochel*.

jennekesmark(t). De dag, waarop de boerinetjes en boeren uit den omtrek in de stad komen om te paren.

jonk (ewest) – geboren. *Mîn ôldste zônne is met Dèventer karmse jonk ewest.* Ook van dieren gez.

juchteren. Draven, tieren, stoeien.

'n Juchter van 'n meid is een wild meisje, een wilde rabas.

jûst of **sjûst** of **sjûstement.** Juist (Toestemmend, goedkeurend.)

K.

kaaien. Kapen. Vgl. *boksen, ratsen, kitsen*.

kaojen. Kanen, uitgebraden stukjes vet.

Ook N.-Br. O. V. I p. 210.

kaom, m. kaomsel, o. Schimmel op ingemaakt goed. *Ik mag mîn augòrkjes wel is ve(r)frissen, d'r zit 'n dikke kaom op.*

Het beantwoordt aan 't Eng. *coom* – roet, aanslag.

kakkeba, v. Euphem. voor *stront*.

kaks. Verbeelding, wind. *Wat hef d(i)ee vent 'n kaks! Kaksmaker, geurmaker.*

kamberbessem, m. mv. kamerbessems. Kamerbezem, lang varken.

kammenet, o. mv. kammenetten. Kabinet.

kanalî, m. mv. kanalîs. Kanarie.

kantjesboord. *Op kantjesboord = op't randje af. 't Is kantjesboord – boordevol.*

kapòt *H(i)ee hef den brôk n(i)eet kapòt = hij zit er warmpjes in.*

kapraol. Opzichter van een brandspuit. *De minste is hier kapraol = heeft hier de meeste praats.*

kasgenade. Gasconnade, drukte, lawaai. *Maak tòch zon kasgenade n(i)eet jonges!* Ook N.-Br. O. V. I p. 208.

Gron. kaskenaode.

kasaovend of **kasäovendjen.** Kerst-{p.19}avond. De kinderen zingen dan een liedje, dat aldus begint:

Kasäovendjen,

kasäovendjen,

mîn môder bakt 'n wäofeltjen

kassazî. Ontslag 'n Zaoterdagaovend krig *d(i)ee luie knecht zîn kassazî.*

In 't W.-VI. heeft *kassade* gelijke beteekenis (zie de Bo). Zie: **age**.

Fransch: cassation – vernietiging (van een vonnis).

käoter. Keuterboer, boer die één paard houdt.

kattekarmse. Kattekermis. *D(i)ee man is van alle kattekarmsen thûs*, beteekent: hij kan van alles, hij weet zich altijd te redden, hij is van alles op de hoogte.

kazzebônen. D'r ùt kazzebônen wil zeggen: er uit smijten.

keersenschoon, Schoon bij kaarslicht. *D(i)ee jüffers bint keersenschoon; aj ze 's margens z(i)eet, dan zoj gaon loopen. 't Is daor in hûs alles keersenschoon, bî daglicht moj de bul n(i)eet z(i)een.*

kégelen. Vallen. *Op de grond, van de b(i)eenen kégelen.*

kégels. Beenen. *Ik valle van honger haost van de kégels.*

kelînkralen. Cornalijnkoralen.

kemmen naast **kammen.** Het eerste wordt bepaaldelijk gezegd voor het reinigen met de fijne kam.

kèkelkouse. Babbelaarster, klappei.

kèkelmôje. Kakelmoei. Hetzelfde als 't voorgaande. Ook: *kèkelkonte*.

kérel. Van iemand, die klein is, maar zich zeer mannelijk tracht voor te doen, zegt men: *'t Is 'n kérel as kas, maor de b(i)eentjes, de b(i)eentjes!* (of: *maor de b(i)eentjes van was*).

kérelswark. Een werk van belang, sterk stuk. *'t Is kérelswark den Îselt aover te zwemmen zonder ôf te drîven.*

ketsen. Vuur slaan. Vuursteen en staal heet: *Ketsgerei*.

kidde, m. mv. *kidden.* Hit. Ook geeft men dien naam aan een kleine vrouw.

Kiddewagen – hittewagen.

Gron. kid en kidde.

kîdelen of **kîlen.** Kittelen.

Wacht is ik zal u kîdelen! Wat kîdelt mîn daor zoo op de rügge? Jan, kom kîdelt mîn: begin van een straatdeuntje.

Als men een kind ergens kittelt, dan roept men daarbij: *kîle! kîle! kîle!*

kif, o. Gebruikte run.

kîfte, m. mv. *kîften.* Kievit. *Loopen as 'n kîfte.* Ook een naam voor een meisje, dat zoo gauw als water is.

Ook Gron.

kîk-in-de-pot of **kîkepot.** Zoo heette in Deventer de bewaarplaats voor rustverstoorders.

Îmand naor kîkepot brengen = iemand opbrengen.

kindsdôk, m. Witte, linnen luier. De wollen dito heet: *lûre*. (Zie dat woord.) Ook zegt men: *îmand in de lûren leggen.*

kînen, znw. Kiemen, uitspruitsels van aardappelen. Als ww. beteekent het: de kiemen afplukken.

kînenspül. Kienspel.

kis(t)jen. Bakje vóór op den wagen, waarop de voerman zit.

kistewagen. Wagen, waarop de koffer van een boerenmeid of boerenknecht vervoerd wordt.

kitsen. Missen, niet raken.

Sch(i)et maor op, î kitst mîn tòch. (bij 't knikkeren)

Kits! interj. tegenover: *Raak!*

Kitsen beteek. ook, **kapen**, **ratsen**, **boksen**. Zie aldaar.

klaorluder, bnw. (Pleonasme). Louter, zuiver, onvermengd. *Dat béldjen is van klaorluder gòld. Is dat nu gròk? 't Is klaorluder brandewîn.*

klaboutermenneken. Kabouter. Vooral gezegd van een jongetje, dat klein van stuk is, liefst met de toevoeging van: *klein*. {p.20}

kladden. Handen. *Ak u in de kladden krîge!*

Vgl. **fikken**, **klauwen** enz.

klassen. Klissen. *Z(i)ee hankt an mekare as klassen*. Reeds bij W. v. Hillegersb.: classe, clesse – klis.

klavîren. Klauwen, handen of vingers.

Blîf daor met u klavîren òf!

Mnl. clauwier, clavier – haak (Verdam).

kledderig. Kladderig, morsig.

Kledderig weer. 't Is kledderig op straote.

klédwagen. Wagen met een wit kleed bedekt, huifwagen. De boeren uit den omtrek komen Vrijdags gewoonlijk met zulk een voertuig naar stad.

kléf. *Van kléf*. Van houd'm, zuinig, niet scheutsch. *Ik bin van kléf, ik hòlde meer van de hebbe dan van de géf.*

klérazî. Kleerage, kleederen.

*'t Wòt manges tît, da 'k de winterklérazî is mot naozien. Zie: **age**.*

kletslüllen. Kletsen. *Kletslülder*, kletsmeier.

kléver. Klaver. De bekende bierbrouwerij te Deventer “*de kléver*” had als fabrieksmerk een klaverblad.

klîën. Boekweitendoppen, gebruikt tot opvulling of tot afsluiting van de koude (b.v. om pompbuizen).

Mnl. clien. Zie Tijdschr. III. p. 205.

klik. Wanneer twee jongens een ruiling aangaan, wordt deze bezegeld doordien een van hen zegt: “Eerst gegeven, toen genomen, klik zei de bel, marsch naar de hel!” (Op z'n Holl. uitgespr.) Vervolgens trekt de spreker zich een haartje uit, spuugt er op en werpt het weg.

klikken. Klieken, *'t Is vandage klickendag. Daor st(i)et nog 'n klikke krûdmus in de kelder.*

kliplap. Oogenblik, nietigheid.

Iedere kliplap kümpe hier. Ûm iedere kliplap kümpe hier.

klipkouwe Kooi om vogels te knippen.

Wie een duif van een ander *geklipt* had kon *klipgeld* eischen.

klitse. Lichtekooi.

Ook Gron. Kil. klitse – teve.

kloft. Troep. *'n Kloft jonges, vógels* enz.

klootvègen. Kletslullen, zaniken.

kløppenbarger. Grove, sajetten kousen werden vroeger genoemd: *dr(i)eedraods*

kløppenbarger kousen. Cloppenburg is een stadje in Oldenburg en heeft nog kousenfabrieken.

klouster. Kwalster. *Klousteren*, kwalsteren.

kluit, m. Troep, groote hoeveelheid.

'n Kluit jonges, 'n kluit geld. De héle kluit is weggejaagd (alle jongens). De héle kluit is 'm verbrand (de geheele inboedel enz. alles).

Ned. kluit in de bet. van: brok, stuk, luidt: *klute*, m.

'n Klute bötter, dég, klei enz.

klüngel, o. mv. *klüngels*. Kluwen.

klüngeläole, v. Jenever met stroop.

knak of **geknakt**. Geraakt, beledigd. *Z(i)ee ister arg knak* (of: *geknakt*) *aover, dauwe haar n(i)et op de brüllefte heb evraogd*.

knappen. Klappen. *H(i)ee kent 't knappen van de zweppe*.

kanssebot, vklw. *Knassebütjen*. Kraakbeen.

knaste(r)t, m. mv. *knaste(r)ts*. Leugen. *Nou das ook 'n knastert, d(i)ee kui met de klompen an völen*. 'n *Ölde knastert*. Een oud man (minachtend); ook in 't alg. een oud voorwerp.

knech(t)jen. Een jongen hoorde ik meermalen met dit woord aanspreken.

knibbelen. Kibbelen. *Knibbelderîje*, kibbelarij, *knibbelaar*, *knibbelaarster*.

Zôte wèzen, ak út bin, en n(i)et knibbelen, hör kinder!

knipmütse. Kornetmuts.

kniezen. Vitten. *Wat zeggí, kan 'k dat n(i)et spannen?* (Zie dat woord.) *né, das kniezen!*

knökkel. Schot op de kneukels bij het knikkeren.

knökkelenbos. *Dör 't knökkelenbos motten*, {p.21} beteekent: een zwaren, moeilijken tijd, een tijd van beproeving doorleven. *Aj u brood onder 'n ander mot verd(i)eenen, dan moj nòg wel is dör 't knökkelenbos*.

knüchen. Kuchen.

knûven. Kluiven. *W(i)ee wil van middag 'n bütjen knûven?*

Ook: handen, vingers: *Ak u in de knûven krîge!*

Zie: **fikken**, **klauwen**, **klavieren**.

kochel, m. Grootte kool in de stoof. Zie bij **glória** en **Janûarî**.

kökelen. Buitelen. *Aover de kòp kökelen*. Ook: vallen. *Daor was ik haost ekökeld*.

kòkkerellen. Koken, braden. *D(i)ee mensen hòld arg van smüllen; z(i)ee bint altít an 't kòkkerellen*.

kòkkîje, m. mv. *Kòkkîjen*. Kokinje, babbelaar. In mijn jeugd werd in de omstreken van Deventer zeker grof tarwebrood ook zoo genoemd,

kòlbeitel voor: *koudbeitel*. Een beitel, waarmede men koud ijzer hakt.

kòlden, m. Pruijm (tabak).

Wij is anstèken Mannes?

Dank u ik zal maor 'n kòlden nemmen.

kompabel, bnw. Bekwaam, in staat tot. *H(i)ee is hél kompabel*. *Vör dat wark bink nog n(i)et kompabel*.

kön, bnw. Moedig, driest. *Mîneken is n(i)et kön genog ùm zelf naor den domeneer te gaon: z(i)ee is te blö*.

kóninksrad. Volksetym. voor: conisch rad.

konkel, m. Koffiepot; ook: *koffikonkel*. Oudtijds beteekende *konkel* – spinrokken.

konkelen. Ruilhandel drijven onder kinderen.

Konkelspül, gekonkel, konkelderîje, bekonkelen.

(Zie van Dale op: konkelarij en bekonkelen.)

Het ww. bet. eig.: spinnen. Onder 't spinnen werd nog al eens een kopje koffie gezet en gebabbeld.

köntjen, o. Bigge.

kontrein. Streek. 'n *Mooie kontrein*. *Zoo its vindî in disse kontrein n(i)et*.

kórens. Korrels (vooral van graan), pitten (van ooft).

kòrk, m. Kurk. *Vrouwe, hei nòg wat onder de kòrk?* (in de flesch).

kòrt, o. Stroohaksel als paardenvoer.

Zie bij: **heksel**.

kòrt, *kòrt maken*, *kòrt kriegen*. Wisselen, gewisseld krijgen. *Ik kan d(i)ee riksdalder maor n(i)et kòrt krijgen; kònnijem mìn altemets ook kòrt maken?*

kòrtens. Onlangs. Ook Gron.

kòsteren. Lichten arbeid verrichten.

Grootvader lòp den hélen dag maor zoo wat te kòsteren; h(i)ee is altít an 't kòsteren.

Ook: kalm en stil voortleven. *D(i)ee òlde mensen kòstert maor zoo wat hen.*

Ook zal een moeder van haar kind zeggen: *'t Lòp den hélen dag zon betjen ùm mìn hen te kòsteren*, d.i. 't speelt of loopt altijd in mijn nabijheid.

kòttels. Kleine kinderen, keutels.

Wat bij tòch 'n kleine kòttel! Op de spòlschòle gaot allemaole kleine kòttels. Zoo zittê nòg nê de kòttels? (in de laagste klasse). Schertsend: *Kòttelschòle* – bewaarschool.

kousevôter. Drijftol zonder spijker; onhoorbare veest.

krafte. Karaf.

krallen, verklw. *krellekes*. Korallen; ook: vruchten van de aardappelplant.

kranewagen. Plomp, zwaar, tweewielig voertuig om vaten te vervoeren.

kranewaken. Slecht slapen en daardoor gedurig in beweging zijn. *Ik heb den {p.22} hélen nacht liggen kranewaken van de tan(d)pîne.*

krap, bnw. en bw. Schraal, eventjes.

D(i)ee mensen hebt 't tégenswoordig heel krap. Dat stük bòtter is maor krap vijf pond. Vgl. *schrao*. Ook Gron.

krappe. Wervel aan een deur, klamp aan een kerkboek.

Zie ook: **äolikrappe**.

Dr. en Gron. in beide bet.

krasgat, o. Split in een japon.

krèje. Kraai; tegenw. meestal: *kraaie*.

krèmer. Kramer, naast: *kraome*, *kraam*.

krenselig, bnw. Kribbig. *Mîtjen is zoo krenselig; 'k gelöve stellig dat ze wat onder de léden hef.*

krets. Dit woord, dat in Holland en Gron. *schurft* beteekent, werd in Deventer gebruikt in de onbepaalde beteekenis van: ongemak door de kou van 't water veroorzaakt. Als 't water een lage temperatuur had en een jongen, op land vroeg aan een zwemmer: "Hoe is 't water?" dan placht de laatste te antwoorden: *'t Is ùm de krets te krígen*. Wel kent men in Dev. het woord *waterschòrf(t)*, maar dit is een huiduitslag, dien men krijgt van te veel in 't water liggen, niet van de *kou*.

kribbekatten. Een meisjesspel. Twee meisjes houden elkaar met kromgebogen vingertoppen vast, hellen zoo ver mogelijk achterover en draaien dan snel rond.

kriegeltjen. Krijgertje, een jongensspel.

krikke, m. mv. *krikken*. Soort van kleine, zwarte kers. Ook: een meisje dat klein van stuk is.

Wat blij Míneken tòch 'n kleine krikke; daar zit niks gín schöt in.

In de laatste bet. ook Gron.

krinten. Krenten.

Ook: Gron.en N.-Br. O. V. I, p. 211.

krissebèzen. Kruisbessen.

kròkkel, znw. Sukkelaar of gesukkel; ook bnw. *Z(i)ee bint arg an de kròkkel of an 't kròkkelen. Kròkkele wagens loopt op zin lanksten.* Ook: *krakende wagens.*

kròkkelen. Sukkelen. *Gekròkkel* – gesukkel.

kròkkelig. Sukkelend. *D(i)ee man is al lange kròkkelig (of kròkkel) ewest.*

kröte (ò bijna als: äo). Achterste. Van een boer met een holle kies, die al te letterlijk het bevel van den dokter opvolgde, die hem zeide, dat hij wat peper in 't gat moest stoppen, vertelt men, dat hij later placht te zeggen: *Tan(d)pîne is gîn pîne, maor pèper in de kräote, das pîne.*

kröze. Klokhuis van een appel of peer.

krûd(er)ig. Netjes. *Wat züt Naatjen der van dage krûd(er)ig út* (om door een ringetje te halen.)

Ook Stadfr. O. V. II, p. 178.

krûdhòf. Een boerenbloementuin. Ook in Gron. Ommel. Bij Molema vinden we er echter voor: keuken- en bloementuin.

krûdkôke. Lange Dev. koek met snippers.

krûdmus, v. Soort van middageten, waarvan de bestanddeelen zijn: Karnemelk, gort, rozijnen, spek, ham of worst, kervel, bieslook, zuring en "*brune bérend*". (Zie op dat woord.) Molema geeft: kruidmous – soep van fijngehakte boerenkool (mous). Ook in de Meijerij kent men 't woord.

krükke. Kruk en kruik in alle bet.

kuieren. Wandelen. *Kuier* – wandeling. 'n *Héle kuier* – een lange wandeling.

kuis. Knikker. Over *kuizen* en *sch(i)eeten* (knikkeren). Zie mijn Feuilleton in de Dev. Cour. van 13 en 20 Juli '94.

kûken, o. Kuiken. Minachtend voor jongen of meisje. *Hek van mîn lèven! Zon kûken van 'n jonge lòp al met 'n meid an den arm. 'n Kûken van 'n deerne.*

Ook: lomperd, ezel, dwaas. *Wat bîj tòch 'n dom (lomp) kûken; wat hei dat weer kûkenachtig edaon!*

Z(i)ee hef gîn kind òf kûken – kind nog kraai. {p.23}

kûlen. Een rond voorwerp over den grond rollen. Als men een kind iets toekûlt, roept men: *kûló!*

kûntjesdag. 't *Is van dage kûntjesdag*, zegt een jongen tot een ander, terwijl hij hem onverwachts met de knie tegen den achterste stoot.

kûpedöken. Lievenheersbeestje.

kûpen, o. Kuip.

kûren. Kirren.

kûrhûs. Een wachttoren, later als koffiehuis ingericht, aan 't eind van de Bergweide (Teuge). Vroeger was er een wacht op geplaatst ter bescherming van de weide. *Kûren* bet. oudt. kijken. Ook elders vinden we *kûrhûsen* vermeld. Op de Stadsweide (Marsch) heeft er ook een gestaan.

kuskus. Mengsel, dooreengeknoeid eten. *Was dat nu vör 'n rare kuskus?* zal men zeggen van een gerecht dat men niet kent, en dat er niet appetijtelijk uitziet.

Gron. koeskas.

kütjenblik. Met een steentje over 't water scheren; elders noemt men dit spelletje: schijnselen, pleien, keilen.

In Zutphen zegt men: kütjenflik.

In 't O.-Fri. heet het: botter un brodsmiten. In den Harz: Wasserjungfern werfen. In Gron.: slisteren.

kutselo, m. mv. *Kutselos*. Een werptuig van tot een ring ineengedraaide twijgschil. met uithangend einde. Hieraan wordt de *kutselo* na eenige verticale slingeren in de hoogte geworpen.

Of 't woord in verband staat met Middelnederd. Kuseln – im Wirbel drehen, durf ik niet beslissen.

kûze, m. en v. Lompe, domme, ongemanierde jongen (of meisje).

kûzemichel. Hetzelfde als: *kûze*.

kwakerîje. Gekheid, verbeelding, veinzerij. *Né, tô zeg nu is eerlek, waj meent; nu gîn kwakerîje langer. H(i)ee is n(i)eet z(i)eek; 't is allemaole maor kwakerîje.*

kwaksen, tr. en intr. Vellen, smakken. *Aj nu n(i)eet ûtscheit, dan zakter u (i)eene géven daj der neer kwakst!*

kwalf, v. Zeurkous, kletskous.

kwap, m. Slag, klap, oorveeg.

kwastelórüm. Kwasterige man.

Gron. kwasteldorem.

kwekku, v. Kweekgras; zeker onkruid.

kwenne. Hermaphrodit: van menschen en dieren gezegd.

Mnl. quene – oude vrouw. Eng. queen – koningin.

kwaoje geest. Rekening, beer.

L.

labbekak. Lafbek, lafbekkerij, larie, geklets.

Uit: labben – dom praten, en den stam van: kakelen.

labendig, tusschenw. en bijw. v. graad. *Wel labendig! Wel verdraaid! Labendig zwaor; d(i)ee jonge kan zoo labendig èten, l(i)eegen enz.*

lak. Dwaasheid, gekheid. *Né, das maor lak! In de omstreken: flauw, b.v. 't Èten is te zòlt of te lak.*

lammenea(r)dig. Lam, vervelend, onaangenaam. *'n Lammenea(r)dige kérel. 'k Bin zoo lammenea(r)dig.*

langen. Geven, reiken. *Tô, lankt mîn dat; lankt mîn dat is èven an.* In de stad is dit woord nagenoeg verouderd.

Ook: Gron. Maastr. en bij Kil.

lange(r)der. Dubbele comparatief, evenals: *bète(r)der, slimme(r)der, gróte(r)der, mooie(r)der* enz.

langes, bw. en voorz. Langs. *Langes de kante lópen. Trap n(i)eet in de plassen, maor loopter langes.*

lankverrekt. Languit, languitgerekt.

Van de hette ware wî zoo lui, dawé lankverrekt op 't gròs gingen liggen.

lanter. Landheer, huisbaas.

latigheid. *In de latigheid = laat. Waorümme kom î altî in de latig-{p.24}heid; 't is haost naorbeddegaonstît.*

lége. Laag. *'n Lég hûs: dat hûs is lége.*

Ned. leeg = ledig is in 't Dev. *läog.*

lekke(r)tjen. *Î bint 'n lekke(r)tjen, bet.: je bent 'n lieverd; je wilt er wel an.*

D(i)ee meid is 'n lekke(r)tjen – er is een steekje aan los.

lenge, m. Een touw om vaten, balen enz. in op te hijschen.

lenge, v. Soort van bederf in 't roggebroom, waardoor bij 't breken de deelen met draden aan elkaar blijven hangen.

lérenlappe. Zeemlap. *Zoo taoi as 'n lérenlappe.*

lessend of laast, bw. Onderlaatst, onlangs. Ook Gr., Dr. en Geld.

l(i)eeste, m. Lies en leest (van 'n schoenmaker). *Ik zal van middag mîn bûksken is op de l(i)eeste slaon – 'k zal eens goed eten. 'n Sték in de l(i)eeste.*

lîk. Gelijk, recht, vlak, quitte.

'n Lîke planke. D(i)ee weg g(i)eet er lîk op an. Zîzoo, nu bîwe lîk of lîkes. Aj 'n groot hûshòlden heb, is 't vör 'n arbeidsmense 'n tur üm alles lîk en recht te hòlden, om niet in schulden te raken. Is de klòkke lîk?

likdoorn. Likdoorn. Ook Gron.

likstè of **likstè.** Litteeken.

limgeddeken. Lijmstangetje.

Limb. Liemgeerd O. V. II p. 223.

Gron. liemgar(de).

liene of **liende.** Lijn (touw), toom.

Peerdeliene.

W.-VI. liende – dun touw.

lippen. Schreien. Zie: **grînen.**

liro! Een spel, waarbij twee partijen jongens, met hoepels of op schaatsen, onder het roepen van dit woord (de tegenpartij antwoordt soms: *käoperdraod!*) tegen elkaar inrennen.

lögenbanke. Beschutte bank aan de Welle (IJseldkade), waar ouden van dagen en sjouwerlui plegen te zitten.

lommerd. *lommerd hòlden*, was een aardigheid, die aan de zwemplaats werd uitgehaald.

Onder 't roepen van *lommerd* werden de kleeren van de jongens die te water waren, door elkander gegooid.

look, m. als voorwn., v. als stofn. Uien.

looperîje. Diarree. *H(i)ee is an de lóperîje.*

loopschûte, v. Een meisje dat veel bij de straat loopt.

lôs, o. Lisch.

lôs, bnw. en bw. Los, open. *Zet het raam en de døre lôs. Dôt u bôk lôs. Î motter vör zörge as daj 'n lôs lif hòlt.* Samenst. zijn: *lòsdôn, lòslaoten, lòsstaon, lòsgooien, lòshòlden, lòskrîgen* enz.

löte. Schik, jool, lol. *Lötig* – prettig.

Ook W.-VI.; N.-Br. leut; Limb.luit. O. V. I p 213, II p. 223.

löven. Gelooven. *Dat lövik wel* (in de stad verouderd).

lóver(h)ütte. Loofhut.

lüchten. Bijlichten. *Wij mîn is èven lüchten? Ik zal u èven ütlichten* (met 't licht uitlaten).

lüder. Gemeene vent, valschaard. Mnl. loeder: aanlokker, verleider (Oudemans).

lûkes. Leuk. *O, h(i)ee kan zich zoo lûkes hòlden!*

lülleman. Kletsmaajoer. Ook: pijpgast bij de brandspuit. Als de pijpgast bij het probeeren der spuit de jongens niet met de straal bereiken kon, was het algemeen geroep: *Lülleman kan n(i)ee!*

lûre. Luier (van wol). De witte linnen luiers heeten *kindsdôken* of *pisdôken*. Zie dat woord.

lûsteren. Inluisteren. *Kom is hier, dan zak u is wat lûsteren.*

lûsteren. Luisteren. Als 't weer niet weet, wat het doen zal, zegt men: 't *St(i)ee te lûsteren.*

Vooraf hoort men dit zeggen, wanneer de thermometer op de hoogte van 't vriespunt staat en men zoowel vorst, als dooi kan verwachten. {p.25}

lütters (tegenwoordig ook al op z'n Hollandsch uitgesproken). Luthersch. *Bij Lütters?* vraagt men een meisje, wie de rok onder de japon vandaan komt. (Naar de dracht der Augustijner monniken).

M.

maken, bemaken. Vermaken bij testamentaire beschikking.

malengeren. Slenteren, dralen, talmen.

Luiwammes, d(i)ee bint, î dôt niks as langes de straote malengeren!

man. Vele liefkoozingsnamen worden gevormd door achtervoeging van *man* b.v. *Janman, Derkman, Sîneman, Wimman, Betman* (Bertha), *Jóman* enz. Zelfs hoort men: *vaderman* en *môderman*.

manges, bw. Langzamerhand, ondertusschen, nu en dan, soms.

't Wòt tít, laowe manges gaon. Ik komme dadelek binnen: schep 't èten maor manges op. Mizerabel lig de bul d'r manges aoverhoop. Vör 'n reize nao Amsterdam, daor had grootvader manges 'n héle wêke vör nödig.

margen, m. Morgen. Ook als landmaat is in dit woord Ndl. *o = a*.

markaole, Meerkol. Oneig. in verbinding met: *schèle*, is 't een scheldnaam voor een scheelziende.

Ma(r)telaarsbrügge. Zoo werd indertijd de tegenwoordige Pothoofdsbrug genoemd, omdat ze in den eersten tijd na hare voltooiing gedurig herstel of verbetering behoefde.

ma(r)telen. *D(i)ee menschen hebt vòlle te martelen* d.i. ze moeten hard werken om er te komen, of ze hebben veel tegenspoed, veel met *z(i)eecken en züchten* te kampen.

mat. In de uitdr. *Ik heb er mat an* d.i. het kan me niet schelen. Een *r* wordt in dit woord niet gehoord. Van Lat. merda-stront, kak.

medallî, m, médaille.

melgert en kütert. Kom en kuit.

meiboom. Pannebier. *De meiboom vertéren*, pannebier houden.

meiwòrm, m. mv. *meiwòrms*. Meikever. De kinderen binden hun gewoonlijk een draadje aan den poot en laten ze dan vliegen. Voordat ze opvliegen staan ze gewoonlijk eerst een poosje hijgend stil; dan zegt men: *h(i)ee telt zîn geld*, een bewijs dat hij spoedig de vleugels zal ontplooien. De meikevers worden verdeeld in vier soorten: *äölislagersmennkes*, *äölislagerswîfkes* en *müldersmennekes*, *mülderswîfkes*. Die met de breedste waaiers aan de voelhoorns zijn mannetjes.

meizömken, o. Meizoentje, madeliefje.

mèken. Meisje.

melk. *De melk optrekken*, zijn woord terugnemen, zijn belofte niet vervullen. *Gisteren hatte nòg plan mîn hûs te koopen; maar h(i)ee hef de melk opetròkken. Ik heb (i)eenmaal echréven dak komme, en nu wik de melk n(i)eet optrekken.*

melkrik, o. Rek, waarop de boeren hun melkgereedschap drogen.

memme of **memmetrütte**, m. Speen van een koe, waarmee de jongens spelen. Na het gaatje dichtgebrand te hebben, blaast men ze op. Vervolgens drukt men ze samen, waardoor een verdacht geluid wordt gehoord.

mennigsten. menigste (datum). *Wat vör mennigsten of den humennigsten hêwe vandage?* Kil. hoe-menigste.

menschenschîw. Menschenschuw.

mépennink, m. mv. *Mépenninks*. Goospenning. mé, mede – loon, huur. Mnl. miete. Hgd. Miethe.

méter. In de bet. Ned. el uitgesproken als in 't Ndl. Dezelfde uitspraak hoort men ook in moderne of technische {p.26} woorden als: *gasméter*, *barométer*. Daarentegen zegt men: *kalkmèter*, *zaodmèter*, *landmèter* enz.

meerderwechens. Op meer, op verschillende plaatsen. *Dèventer kôke kui meerderwechens krîgen in de stad*. Zie: **vòlderwechens**. Gron. meerderwegens.

mére. Merrie. *Nachmére*. Nachtmerrie.

méstpa(r)t. Meestal. *As de bûrman kümp praoten, dan bliffe méstpa(r)t den hélen aovend. Méstpa(r)t alle dagen bakt môder pannekôke.*

met, bw. wordt vaak gebruikt voor *mé*, d.v. *Gaoj met*, *dôj met*, *metgaon*, *metdôn*.

métòkken. Meelokken, meetrönen.

middel, bijw. Midden. *Bît d(i)ee appel maor middel dör. Ik bin al middel in 't bôk. H(i)ee spronk middel van de brügge ôf*. Zie: **ende**.

miege. Pis. Sam. *miegepot*. Afl. *miegen*.

miegen, pissen. Kil. mieghe – urina.

Ook Mnl.

minne. Wijfjesduif. Zie: *aorend*.

minnezéren. Sparen, ménager. *Géf de varkens maor mêl en minnezeert de eerappels. Î mot ùm van u maagpîne òf te kommen, u 'n betjen minnezéren met èten* d.i. voorzichtig zijn met eten, niet te veel eten.

minnigheid. Kleinigheid. *Ik mot nòg víftîn gülden betalen; 't is gîn minnigheid.*

mîr of **mier**, o. Ergens 't *mier an hebben* wil zeggen: ergens een hekel aan hebben. Ook aan personen kan men 't *mier hebben*. Vgl. *grens*.

mîrakil. Een scheldwoord.

'n Lui, lélek, ondögend, mîrakil.

misschîns hoort men dikwijks in plaats van: *misschien*.

modderschûte. Baggermachine.

mäotjen. Maatje. Bij 't glijden op een sullebaan zet de eerste glijder de anderen 'n *mäotjen* d.i. hij daagt de anderen uit even ver te komen.

möggelen. Peuteren, knoeien. *Lik toch niëet zoo in 't vuur te m.* Ook: *mören*.

môilek. Moeilijk, bedroefd. 't *Kind trök 'n môilek lipken. Azzî grînt dan wòddik ook môilek. Ik zal mîn d'r n(i)ëet môilek aover maken* d.i. ik zal 't me niet aantrekken, er me niet over bedroeven, er niet om schreien.

môje. Moei, tante. De eigennaam gaat vooraf, evenals bij *oome*: *Namôje, Gerretjenmôje, Dînemôje* enz.

mok, m. zoen, smok. Hiervan: *mokken, mukkelen*.

mòlder, m. Kleebrak. In sommige streken van Geld. is *mòlder* = mud of zak.

mòllenpeerd. Molenpaard. Van 'n groote vrouw zegt men: *Wat 'n mòllenpeerd!*

mòllenvlögel, m. Molenwiek.

moor. Moerkonijn, De rammelaar heet: *remmel*.

mörg, v. Merg. *Mörgpipe*.

mot. Molm. *Törfmot*.

motte met **könen**. Zeug met biggen.

Ook wordt zoo genoemd een booromslag, waarin verschillende boren kunnen gezet worden. Woordsp. met *motten* – moeten: *Motten bint varkens*.

müffen. Euph. voor stinken.

muite of **môjte**. Moeite.

mülder. Molenaar.

mûken. Knoeien, slecht werk maken. *Wat liggî daor te muken in donkeren?*

mümmelen. Eten als een tandelooze.

Ook voor: eten, vooral van kinderen. Een moeder zal tot haar kinderen zeggen: *òch, wat bin ilû lekker an 't mümmelen*. De stam: *mumm*, is een klanknaboetsing voor: met gesloten mond praten en kauwen (Franck). Mnl. mummelen, mommelen.

mündig. Meerderjarig.

mündjenvol. Mondjevul, borreltje. {p.27} *Hei trek in 'n mündjenvol?*

münne, m. Zeelt.

mûsken. Dit woord voor: groente, moes, hoorde ik in de uitdr.: *Vleisken wat, en mûsken zat* d.i. jullie krijgt zooveel vleesch als je gegeven wordt, en van 't andere zooveel als je lust.

mûzik. Evenals *fabrik* wordt dit woord onzijdig gebruikt.

N.

nachens. 'snachens = des nachts. Vgl. *dagens*.

Ook hoort men: *Van nach, in de vörnach, in de naonach*.

In woorden op *cht* wordt de *t* in de uitspraak meestal niet gehoord: *nach, ambach, wach, lüch, boch, krach, pach, plich, lich, voch, kòch, gerech, züch, jach, hech, brach, knech, gedròch* enz.

nacht of **nach**,= De uitdrukking: *'t Is nach (glad nach) met 'm*, beteekent: 't is narigheid met hem, hij verkeert in een ellendigen toestand.

nakend. Naakt. Ook oneig. *'t Is daor 'n nakende bul* – schraalhans is er kok.

nakendeersken. Een naakt kindje.

nègelhòlt, o. Rookvleesch, stuk rookvleesch. *Ik heb nòg tw(i)ee nègelhòlten in de wimme hangen.*

negene. *Onder de negene of baoven de twaalf* gooit men voor een cent met drie dobbelsteenen om een stuk koek. Gooit men, wat men geraden heeft, dan wordt men eigenaar van de koek.

négenwèkers. Een soort van aardappelen, die in de omstreken van Dev. 't meest verbouwd werden. (worden?) Andere daar algemeen bekende soorten zijn: *mûskes, roodkîntjes, kâolseballen, amerikaanders en engelsen.*

netten. Neten, luizeneieren.

nîfelen. Euph. voor: *stèlen. Wegnîfelen, òfnîfelen*, wegkapen, afkapen.

nî. Nieuw. *De Nîstraote* – de Nieuwstraat. *De nîje bòrgemeester*. (teg. *bòrgemeester*). *Benîjen* – benieuwen. *Ve(r)nîjen* – vernieuwen.

nî dôn. Benieuwen. *'t Zal mîn gîn nî dôn, as 't margen règent. 't Zel mîn is nî dôn òf 't margen règent.*

nikken. Knikken. *Nikt maor van jao! nikt u oome maor gendag!*

nikkelen. Nekken, ombrengen, dooden, (van menschen en dieren gezegd),

nikkòppen. Met het hoofd van ja! knikken. Vgl. *schüddekòppen*.

nînäodjen. Nieuwkneepje. Een kneepje dat men iemand geeft, die een nieuwe japon, jas of mantel aan heeft.

nîren of **nieren**. *Het vör de nîren hebben* – 't Beet hebben, ziek zijn. *H(i)ee hef 't lélek vör de nîren* – hij is ernstig ziek.

nîsent. *Van nîsent* – op nieuw.

Den was mis; sch(i)ee (knikker) nog maor is van nîsent.

nîts, bnw. en bijw. Driftig, opvliegend, plotseling. *'n Nîtse kérel. Ímand nîts anpakken.*

nîvers. Nergens. Het woord wordt verdrongen door: *Nargens*.

nao, voorz. *Naar* kent het Dev. niet. *Wî gaot nao bedde, nao hûs.*

naodzak, m. Zak, tuk. *Stèk u centen maor in de naodzak*. Het woord is eigenlijk: *aossak = aaszak* – etenszak, met proth. *n*.

nögen. Noodigen, aansporen tot eten of drinken (vooral nadat men reeds bedankt heeft). *Laot u n(i)eeet nögen, tast maor tô. Kom nu nòg 'n nögekòpken, nögeglésken* (laatste glaasje).

näolen. Pruilen, zaniken, pruttelen, stieperen. (Zie aldaar).

Ook Limb. O. V. II. p. 224

Bij Hoof: dralen, talmen. Zie de Vries' Warenar p. 216. {p.28}

nöttelig, bnw. Dwingerig, lichtgeraakt, schreierig, vooral van kinderen gezegd. (In 't bijzonder, als ze onwel zijn, vertoonen ze deze eigenschap).

nüchterenblè. Nuchterkalfsvleesch. Ook: 'n knaap (of meisje), die nog niet voor volwassen kan doorgaan.

nûren. Drachtig zijn; het tegengestelde van: gust zijn. *Onze vale nûrt, is nûrend.*

Gron, *uren* – in hoogst zwangeren toestand verkeeren (van koeien).

nüsselen. Alleen in uitdrukkingen als: *Loop î en nüsselen! Loop heen! H(i)ee kan en nüsselen loopen!* Hij kan rond loopen, naar de weerga loopen.

v. Dale geeft als bet.: talmen, dralen, beuzelen, beuzelarijen verrichten.

Franck zegt, dat het bij *neus* kan behooren.

De Bo geeft dan ook: *neuzelen* – neutelen, nusselen, prutsen, zich met kleinigheden bezig houden. Fr. chipoter.

O.

(Woorden met Ndl. *Oe* beginnende, zie bij *U*.)

òf wordt beide als vgw. en bijw. gebruikt.

Jan òf Piet. Mîn wark is òf.

Ook W. VI.

òfblöten. De bemeste bovenlaag van den grond met een platte schop afsteken en in de voor werpen. Eig. bloot leggen.

òfgedeksels, bijw. v. gr. Zeer, bijzonder. Andere bijwoorden van deze soort zijn:

òfgeweerligs, òfgedreid, òfgemîters, òfgestamp, òfgedonders, òfgedr(i)eedonders, òfgedûvekaters, òfgedr(i)eedûvekaters enz. Zie de opmerking bij: **afgestamp**.

òfgaon. De school verlaten. *Meester, mak ùm elf ûr òfgaon?* Het woord wordt ook gebruikt on de meer gewone bet. van: afgaan – cacare.

Wanneer iemand, die nog al op den penning is, toevallig eens een milde bui heeft gehad, zegt men, daarop doelende, schertsend: *Tu is 'm ook 'n aap òfegaon.*

òfgaonde z(i)eekte. Kwijnende ziekte, b.v. tering.

òfnîfelen. Afstelen, afkapen.

òfrikken. Door rikkingen afsluiten.

òfshöttelen. Afwijzen, achterafzetten. *Mag î n(i)eet méspòllen Jentjen? Heb ze u weer òfeschötteld?*

òfstrîjen. Afstrijden, heeten liegen.

Ik wil 't u n(i)eet òfstrîjen, maor gelöven dô 'k 't n(i)eet.

òftenpa(r)t, o. Aandeel, bescheiden deel.

Zîzoo, hòlt nu u mond; elks hef zîn òftenpa(r)t.

òftòkken. Afbedelen, aftroggelen. *îmand geld òftòkken. Hendrik î mögt u brörken niks òftòkken; h(i)ee mag 't alléne opèten.*

ógen. 't *Hef gîn ógen, 't kan n(i)eet z(i)een* zeggen de jongens, als ze een ander iets niet willen laten zien. Zie ook: **grootvader**.

ógenbekökelderîje, v. Oogenverblindings, bedrog, fopperij.

äolîkrappen. Oliekoeken.

ómesland. Zoo noemen de jongens schertsend het land, waarvan ze de vrijheid nemen knollen te plukken.

onbocht, o. bocht. *On* met versterkende kracht, zooals in: *ondier, ontuig*.

ondentelek hoort men voor: *ordentelek*. Ook van zaken: 'n *Ondentelek stücksken vleis*, een goed stukje.

onderdums, bijw. onderduims, schijnbaar onopzettelijk, zoo bij zijn neus langs. *H(i)ee hef 'm dat maor zó is èven onderdums ezegd* – hem ongemerkt de waarheid gezegd.

oneffen. Oneven, in zeer uiteenloopende beteekenissen. 1e impair. *Wat raojî oneffen of effen?* 2e verkeerd. *D(i)ee hód st(i)eet u niks oneffen.* {p.29} 3e onhandelbaar, ongeschikt. *D(i)ee man is niks oneffen.*

Ndl. *oneffen* is in 't Dev. *ongelîk*.

opbrengen. Opvoeden, grootbrengen. *Mîn möder hef mîn fesundelek opebròcht. H(i)ee hef vier kinder van zîn brör opebròcht; maor h(i)ee hefter hél wat mé aoverbròcht.*

op-entégen, bijw. Op tegen, tegen. *Ik heb daor niks opentégen.*

opflikkeren. Opflikken, oplappen, repareeren, opmaken, opknappen.

Wi zòlt dat hōdjen 'n betjen laoten opflikkeren, dan kui 't van de zomer nòg best dragen.
Het wordt vooral, doch niet uitsluitend, van kledingstukken gezegd. Tot 'n dokter kan men zelfs zeggen: *Í heb 'm maor aardig weer opeflikkerd.*

ophalen. weghalen, afhaken. *Jan, kommî mîn margen ophalen? Jonges, maak gauw daj in bedde komt, ik komme voort de keerse ophalen.*

opnöker. Opstopper.

opschöttelink. Aankomende jongen of meisje.

Fr. adolenscent.

opschûnen. Opstoken, aanhitsen. 'n Hond tegen iemand *opschûnen*.

Dikwijls geheel 't zelfde als: **inschûnen**. Zie dat woord.

opstèken. Oplaten. *De vl(i)eegerd opstèken.*

op strék, bnw. *Dîntjen is wat opstrék (blij) met haar mooie püppen. H(i)ee raakt zoo zòtjes an weer opstrék (in orde). Ik kan hier maor n(i)eet opstrék kommen met de meiden (ik kan er geen naar mijn zin vinden) Bij al op strék? (op order) vraagt men iemand, die verhuisd is.*

opsûkeren. Opsuikeren. *Tô, sûkert 'm nòg is op!* Toe, roer eens in je glaasje en drink dan nog eens!

ötterdòks. Orthodox.

aoren. Aarden (van besmettelijke ziekten). Als subst. beteekent het: *aderen*.

aorend, mv. *aorends*. Mannetjesduif. Iemand “*den dübbelden aorend*” geven, beteekent: hem een jaap over den neus, 't gezicht geven: dreigement van bekkesnijders (Het wapen van Dev. heeft 'n arend).

aos, o. *aozen*. Stekelig, kribbig kind. Ndl. aas – krenge, prij.

aosem, m. Adem. Van hem die zijn glas in één teug leegdrinkt zegt men: *H(i)ee hêf 'n starken aosem.*

aovend, m. Oven en avond.

aover de kòp kòkelen – kopkeukelen.

P.

pakkelde stóldeken. Een kinderspel, waarbij twee meisjes elkaar een hand geven; op de verbonden handen gaat een derde zitten, dat haar handen geeft aan de vrije handen der draagsters. Het voortdragen geschiedt onder 't zingen van: *Pakkelde, pakkelde stóldeken!*
Gron. Kakkemanjestoulen.

pal staon of **pòl stoan.** Slingeren om een middelpunt, de pal of pol genoemd d.i. een jongen, die op eenigen afstand geposteerd is. Vooral als 't op straat glad is en op 't ijs wordt dit spelletje gedaan.

paltalte, v. Dikke modder op de straat of in de goten.

pampelen. Kwakzalveren. *Al wèken achter mekare bint d(i)ee lû an 't pampelen met hûsmiddeltjes; waorümme gaot ze n(i)eet nao 'n dòkter, al dat gepampel gef niks.*

park, o. Meet, plaats waar men begint te loopen. **stèken** of *sch(i)eeten* (zie die woorden). Wie bij 't knikkeren weer van meet moet beginnen roept: *Flink van 't park!*

parkement, o. Kaft, omslag van een boek of schrift. {p.30}

pé op de sta(r)t Pin op den neus, als dwangmiddel. *Aj n(i)eet gudschiks wilt, dan zak u de pé op de sta(r)t zetten.*

penninksvrind. Duitendief, schraper.

peppel, m. Populier.

petistèken. Ringen steken in een draaischuitje. Zie mijn Feuilleton in de Dev. Cour. van 7 Sept. '94. *Petî* is: parti.

pette, m. Pet. In mijn jeugd droegen jonge boerinetjes, en 'k meen ook de weesmeisjes, een lederen hoed van dien naam.

peerden. Jagen (een schip door paarden). *Wi hebt 't vör de wind ehad; alléne 't Vésingerrak mozzi wî peerden.*

peerdebur. Jager (van schepen).

peerdjen *Van 't peerdjen = cichorei. Hei zin an 'n kôpken kôffi? Astubl(i)eef, aj d'r maor n(i)eet te völle van 't peerdjen in dôt.*

Op elk pakje chicorei stond een paard.

peeren. Winnen (jongensterm).

H(i)ee peert ze – hij wint.

pester, Passer. *Pesterdöze.*

pias, v. Paillasse. Stroo, dat reeds onder de paarden heeft gelegen en weder gedroogd wordt.

Bij de dragondersstallen speelden de jongens er vaak in.

Het woord *pias* – Paillas, hansworst is volgens Littré hetzelfde: “Ces bateleurs (potsenmakers) étant ordinairement habillés d'une toile à paillasse ou à matelas.”

pîkant, pîkantig, pîkanterig. – najverig. Afl. *Pîkanterîje.*

pîleman, pîseman, pîzewîtjen, pit. Penis.

pîlende, m. Eend.

pîlo. *De dood van Pîlo = Een bleek mager persoon.*

pîmelen. Euph. voor pissen.

pîne. Pijne, moeite. *'t Is de pîne n(i)eet weerd.*

pîneköttel, m. Kleinzeerig, vreesachtig of schriël mensch.

pînetensî. Klem, verknijping. *In de pînetensî zitten.*

pingelen. Afdingen.

pinke. Jonge koe.

pinksteren en paosen *H(i)ee lag in bedde met zîn héle Pinksteren en Paosen bloot. H(i)ee had zon gat in de brôk, daj zîn héle P. en P. kon z(i)een. De bet. is duidelijk.*

pînlek. Al te zuinig, schriël.

pîóters. Pietjes, luizen.

pîpenbrôkszalve. Soort van zalf, vooral gebruikt bij verstuiking, verrekking of kneuzing. Ze werd bereid door de firma Piepenbroek, 'k meen uit paardevet.

pîpenpörker. Pijpenwroeter.

pîrenkûltjen. Graf. *In 't pîrenkûltjen liggen. Naor 't pîrenkûltjen gaon (dood gaan).*

pierröttig. Wormstekig. Ook gezegd van iemand, die er slecht uitziet. *Wat züt d(i)ee jonge d'r pierröttig út; h(i)ee mot is an de revalenta.*

pisbrandjen. Niets betekenend brandje.

Vgl. *pisboodschap* en *pispräotjes*.

pisgr(i)eete. St.-Margiet.

pîtjé springen. Haasje over. Eigenl. *pied*. Zie: *platvôt*.

pitteljen, v. Zeer klein stukje. *Ik heb gîn pitteljen van zîn appel mé ehad.*

plas, m. Binnenplaats van een woning. Ook een ander open terrein. Zoo heet het pleintje, waarbij vroeger 't Spinhuis stond, nog de *Spinûsplas*.

plawarker. Zoo noemt men aan de ijzergieterij de werklieden, die sjouwwerk verrichten.

platte hakke, m. Kleine hiel van een kous.

platvôt, m. Bij het *pîtjé springen* noemt men de lengte van een voet: 'n vôt; de breedte: 'n *platvôt*. De jongen, die staat, mag als allen gesprongen hebben 'n vôt en 'n *platvôt* verder gaan staan. {p.31}

pluis, m. Mestvaalt, mesthoop.

podde, v.? Oud vuil, oud smeer (gevolgvan onzindelijkheid) *Ik wil mîn gud bi'n ander laoten wassen, 't zit gedücht in de podde; ik haope dakter de podde weer útkrîge.* Iemand: *ût de podde helpen = hem een reinigingsproces doen ondergaan.* Afl. *verpodden* en *podderig*. *Dat hûs is vergangen jaor evarft, maor 't is al glad verpod: de inwoonders bint arg podderig.*

poddik, m. Pudding; ook: dik ventje.

poddik-in-de-bûl. Zekere meelspijs, die in een zak gekookt wordt.

poffen. Braden in de heete asch (b.v. aardappelen).

poffert, m. Gebak van meel, met een bruine korst.

pokkel. Schouder, rug; *Kees nemt vòl te zwaore vrachten op zîn pokkel. Ik zal u wat op u pokkel géven. 'k Zal u op u pokkel kommen, slaon. Pokkelen* – op den rug dragen (van kinderen): *Zak u is pokkelen, Jan?*

pòlka, v. Soda.

pòlkahaor. Gladgestreken mannenhaar, dat aan de onderzijde naar binnen is omgekruld.

pòlkamütse. Soort gladde muts.

pompe, m. Pomp. Op de vraag: Hoe laat is't? hoort men vaak gekscherend antwoorden: *Ketier aover de pompe. of Op slag prumen 't zal zoo rezînen slaon.*

pook, m. en vr. Kleine jongen of meisje (te klein voor den leeftijd). Ook gebruikt men in plaats van *pook*:

pòrk, m. en vr. Zie ook: **pòrre**.

pòrken. Porren, peutenen. In de tafel, de kachel, de pijp, de tanden enz. *pòrken*.

pòrre. Een jongen of meisje, te klein voor den leeftijd. Vgl. **pook**.

Bij de Bo vinden we: porre – wrat, puist enz.; kort, dik ventje.

pòt èten. *Das 'n rare pòt èten* – dat is 'n rare sijs.

pòtjenstrûf, v. Soort van Meelspijs, eenigszins overeenkomende met grutjes. Ook: *Stip-in- 't kùltjen* genaamd.

Stadfriesch: potstrouw – meel in water gekookt. Ook Gron.

pòtjenbönink. Rijst met gort met rozijnen door elkaar gekookt.

pòtkaoker. Potkijker, janhen. Ook: een dwaze vent: *'n Rare pòtkaoker*.

pòtlanderen. Met Portland-cement bestrijken. *'n Gepòtlanderde gével, vlure* enz.

potsig, bnw. en bijw. Aardig, grappig. *'t Was potsig ùm te z(i)een, hu aardig dat èpken kon exterseeren met 'n eerlinks geweerken. Wadde potsige dingen likt daor vòr de glazen in d(i)ee spòllegudswinkel. Wat stonnî daor potsig te búgen*. Vgl. Hgd. Posse – klucht.

pòttekîps. Een vrouw, die met potten en pannen vent en haar mand op't hoofd draagt. Nederd. kiep – korf.

prakke, m. Priktoel, taatstol. Ook: meisje dat klein van stuk is.

prengel. Scheldnaam voor 'n boer.

N.-Br. prengel – gierigaard O. V. I. p. 220.

prèkebérend, **prèkederk**, **prèkebrör**. Praatvaâr.

prùlderîje. Prulleboel, waardelooze dingen. Ook W.VI.

prumen. Zie: **pompe**.

prusten. Niezen.

prùtsen. Knoeien, knoeiwerk maken. Afl. *prùtser, prùtswark*.

prüttel. Rommel. *Wat is dat weer 'n prüttel in u kaste! 't Is daor in hûis altît 'n prüttel. Wil îlû is gauw met u héle prüttel van de taofel gaon, wi mot èten.*

pudelen Schertsend voor: wassen.

Ik wil mîn is lekker pudelen, ik bin zoo zwart as 'n Törk.

pùffekes. Poffertjes. {p.32}

pùlsteren. Polsen, plassen. *Schei tòch út met dat pùlsteren (gepùlster) in 't water; î maakt u zoo nat as mest.*

pünder, m. Weegstok, unster.

Ook N.-Br. O. V. I. p. 220.

pünderen. Met 'n unster wegen. Ook 't gewicht van iets bepalen op 't gevoel.

püntbedekt. Een stukje appel enz., dat men op de punt van 't mes steekt, dat men geleend heeft. *Mannes, mak u mes l(i)eeenen? Jaowol Garrît, maor krîk dan ook püntbedekt?*

puperîj, v. Diarhee. Zie: *loperîje*.

pupstéren, m. Anus.

pûren. Peuëren. *Aolpûren*.

pus! pus! Om een verloren tand terug te krijgen, gooien de kinderen dien achterwaarts over 't hoofd, terwijl ze uitroepen: *Pus! Pus! daor hei 'n òlde tand, géf mîn 'n nîjen weer!*

puste, v. Puist. *Ik heb mîn 'n puste in 't lif egèten*, ik heb zoo veel gegeten, dat ik er ongemakkelijk van ben.

pütbaas. Ploegbaas bij polderjongens.

Ook Gron. en W.-VI.

pute, m. mv. *puten*. Klap, oorveeg.

püteken. Poetje, liefkoozingsnaam voor een kind.

püthaok, m. Van een man en vrouw, die niet wettelijk getrouwd zijn, zegt men: *Z(i)ee bint aover de püthaok etrouwd*. De *püthaok* is de sceppter van den **pütbaas** (zie dat woord). Ook Gron.

In de Ned. Bet. bestaat de uitdrukking: Over de püthaok vrije – (zonder toestemming). O. V. II. p. 102.

R.

rabels of **rebels**, bnw. Klem op de tweede lettergr. Van een zwerende wonde, die er erg rood uitziet, zegt men: *Wat isse rabels!* Ook: oproerig, wild, hartstochtelijk. *De bolle vlaog van de (i)eene kante van de weg nao d'andere; 't was slim zoo rabels asse was. 'n Rabelse kérel.*

Fr. maladie rebelle – hardnekkige ziekte.

rachen of **rachelen**. Kwaadspreken; meestal verbonden met: *schelden*. *D(i)ee meid düit niks as schelden en rachen op haar vòlk. Wat hei weer op mîn te rachelen?*

rad, o. mv. *Raaien*. Zes knikkers. Grauwe knikkers werden (worden?) verkocht bij 't *rad* d.i. door het *draaiend* opgooien van een cent werd uitgemaakt of de verkooper, die *baoven òf onder* moest raden, een cent of niets voor zijn zes knikkers zou krijgen.

rap, bnw. Niet sluitend, rammelend. *Een rappe klomp*.

rapplement, m. Berisping, uitbrander. Van dezelfde bet. als **roffel** (zie dat woord).

ramenten. Ravotten, stoeien.

Ook W.-VI. Gron. rementen.

raspelen. Raspen.

Ook Ned. Bet. O. V. II. p. 102.

ratsen. Wegkapen. Ook *boksen, kitsen* e.a.

Ook Limb. O. V. II. p. 226.

ravé. Zeker kinderspel. Een kind legt 't hoofd in den schoot van 'n ander en krijgt dan te raden: *Pikkadelle, fusjefé, ellebaogendik ras* of *ravé?* De vraag gaat gepaard met een gebaar, dat aanduidt: met de vingers, met de vuisten of met de ellebogen op den rug stooten, over den rug krabben of met het onderstel in de hoogte beuren. Wordt niet goed geraden, dan moet de liggende ondergaan, wat het gebaar te kennen geeft.

redzaam, bnw. Vooral gezegd van een vrouw, die zich altijd weer te redden, die van zessen klaar is; dus: flink, kloek.

rèkening *H(i)ee hef de vrouwe weer* {p.33} *an de rèkening* (of *an de grôj*) wil zeggen: Zijn vrouw verkeert in gezegende omstandigheden. Zie ook: **zwaor**.

reidekamme, m. Haarkam. *Haal mîn de reidekamme, dan zak u 't haor is ûtreiden, î lîkt wel 'n bosdûvel*. Reiden is gereed maken, in orde brengen. Gron. Redkam – haarkam.

rein, bnw. bijw. Schoon, geheel. *Het peerd lîp de paole rein ümme. H(i)ee dronk zîn glas in (i)een keer rein ût. De stók brak rein middendör*. Zie ook o.a.: Vondels Leeuwendalers reg. 1295.

remmel. Mannetjeskonijn, rammelaar. Het wijfje heet in Dev. *moor*. (Zie dat woord).

répe, m. mv. *répen*. Streng, waarmee het paard aan den wagen verbonden is.

reppel, m. mv. *reppels*. Zoo heeten de stijlen, waaraan de koeien in den stal vastgebonden zijn.

reppelen. Klauteren. *Schei tòch ût met dat reppelen op d(i)ee wagen!*

Gron. repelen. Dr. repen. Afl. *gereppel*.

réte, m. *Op 'n réte, rétjen* – op 'n kier.

revenzî. Revanche. *Ik gao d'r revenzî van halen.* Ik ga er voldoening van eischen, er weerwraak voor nemen.

ribbeltje. Ribbetje. *Op dat glas, d(i)ee stòf enz. zit allemaole ribbeltjes* d.i. 't Is geribd. Afl. *Ribbelig*.

r(i)eem. *An de r(i)eem trekken.* Mingere.

rikking, m. mv. *rikkingen*. Eenvoudig rasterwerk om weiland. Zie: *òfrikken*.

rîge, m. mv. *rîgen*. Rij. Wanneer kinderen over de straat loopen terwijl ze elkaar vasthouden en dus een lange rij vormen, zingen ze: *Lange, lange rîge!* enz.

Van een groot gezin zegt men: *'t Is daor 'n héle rige. Ik heb de héle rîge rond evraogd.*

Ndl. *rij* – metselaarslat, luidt in het Deventersch: *rîje*.

rîstenbrî is al verbî! Zeker spel, iets als verstoppertje. Als de zoeker een verscholen jongen voorbijgelopen is, roept de laatste: *Rîstenbrî is al verbî!* De zoeker was 'm dan nog eens.

rîstensup. Rijstsoep. Anal. vorm van *arftensup*. Zoo ook: *rîstenpap, pòllegastepap*.

rîven. Raspen. Een rasp heet: *'n Rîve*.

rîjen. Rijden. *Op de bessem rîjen* – diarrhee hebben.

rîjen. Rijgen. *Böntjes, krallen, krellekes* enz. *anrîjen*. Afl. *Rîjpinne, rijgpen, rîjdraod* enz.

rîzebos, m. Bos rijs. In Dieren: Kwazebos.

rîzen. Neervallen, door laten vallen, laten vallen. *De zòlder is n(i)eet dichte; het stòf rîster dör. Draag de garven vòrzichtich en zörg daj n(i)eet rîst.* In de omstreken van Deventer hoorde ik dit woord ook *reizen* uitspreken. Zie: *gûren*.

Vgl. J. v. Beers' Rijzende blâren.

Limb. ríezen – vallen.

robbelig, bnw. Ruw van oppervlakte, hobbelig. *Robbelig glas, een robbelige weg, 'n robbelige planke, robbelig îs.*

Gron. robbig – ruw.

roffel, m. mv. *roffels*. Berisping, uitbrander. *Menneken, aj in hûs komt, dan zui 'n roffel krîgen.*

Vgl. *rapplement* en *sjas*.

rôfäolie, v. Raapolie. Gr. ruifeulie.

Mnl. roeve – raap. Hgd. rübe.

rollepatroon, o. In den slachttijd werd vaak een niet al te snuggere huisgenoot uitgezonden om het *rollepatroon*; hij werd dan van Pontius naar Pilatus gestuurd. *Rolle* is rolpens. In Dieren zendt men zoo iemand om de *dakschére*.

rondümme, m. mv. *rondümmen*. Een geheele snede of plak roggebrood; meestal wor-
{p.34}den ze middendoor gesneden. Gr. rondom. In Drenthe zegt men: *omstuk*. De Jager's Archief I. 327.

ródéren. Roodaarden. *'n Geródeerde kòffikètel, doopfòt* enz.

röpe, m. mv. *röpen*. Paardenruif. Kil. *röpe*.

Mnl. reup – ruif (Oudemans).

röpen of **röppen**. Slordig afsnijden of uittrekken, afscheuren, trekken. *Gròs röpen. Hôj üt de mîte röpen (of röppe) î röpt mîn de kléren van 't lif. Röpt n(i)eet zoo an d(i)ee strûken en blômen.*

Kil. reupen – roopen, trekken, uittrekken, wieden.

röte, v. Honigraat (waar de honig uit is). Dus datgene “wat was was, eer was was was.”
räotel. Klappei, rammel ratel. Ook genoemd: *räotelkouse*. *Ratel* (werktuig) klinkt (d.i. wordt uitgespr.) in 't Dev. als in 't Nedl.

räotelen. Rammelen, druk praten.

Lik mîn_n(i)eeet langer an 't oor te räotelen! Bin îlû nog n(i)eeet ûteräoteld?

róze, v. Koude. *Aj 'n zweer in de vinger heb, moj zò(r)gen, daj d'r de róze n(i)eeet ankrîgt.*

Rózig – waar de roos aan is.

rózen. Hand aan hand al zingende om de pinksterkroon lopen. Over pinksterkronen en rozen, zie mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 20 Juli 94.

rózig. Huiverig van gevatte kou. *Ik bin zoo rózig in de botten: 'k gelöve dak de koorse heb.*

rubòlle, v. Zeker onkruid in weiland.

rugîzel, v. IJzel. *rugîzelen* – ijzelen.

ruile, m. Schommel. *ruilen* – schommelen.

rukedaalsnòs(t)ken. Schertsend voor: 'n Hoop stront.

rupe, m. Rups.

rusterig, bnw. Huiverig van gevatte kou. *Ik bin rusterig; ik wil van aovend maor is vrog nao bedde.* Vgl. **rózig**.

rut, o. Onkruid in 't algemeen. *Onze hòf zit vol rut, wî mot nödig is w(i)eejen.*

Ook waterplanten, die de zwemmers soms geducht hinderen. *Ik hebbet met mîn bûrman in 't rut ehad* – ik heb ongenoegen, verschil met hem gehad.

rüter, v. Wild meisje.

ruze. *In de ruze verkoopen* d.i. op 't gezicht zonder te tellen, te meten of te wegen. *Ruzen* – ramen.

rûzî. *De Tîndaagse rûzî* = de Tiendaagsche Veldtocht.

S.

saldaot maken. Opmaken, uitdrinken.

Ik zal mîn laaste gülden dan maor saldaot maken. Wat, zittî daor nòg met 'n vol glèsken? Tô, maak 'm is saldaot.

sas. Schik. *wat was Grades in zîn sas, tu e nao de Twelse karmse moch.*

schaassenlópen. Schaatsenrijden.

schabbe(r)tjendebonk. *Op schabbe(r)tjendebonk lópen* – klaplopen.

schabül, o. Ondeugend meisje. In de Ned. Bet. is 'n schabül op de steenfabrieken – 'n duivelstoejager.

schradron, o. Eskadron. Ook troep: *Daor kwam 'n heel schadron jonges an.*

schampen. Overslaan. *Gaoj nao de karke? Né, ik zal dit keer maor is schampen.*

schande, m. Bretel, draagzeel; elders: galg, hulpzeel. 'n *Schande* dient niet alleen om de pantalon, maar ook om een kruiwagen enz. op te houden.

schap, o. Plank om iets op te zetten, plank in een kast.

Mnl. schap – etenskast, spijskamer. (Oudemans). {p.35}

Oost. Fr. schap – schrank. b.v. bokenschaft.

In Dev. is een *bôkenschap* een plank om boeken op te zetten, niet 'n kast.

Meijer geeft: schap – spinde, spijskamer.

Een kast met schappen staat in Dev. tegenover 'n hangkast.

schap. Vroeger meer dan tegenwoordig luidde dit achtervoegsel: *schop*. *Gezelschap*, *heerschap*, *vrendschap*, *vîandschap*, *boodschap*, *voogdîschop*, *blîschop*, *bèterschap*, *bûrschap* enz.

schelden. Wanneer een jongen wil te kennen geven, dat schelden hem niet deert, zegt hij: *schelden düit mîn n(i)eeet zeer*,

Aj mîn slaot, slao 'k u weer.

schelhaze of **schelha(r)st**, m. Strook varkensribbetjes.

schellen. Schillen. *Eerappels, knollen, twîg enz. schellen*. De plaats, waar dit laatste geschiedt, heet *schelbane*.

scheitskérel. Bloodaard. Een de weinige woorden waarin Ndl. *ij* als *ei* wordt uitgespr. Zie: *gleitand*.

sch(i)eetebaoge, m. Boog om mee te schieten.

schillink, m, Schelling.

schim, m. Schaduw. Verg. Chineesche schim.

schimmelglas, o. Spiegelglas om zonnetjes te maken d.i. om te *schimmelen*.

schin, v. Roos op 't hoofd.

schîntjen, o. Ceel, bewijs van betaalde indirecte belasting. *Schîntjeskantoor*. Hgd. Schein – bewijsstuk, kwitantie.

schîtfenint, o. Kribbekat. Een meisje of jongen, die vinnig, kribbig is.

Gron. Schietvernien.

schîtgèl. Schijtgeel.

schîthakke, m. Hiel van een paard of rund. Ook: meisje, dat te bazig is. *Zon schîthakke, wat verbeeld ze zich wel!*

schîw, o. Vogelverschrikker. 'n *Gek, lélek schîw* – een mal, leelijk meisje, een mal, lelijk spook.

Wvl. schuw – épouvantail en ook fig.: – 'n Leelijk schuw van 'n wijf. (de Bo).

schô, m. Schoen. Meerv. *schônen*.

schobben. Wrijven, schuren. Vooral van koeien en varkens gebruikt. Men zegt zoowel: *Z(i)et d(i)ee kô zich is schobben*, als: *Ik zal 'm (de koe) is aover de kôp schobben*.

schöken. Zich wrijven, schurken.

Afl. *Schökert, geschök, schökerîje*.

schöldôk, m. Boezelaar. Eig. schorteldoek. *Schort* beteekent: afgesneden kledingstuk. Vgl. Eng. short.

schören. Scherven. Fr. Gron. en elders: diggels.

schòstîn, m. Schoorsteen. Ndl. *steen*, luidt in Dev. *st(i)een*.

schäotel, m. Een plankje met langen steel, waarop het brood in den oven geschoten wordt, schieter. Ndl. schotel, is in 't Dev. *schöttel*.

schrao, bnw. Schraal. *Schao weer. Schrao eten* (tegenover: vet eten) 'n *Schraoë pot, wind. De vijf pond ister maor schrao*. Vgl. *krap*.

schrobbéring ook: *ûtschrobbéring*. Duchtige berisping, uitbrander.

schròt, o. Grut, kriel, dingen klein in hun soort b.v. visschen, appels, enz.

schüddegavel, m. Houten vork om het hooi te schudden.

schüddekòppen. Met het hoofd schudden ten teeken van afkeuring of ontkenning.

schûnlèpel, m. schuimspaan.

schüppendaghûre, v. Daghuur op de schop. Van 'n daglooner, die meestal graafwerk moet verrichten zegt men: *H(i)ee g(i)et op schüppendaghûre*. 't *Is 'n schüppendaghûrder*. {p.36}

schüpstôl. *Op de schüpstôl zitten*. In onzekerheid verkeeren of men in zijn betrekking, wooning enz. kan blijven: *Ik heb zelf 'n hûs laoten zetten, want aj in 'n hûrhûs woont, zittî altî op de schüpstôl*.

schûr, o. Onweersbui of zware regenbui.

Daor zit schûrs an de lücht.

Hgd. schauer. Eng. shower.

schûverig, bnw. Rillerig, huiverig, tengevolge van gevatte kou.

sîfesant, bnw. en bijw. Suffisant, hecht, sterk. 'n *Sîfesant hûs*. *Dat hûs zit sîfesant in mekare*.

sîjet, v. Sajet. 'n *Dik klüngel sîjet*. Een dik kluwen sajete. Ook Zaansch O. V. I. p. 41.

sikke, m. Geit. *Sikken(h)ok, sikkenstal, sikkenvûr, sikkemelk* enz.

In de omstreken hoort men ook: *Sége* voor *sikke*.

sint-lamme(r)tsnötten. Een groot soort hazelnoten.

Sin(t)-Steffendag. St.-Stephanus, 26 December. Op dien dag gaan de boeren *sin(t)-steffenrîjen*. Vandaar: *sin(t)-steffenrîjer*.

sîpooge. Leepoog of die leepe oogen heeft. Een scheldnaam voor den laatste is: *sîpe(r)t*.

Kil. siepende oogen – leepe oogen.

Mnl. zîpen – druipen.

sîste(r)t, m. Soort vuurwerk. Zie *fistert*.

sitsewinkel. *De héle sitsewinkel* – de heele boel, de heele rommel, de heele santepetiekraam.

sjandarm *Rooie sjandarm* of *rooie tikkert* – scheldnaam voor iemand met rood haar.

sjappose. Met dien naam hoorde ik ouderen dikwijls een politieagent betitelen.

sjarrebant. Car-à-bancs. Ouderwetsche Janplezier.

sjas. Berisping, uitbrander. Zie ook: *roffel* en *rapplement*.

sjenken. Huilen, schreien. Zie bij: *grînen*.

sjocht of **sjucht**, m. Troep. *Daor lîp 'n héle sjocht meiden en jonges vòr de senade út*.

'*sjongesja* – zeer stellig. '*sjongesné* – zeer stellig niet.

Mok van dage ook nao schôle? 'sjonges ja! Mak in hûs blîven? 'sjonges né!

sjouwe(r)man. Kaailooper.

slag. *Op slag*, dadelijk (verl. en toek.) *Ik bin daor op slag nòg ewest. Ik zal op slag kommen*.

slamiere. Scheldnaam voor iemand van groote lengte: '*n Lange slamiere*. Ned. Bet. *slemiere* – traag, vadsig, slordig vrouwspersoon. O. V. II. p. 106.

slateren. Morsen, storten; meer van droge dan van natte waren gezegd. *Heintjen mot netjes èten en n(i)ee slateren!*

Stadfr. *slanteren* – morsen. O. V. II. p. 179.

slaterkouse. Die vaak slatert. Ook: die slordig en vergeetachtig is.

slé, m. Sluipertje. '*n Slé maken*. Ook: *slîpeken*.

slé, m. Wilde pruim, sleebes.

slé, adj. Stomp. *Sléë tanden*. In de omstreken hoort men van snijdende werktuigen ook zeggen, dat ze *slé* zijn, doch in de stad: *stomp*.

slèger, m. Hefboom van de pomp.

slekke, m. Slak. Ook gemeensl. bultenaar. Wanneer men veel bultenaars tegenkomt hoort men soms zeggen: *De slekken krupt, wî krîgt règen. Slekkedòp* – Slakkenhuisje.

slichten. Slechten.

slikkepitjen, o. Ongerold papiertje met stroop er in; ze worden uitgezogen.

slim, bnw. en bijw. Moeilijk, erg, slecht. '*n Slimme lesse, 'n slimme somme*.

Mîn bròr is slim z(i)eek; h(i)ee ister slim an tô. 't Is slim zoo slòdderig as d(i)ee jonge is.

Das nu tòch al te slim! Zegt {p.37} iemand, die b.v. confuus is over de grootte van een geschenk en waarvoor men in 't Ndl. zou zeggen: Dat is nu toch al te erg! al te gek! Dat loopt de spuigaten uit!

slingast. Sluwe vleier.

slingerslé, m. Slede, die aan een touw wordt voortgetrokken, en waarmee men vaak slingert.

slîpeken, o. Sluipertje. Zie: *slé*.

slîpplanke, v. Platborstig meisje.

slieren. Glijden. *ûtslieren* – uitglijden.

slaod, v. Salade. '*t Ginkter dör as slaod*, zij aten 't met graagte. *Slaodboonen* – slaboonen.

slòdderbokse of **slòddermichel** – sloddervos.

slòdderig. Slordig. '*n Slòdderige botram* is er een, waar 't vleesch aan alle zijden afhangt.

slòk, bnw. en bijw. Los, slap. *De ròkken zit mîn zoo slòk an 't lif. Wat is dat strikgud van de wèke weer slòk*.

slokken. Slikken. *Dörslokken, inslokken*
Garretjen hef 'n spelde döreslokt.

Gron. en elders: sloeken.

slomp, m. Groote hoeveelheid. *D(i)ee kô gef 'n slomp melk. In d(i)ee bak kan 'n slomp water.*

slonde, m. Werkboezelaar van blauw linnen, met een friesch stuk er op en dito banden.

slurig, bnw. Hangerig, als iemand, die een ziekte onder de leden heeft.

Mnd. slûren – los en verflenst hangen, traag zijn.

smak, m. groote hoeveelheid; vooral van geld: *D(i)ee vent düit watte wil, h(i)ee mot 'n smak geld hebben.*

Ook Gron.

smakkert. Smeerlap, slechte kerel.

smèlen. Smalen.

Ook N.-Br. O. V. I. p. 226.

smérig. Vet, voordeelig. *'n Smérig baantjen. Knöllen met érapfels is 'n gud èten, maor z(i)ee mot smérig wèzen. 'n Smérige pot – vet eten.*

smikkelen. Smullen. *Smikkelbaord, smikkelbrör.*

smîstert. Vuilnik, in woorden of daden.

smîten. In hooger beroep komen. *Bî 't kantongerecht heffet verspöld, maor h(i)ee smit 't vör Zwölle – hij komt in hooger beroep bij de rechtbank te Zwolle.*

smö, bnw. Malsch, sappig, week. Van vet, vleesch, leer enz. gezegd.

smodde, m. Oud koffieketeltje; neuswarmertje.

smoddelig, bnw. Morsig, vuil, smoezelig.

smögel, gn. en v. Oolijkerd (liefkoozingsnaam).

smok, m. zoen.

smoksen. Sjokkig loopen. *Smoks tòch n(i)eeet zoo dör de modder, jonges!*

smòlt. Uitgesmolten vet.

smul. *Ik hebter wel smul op – lust in. Ga(r)tjan hef smul op Hendrike – een goed oogje op.*

smusterig, bnw. Vuil, goor. *î heb u van margen ook n(i)eeet ewassen; î z(i)eeter zoo smusterig út.*

smûzen. Geheimpjes verhandelen, fluisteren.

snaai, m. *Hei 'n guje snaai emakt? Heb je goede zaken gedaan?*

snaaien. Winnen. *W(i)ee snaait ze, jonges?*

snats. Zier. *'k Gelöve d'r gîn snats van.* Een *r* wordt er niet in gehoord.

Ndl. snars, kan ook beteekenen: veest; dus *gîn snats* = geen scheet.

snik, v. Hik. Een middelje tegen de hik is zonder adem te halen driemaal achter elkander zeggen: *Ik heb de snik, Ik heb ze dik, Ik heb ze nu, Ik géve z' an u.*

snikke, m. Soort van losse, achterover-^{p.38}slaande bijl om koek te hakken. Zie mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 7 Sept. '94.

snippelen. Snipperen. *Wat heb îlû weer zitten snippelen; alle snippels oprapen vör daj weggaot!*

snipsnaorderîjen. Kleinigheden, beuzelingen, prullen, dingen van weinig waarde.

snôjen. Snoepen van spijzen. *D(i)ee meid is arg snôjerig, z(i)ee snôjt aoveral van.*

snaor. *'n Snaor an hebben,* een stuk in hebben.

snòrre, m. Diligence van een mindere soort.

snòrrebot, o. Zeker botje uit den poot van een varken, waardoor een dubbel touw gehaald werd en dat men zoodoende kon laten snorren.

snòrren. Spinnen (van katten).

snòtte(r)nôze. Snotneus (ook pers. naam).

snüffen. Snuffelen en snuiven.

Ook Limb. O. V. II. 228

sòppen. Morsen. *Kinder lik tòch n(i) eet te sòppen in dat water, in u èten!*

Ook: nat voedsel geven aan varkens, kalvers enz. Gekookte aardappeltjes, roggemeel en karnemelk vormen een heerlijke *sòppe* voor de varkens.

spanas, o. Volksetijm. voor *Spanhart*. Een schroef met hartvormigen beugel. die men bij de draaibank gebruikt.

spandéren. besteden, uitgeven. *Argens vòlle geld, tít, môjte an spandéren*

Vgl. Eng. to spend.

spannen. Term in 't knickerspel. Den duim naar de ééne en de vingers naar de tegenovergestelde zijde zoo ver mogelijk uitspreiden, om van den eenen knikker tot den anderen te reiken.

spa(r)telen. Sprenkelen, spuiten. *Loop tòch vòrzichtig, de melk spa(r)telt ût de kanne.*

Iemand met water *bespa(r)telen* – besprenkelen.

spé, bnw. Open en bloot, te kijk. *Zet tòch 't hòddeken vör 't glas vör den inkik; wî zit hier zoo spé.*

Zie Verdam's art. in Tijdschr. III, 219 vlg. 't Woord staat in verband met *spieden*.

spek. *De naolde in 't spek stèken* – ophouden, uitscheiden met werken.

spîjen. Spuwen. *î mögt wel rooken, maor î motter n(i) eet bî spîjen.* Ook: braken. *Ik bin zoo misselek, 'k gelöve dak spîjen mot. Blòdspîjing* – bloedspuwing.

Ook: met minachting neerzien op, spreken van. *Nu ventjen, spît maor n(i) eet zoo op dat èten; daor kan nòg wel is 'n tít kommen daj d'r nao snakt.*

Ook: uitvaren tegen:

D(i)ee knecht spuj vréselek op zîn baas, ümdattem 'n Zaoterdag gedaon egéven had.

spîle, m. Stok of lat, waaraan worst, spek enz. in de wimme hangt.

spinnerachel, m. mv. *spinnerachels*. Sinrag, spinneweb. Ook: *Spinnekòpsnòst. Blôjt u vinger? Legter gauw 'n spinnekòksnòst op.*

spierlink, m.; v. als stofn. mv. *spierlinks* of *spieringen*. Spiering. 'n *Magere spierlink*= een mager persoon.

spierlinksbûjen. Gure najaarsbuien voordeelig voor spieringvisschers.

spît, o. Vlas. (Voor al zoo gen. als 't gebruikt wordt om iets dicht te maken).

spiezen. Term bij 't knikkeren. Van den eenen knikker tot den anderen reiken met behulp van duim en wijsvinger. Zie: *spannen*. Het woord wordt ook gebruikt voor: handen. Vgl. **fikken**: *Ak u in de spiezen kriege, dan zak u!* Ook voor: oogen, gaten. 'k *Heb u al lange in de spiezen (kîkert) ehad!* {p.39}

spochte, m. Specht.

spóren. *Dakspóren,* daksparren.

sprikken. Dunne takjes b.v. om de kachel mee aan te maken.

sprao. Spreeuw. 'n *Spraoënnòst.*

sprö. Ruw van de schrale kou. *Spröë handen, lippen.*

stal. *Op stal loopen.* Kooper worden van den inzetprijs. *Dat hûs is vör f 12000 op stal eloopen.*

stankjen. Standje, oloopje, berisping. 'n *Stankjen krîgen. Daor was weer 'n stankjen in de Noo(r)bestraote.* Doch: *H(i)ee hef daor 'n gud standjen; h(i)ee verd(i)eent geld as drek.*

sta(r)t of **stelle.** Staart of steel. *Ik kan d'r gîn sta(r)t of stelle an vast maken,* ik begrijp er niets van.

stèken. 1°. Werpen naar een bepaalde lijn of een wand als grens. *Stèken met griffels, knoopen, gleitanden* enz.

2°. Met een griffel of speld steken tusschen de bladen van een dichtgehouden boek, waarin prentjes liggen; treft men een prentje dan wordt men eigenaar (altijd tegen betaling van griffel of speld).

3°. Rooien. *Eerappels stèken* (met de greep).

4°. Vogels vangen met behulp van een hengelroe, waarop een lijmstangetje staat: *Sîskes stêken*.

stender of **stônder**. Verbonden met *dik*. 'n *Dikke stônder*, een dikzak.

stenderkaste, m. Windmolen, die bij 't op den wind zetten geheel meedraait. Van andere windmolens (kruiers) is alleen 't bovendeele beweegbaar.

stengels. Raapstelen.

stès, bnw. Eigenschap van een paard, dat niet voort wil.

O.-Fr. Stetisk, stêtsk, stâtsk – widerspenstig, störrisch, unwillig. b.v. Mit stâtske perde is kwâd plogen.

Het woord is verwant met: stede en staan.

st(i)eenmotte. Pissebed.

stîfbögel. Stijgbeugel.

stik, m. Stek. *Stikken* ww. – stekken.

stik, bnw. Steil oplopend.

stik, bw. geheel (verbonden met *n(i)ee*).

't *Is bînao tw(i)ee pond, maor n(i)ee stik*. (In de stad hoort men dit woord niet veel meer).

stikz(i)eende. Bijziende. Gron. Stikzijinig.

stinkbûlsink. Scheldnaam voor iemand die stinkt.

stînseka(r)s, v. Oostindische kers.

stip, v. Regen. 'k *Bin bange dauwe van dage nog stip krîgt, daor kûmp al 'n schip met zure appels an, zok zeggen*.

stip-in-'t kûltjen. Zie *pôtjenstrûf*.

stip-en-sprong. *Op stip-en-sprong* = zoo dadelijk, op stel en sprong.

De hond kûmp op stip-en-sprong, akkem rôpe.

Ik kan maor n(i)ee zoo op stip en sprong mégaon.

De meid mos op stip en sprong de dôre ût.

stîperen. Pruttelen, mokken. *Gestîpér*.

stippen. In den slachttijd was 't de gewoonte de kennissen uit te noodigen te komen *stippen* d.i. een boerroggen te komen eten, gedoopt in den ketel, waarin rolpens, leverworst enz. gekookt was.

stobbe, m. Wortelstruik, voet van 'n boom of van akkermaalshout.

stâodig. Gestadig. *Wark maor stâodig dôr, dan komî wel klaor. De z(i)eeke g(i)ee stâodig vörût*

stòkvarve, v. Stopverf.

stòkvis. Scheldnaam voor een Deventersman. Tot iemand, die meer wil hebben dan zijn aandeel zegt men: *îder wat, van de stòkvis*; of met rijm: *Ieder wat, van de stòkvistnat*.

stòlsetéren. Solliciteeren. *Stòlsetant*.

stòlten. Stollen. *Gestòlten vet* (ook: *gestòlten*).

stòltens. Stelten. *stòltensloopen*. {p.40}

stom. De uitdrukking: *Bin 'k stom!* beteekent: inderdaad; alsook: *Wat je zegt! Wel verbaasd!*

stomboot, doch: *stoommachine, stoommölle, stoomschôstîn, stoomschip* enz.

stomp, bw. geheel, glad. *Dat hek stomp vergèten*.

stao, imper. van *staon*. In verbinding met *zeggen*: 'n *stük vleis, dat stao zeg*, een groot stuk vleesch. 'n *Boddel, die stao zeg*, een grote borrel. 'n *Blok hòlt, dat stao zeg*, dat moeilijk stuk te krijgen is of dat lang kan branden.

staon. Vertrouwen. *Ik stao d(i)ee vent niks*.

staondeb(i)eens. Staande. *Wij n(i)ee èven gaon zitten? Nè, danku 'k zal 't maor staondeb(i)eens òfdôn. Wî mozzen staondeb(i)eens 'n bótram èten, want 't slug al négen ûr*.

staonders, *bukers, gaters*. Drie namen voor bikkelstanden.

Gron. Staonders, keeren, stoofkes.

Kampen: Stako, bokko, külo.

In Holland onderscheidt men vier standen.

stönnen. Stenen, zuchten. Gron. Steunen.

stötjen. Pooosje. *Blijf nog 'n stötjen; wat hei vör haost*. Zie: **hö(r)tjen**.

Ook N.-Br. O. V. I. p. 227.

Ook een enkele maal: *stoot: Dat is al 'n hèle stoot eléjen*.

stöttekaore, m. Stortkar; tweewielig voertuig om mest, zand enz. te vervoeren.

strabant, bnw. Brutaal (in daden) 'n *Strabante vlègel*.

strank. Strop, kwajongen. 'n *Strank van 'n jonge*.

strek, o. Op het plaveisel van veldkeien heet 'n *strek*: de afstand tusschen twee rijen groeter keien, die de eentonigheid der bestrating breken. *Streksch(i)eeten* – knikkeren op *schötjes* van 'n *strek* afstand.

strikeband, m. Gebreide band, die kornetdragende vrouwen om 't haar doen. 't was meestal 't eerste werkstuk van jonge breisters.

strîkzîd, m. Zijde. *Ik gao op strîkzîd liggen* d.i. slapen. *H(i)ee lig al op strîkzîd*.

strîkzwèvel, m. Lucifer.

strîps. Klappen. *Wat kreeg 'e strîps*.

strübbeling of **strübbelderîje**. Oneenigheid.

Ook Zaansch en Ned. Bet. O. V. I. 178 en II. 107.

Strubbelen, sribbelen, freq. van streven, strijden. Vgl. Eng. to strive.

stupe, m. Stoep. *De stupe is daor glad* – de meisjes gaan daar grifweg.

stûpkjes of **klinkertjes**. Breede trottoirs op den Brink tusschen de kastanjeboomen en de huizen.

stute, m. en v. Wittebrood. Ook scheldnaam voor een bakker.

stûven. Stuiven. Spreekwijze: *D(i)ee zîn geld wil z(i)een stûven, mot koopen tabak en dûven*.

sûkerei. Cichorei. Ook W.-Vl.

Vgl. *peerdjen*.

sûkerjennkes. Soort beschuitjes. Ook een plant, waarvan het onderste deel van de meeldraden der bloem zoet is en opgegeten wordt. Wij vonden ze veel op de wallen.

Sündeklaos, m. en v. Sinterklaas. *Sündekläoskes*, sinterklaasjes.

Vgl. *Sündepéter*, St. Petrus.

supbóre, m. en o. Volksetym. voor: Support van een draaibank.

T.

tachentig. Tachtig. Analogievorm van zeventig en negentig.

tamé of **tamékes**, **temé** of **temékes**. Te met, straks (toekomstig).

Ook: *zoo temé* – zoo straks (verl. en toek.).

tamper, bnw. een weinig zuur, rinsch {p.41} *Zur bint d(i)ee appels n(i)eeet, maor toch 'n betjen tamper*.

tandenpörker. Tandentoker.

tandentargerîje, v. Tantaliserie. *Ak n(i)eeet meer ka(r)sen krîge, dan hòld d(i)ee ook maor: dat is maor tandentargerîje*.

tarnen. Tornen. *Tarnmesken*.

tebrèken. Breken. *Zörg daj dat n(i)eeet tebrèkt. H(i)ee hef 'n kôpken tebraoken*, doch: *zîn b(i)een tebraoken of ebraoken*; en steeds: *h(i)ee hef 'n takke van de boom ebraoken*. Andere werkwoorden met dit voorvoegsel *te*, Hgd. *zer* heeft het Dev. niet.

Teeuwis of **Meeuwis**. (Matthias of Bartholomeus) *H(i)ee lag hèlemaole van zich zelf; h(i)ee wist van gîn Teeuwis of Meeuwis*. d.i. hij was geheel buiten westen, hij wist van niets. *H(i)ee was zoo dronkend, datte van gîn Teeuwis of Meeuwis meer wist*.

tégen of **intégen**. Te gemoet.

tellig(i)est, o. Het H. Geest gasthuis.

tellen. In plaats van: hoeveel kosten de eieren? hoort men op de markt: *Wat tel î de eier?* Het antwoord is dan meestal: *de 3 (of 4 of 5) 'n dübbeltjen*. Zie ook: **meiwörm**.

tém, m. Sterk verlangen, dwingerij. Van een zieke: *Nu heffe 'n tém iim op de vörkamer te liggen; 't is met de man: van dage dit, margen dat. 't Is onmögelek 'm van zîn tém òftebrengen*.

Het woord beteekent letterlijk: stelling, gevoelen, lat. thema. (*Tém of getém* – zeurige praat, is 'n ander woord).

te mensen. Ten minste, op zijn minst.

tèrenachtig. Teringachtig.

tevrène. Tevreden.

t(i)ee, m. mv. *t(i)eeën*. Teen.

tikken. Eiertikken doet men te Dev. met Paschen op de Worp. Wie verliest, dat wil zeggen: hij wiens ei wordt stuk geslagen, betaalt òf een cent òf het ei, al naar de afspraak luidt. Met vraagt eerst *spits*, dan *stomp* en eindelijk soms nog *zîds*.

tikkeltjen. Zeer kleine hoeveelheid, bewijsje.

tikketakketóge. Bij zeker kinderspel wordt dit woord gebruikt in 't volgende rijmpje:

Haok en 'n óge, Tikketakketóge,

Gòldpapier, Van Tîrelielier!

Twee meisjes houden elkaar vast met gekruiste armen en onder het zingen van 't laatste woord verwisselen ze van plaats.

timmeren. Bouwen (van 't nest van 'n vogel gezegd).

Zie Kil. i v. en Vgl. De Jager's Archief I. 353.

timpe, m. Tip, smal uiteinde. Ook: spits toeloopend broodje.

tîrelielier. Zie: **tikketakketóge**.

tnegentig. Naar analogie van *tachtig*. Vooral bij 't lossen en laden van kazen, koeken, enz., die geteld worden, hoort men 't nog vaak.

tao,bnw. Taai. *Tao vleis. 'n Taoë kérel*. Langzamerhand wordt *tao* verdrongen door *taoi*.

tô, is niet alleen het Ndl. *toe*, maar wordt ook vaak gebezigd voor Ndl. *dicht* b.v. *Dôt 't raam en de dõre tô. De jonges hadden 't bók tô*. Samenst. zijn: *Tôdôn, tôlaoten, tôgooien, tôhòlden, tôkrîgen, tôstòppen* enz. Vgl. **lòs**.

tôbrengen. Toedrinken. *Iemand tôbrengen* beteekent: zelf, als bringer of brengster, eerst een weinig uit het gevulde glaasje drinken, vóór met 't overgeeft.

tòdde, m. Vod, waardeloze lap, lor. Samenst. *zuptòdde* – zuiplap.

tòdden. Sle(e)pen. *Dîneken wîj dat is laoten liggen; î tòd min alles weg. Laot de stòlen staon, waor {p.42} ze staot en gaot 'er n(i) eet mé tòdden*. Van een oneerlijke dienstbode zal men zeggen: *Z(i)ee tòd alles 't hûs ût*.

tòddeken. Verklw. van *tòdde*. Ook: liefkoozingsnaam voor een klein kind. *Jao, î bint môders tòddeken! Dòddeken, dotje?*

tôkemwèke. Toekomstige week. Hetzelfde in: *Tôkemzündag, Tôkemmaondag* enz.

tômaken. Vuil maken. *Kwaojonge, wat hei u weer tô emaaft. îlû mot de kamer n(i) eet zoo tômaken*.

tômig. Ledig, werkeloos. *Tômigganger, leeglooper*.

Dit woord hoort men in de stad bijna niet meer.

taonègel of **taojnègel**, m. Stroopnagel.

tonneken. Zie: **foksen**.

tòpkés. *De tòpkés van de garven* = 't beste van 't beste. *De meiden hebt bì d(i)ee mevrouw 'n kenîntjeslèven; z(i)ee èt de tòpkés van de garven*.

tòrf, v. en m. Tot een klein ventje, dat nog al praats heeft, zegt men soms: *Jao, î bint 'n héle kérel; aj op 'n tòrf staot, dan kui aover 'n eerappel kîken.*

tòrven. Turf opdoen. *Wat z(i)eej d'r út; î bint zoo zwart òj an 't tòrven ewest bint.*

täot. Dronken, aangeschoten; alleen predicatief gebruikt. *H(i)ee was mooi täot.* Mnl. teut – verward, gek, halfdronken.

tôtast. 'n *Tôtast wark*, licht, spoedig verricht werk. *Hu kui daor nu zoo tégen opz(i)een: 't is maor 'n tôtast wark.*

trad, m. Tred, schrede. Meerv = Enkelv. 'n *Trad òf wat wîder wont mîn nève.*

traktieren, teg. meestal *traktéren*. Alle werkw. op Ndl. *eeren* werden vóór 'n halve eeuw nog *-ieren* uitgesproken.

trankîl. Onbevreesd, vrijmoedig, moedig, het tegenovergestelde van *blö*.

trappéren. Betrappen. Fr. attraper.

trekwagen, m. Trekkar, handwagen.

triul, o. Riool, met prothesis van *t* uit 't *riul*. Men spreekt van 'n *triul*.

trompetter, m. Trompet en trompetblazer. Vklw. *trompette(r)tjen*.

träontjen, o. Kopje koffie. *Kom, 'k zal is gauw 'n träontjen zetten.*

träoten. Blazen op een trompet.

Afl. *träoter* – trompet en trompetter.

tròp, m. Troep. 'n *Tròp varkens, ganzen, kinder* enz.

trufel, m. Troffel, truweel.

Ook: Neeritter O. V. III. 149.

tuf, m. Kuif. *Ik heb duven en kippen met 'n tuf op de kòp.*

tûgen, overg. ww., dat alleen in de onbep. wijs gebruikt wordt. Het is moeilijk de beteekenis van dit werkwoord in enkele woorden weer te geven. We zullen daarom trachten, die door eenige voorbeelden duidelijk te maken.

A, zegt tot B. *Gef mîn dat bôk vör d(i)ee pesterdöze.*

B. *Né, dat kan 'k n(i)ee tûgen.*

A. *Maor akter dan dit leniaol bî dô?*

B. *Jao, dan kan 'k 't net èven tûgen.*

Hier zouden we 't kunnen weergeven door: doen, geven.

Van een karigen winkelier zal men zeggen:

H(i)ee kon 't n(i)ee tûgen mîn 'n kòkkije of 'n pèpermüntjen tô te géven, dus: over zich verkrijgen.

De meid, die een rekening heeft betaald en geen footje kreeg, zal zeggen: *D(i)ee vent kon nòg n(i)ee tûgen, datte mîn 'n dübbeltjen gaf.*

Moet iemand een nieuw pak hebben en kan hij 't geld er voor niet missen, dan zal hij zeggen: {p.43}

Nödig hek 't wel, maor ik kan 't op 't oogenblik n(i)ee tûgen; 't is 'n düre tid, dus: betalen.

Zie: *versîzen*.

D(i)ee man düit niks as warken en vrôten, h(i)ee giint zich gîn tid, h(i)ee kan n(i)ee tûgen, iim te èten òf te drinken.

Ik kan 't n(i)ee tûgen, wordt in 't Engelsch volkomen weergegeven door: *I can't afford it.*

Het werkw. *tûgen* is hetzelfde als 't Hoogd. *zeugen*, voortbrengen, ons Ndl. *tuigen*, en is verwant met ons: *tiegen* – *trekken*. *Ik kan 't n(i)ee tûgen* kan men dan ook in veel gevallen weergeven door 't Ndl: *Dat kan Bles niet trekken.*

tuitorig. Onvast staande. *Wat st(i)ee d(i)ee taofel tuitorig. Laot de kinder n(i)ee bî d(i)ee blômenmande kommen, dat dink st(i)ee (of is) arg tuitorig.*

Men spreekt ook van 'n *tuit* – een ding dat onvast staat of zit. b.v. 'n *Tuit* van 'n *hòd*, van 'n *stól* enz.

Gron. *toiterig* – spillig opgegroeid en daardoor zwak: van boomen en planten gezegd. Mnl. *touteren* – schudden, wankelen.

tükken. Dralen, talmen. *Tük nu n(i)et lange, of î komt nõg te late*. Ook Ned. Bet. O. V. II. p. 109.

Mnl. *tucken* – langzaam, met horten en stooten gaan, wachten.

tükkert, m. Kneu. Ook scheldnaam voor iemand met rood haar, en dan meestal met de bijvoeging van *rooie*. *Wacht is, léleke rooie tükkert!*

Vgl. *sjandarm*.

tünen. Vlechtwerk, mandewerk van teenen maken voor afscheidingen, beschoeiingen, kribben enz.

Vgl. ons: *Hollandsche tuin*.

Ook W.-Vl. de Bo geeft: *tuin* – haag, heining. Hgd. Zaun.

tûnhamer, m. Hamer, slei, slegge, waarmede men de palen voor tuinwerk (kribwerk, vlechtwerk) in den grond slaat.

Van iemand, die een rood, opgezet hoofd heeft van agitatie, inspanning, warmte of kwaadheid, zegt men: *H(i)ee hef 'n kòp as 'n tûnhamer*.

In de buurt van Deventer hoorde ik zeggen: *as 'n tûrhamer* en men verklaarde dit: als een hamer, waarmede men de *tûrpaal*, d.i. tuierpaal (waaraan een koe, schaap of geit op de weide, op de spurrie enz. wordt vastgebonden) in den grond slaat. Tuieren = vastmaken.

In Zutphen zegt men: *as 'n tûrhane*.

tüntelpòt of **tünteldöze**. Tonderdoos. *Tüntel*, tonder, staat in verband met Hgd. *zünden*, ontbranden.

tur, m. poos, tijd. *H(i)ee is 'n héle tur z(i)EEK ewest, út de stad ewest*.

Bî turen – nu en dan. *Bî turen isse de vliÿgste van allemaole; maor h(i)ee kan ook bî turen arg lui wèzen. Janoome kan der bî tûren zoo wit út(z(i)een, daj zolt zeggen, datte 'n òfgaonde z(i)EEKTE hef*.

tûren. Tuieren, vastbinden. *Wi hebt de b(i)EESTEN halve dagen op 't etgrôn etûrd*. Zie: **tûnhamer**.

tûte, m. Kip. Vooral 't verkleinwoord wordt dikwijls gebruikt: *tûtjes*. Ook Dr. en Geld.

tutmem. Geheel 't zelfde, tout de même. 't *Is hier 's middes altit (i)EENEN tutmem: zurkool met eerappels òf eerappels met zurkool*.

't *Is mîn (i)EENEN tutmem*. 't Is me onverschillig.

tw(i)eedonkeren. Avondschemering.

tw(i)eelichten. Morgenschemering. {p.44}

U.

ule! Gekheid! *Ménî dattet wòl dôn? Jao, ule* (fluiten!) Zie ook van Dale op: *Oele*.

ulevlücht, m. Oogenblik. *Ik bin in 'n ulevlücht wérümme. H(i)ee kan alles in 'n ulevlücht, maor dan moj n(i)EET z(i)EEN hoe 't edaon is*.

ülk, m. Bunzing. *Bülsink* wordt ook gebruikt, o.a. in *stinkbülsink*. Zie dat woord.

ümmebollen. Ombollen, van partij, besluit, voornemen veranderen.

ümmedôn. 't *Er îmand ümmedôn* = iemand bedriegen, foppen. *Nu gelövik daj 't er mîn ümme wilt dôn!*

ümmes of **jümmes**. Immers.

ümsgelik, bijw. Nagenoeg. 't *Is ümsgelik dr(i)EE wèke eléjen*. Of: meestal. *H(i)ee kümp ümsgelik tégen vier ûr*. Of: misschien. *î wilt tòch ümsgelik n(i)EET alles (h)EBBEN?*

üm tòch. Al daarom. *Waorümme dôj dat? üm tòch* d.i. daar wil of kan ik geen reden voor geven. Gron. omtoch.

üppelman of **üpperman**. Opperman.

üppelen of **üpperen**. Het werk van een opperman doen, opperen. *Vroger wasse metselaar, nu isse an 't üppelen.*

ure, v. Oer, ijzererts.

ûtdûtsen. Duidelijk maken. *Dat zak u nu is netjes ûtdûtsen.*

ûtfigeléren. Bedenken, overleggen, uitvorschen. *Dat hei maor is netjes ûtfigeleerd.*

Lat. vigilare – wakker zijn, waken.

ûtponden. Uitponden, verkoopen bij kleine hoeveelheden b.v. bij 't pond. *D(i)ee vörkooper hef dat petûken prumen bî de mande ekòcht en g(i)heet ze nu ûtponden.*

Ook van spek, vleesch enz. gezegd.

ûtreiden. Zie: *reidekamme*.

ûtschöttelen. Uitschieten. *Ik wil d(i)ee eerappels wel koopen, maor dan moj de kleintjes d'r ûtschöttelen.* Vgl: Uitschot.

ûtstükken. Uitschelden. *Z(i)ee hef 'm ûttestükt, dat de honden d'r gîn brood van zollen vrèten.* Zie ook: *jak*.

ûttrekken. Ontkleeden. *Ik gao mîn ûttrekken.* Doch: *antrekken* hoort men niet zooveel als: *ankléjen*.

ûtvègen. Uitvegen. Zie: *buis*.

ûtvensteren. Uitveteren, uitschelden, de kast, den mantel uitvegen. Zie: *ûtstükken*.

V.

vaalt, m. Mestvaalt. De *aa* als Ned. *aa* uitgesproken.

van-waor-bî-mîn. Duchtig, groot. *Ik krég 'n stankjen, 'n stük vleis, van-waor-bî-mîn.*

varen. Men vaart te Deventer (en vooral om de stad) niet alleen in een vaartuig, maar ook in een voertuig. Vgl. *gevaar*.

veere, bw. Ver. *Heel veere hier van dan. Nog vòlle veerder.* Vgl. *wîd*.

venster, o. De uitdr. *î zit hier gîn bur in 't venster* beteekent: Ge zit hier niemand in den weg, tot last.

verabstükken. Doen, in orde brengen, bedisselen. *Ik heb nòg wat met u te verabstükken, ik heb nog 'n appeltje met je te schillen.*

Vör van aovond hek nòg zoo vòlle te verabstükken, dat haost gîn tîd heb üm te èten.

verastrandéren. Assureeren (tegen brandschade enz.) Vgl. *astrant* – *assurant*.

verbète(r)en. Wie bedankt, als hem iets gepresenteerd wordt, zegt somtijds: *Ik bedanke. ik kan d'r mîn n(i)heet mé verbèteren.*

ve(r)blikken. Verschieten (van stoffen enz.) {p.45}

verbötteren. Schelen. *'t Kan mîn niks verbötteren.*

verbròd. Verbroed (van vogeleieren).

ve(r)d(i)eenen. Verdienen; doch *verdienen* wordt als in 't Ndl. uitgesproken.

ve(r)dôn. verteren, uitgeven. *Nu moj met Sündeklaos n(i)heet al u geld ve(r)dôn.*

verdôzaam. Verkwistend.

ve(r)dreit. Stellig, inderdaad. *Jao, ve(r)dreit, Hein slòt de pòtdeksels bî 't mezîk. 't Is verdreit waor.*

ve(r)düld. Nagenoeg 't zelfde als *verdreit*.

vergangen. Verleden. *Vergangen wèke, jaor, maond, zündag.*

ve(r)gank. Passage. *D(i)ee winkel zal wel wat te dôn krîgen, want in d(i)ee straote is vòlle ve(r)gank.*

verhetsen (zich). Zich een ernstige verkoudheid op den hals halen door het gebruik van water, karnemelk of iets dgl., als men bezweet is.

ve(r)klaoren (de oogen). Wanneer men iets of iemand zien kan, die men gaarne ziet b.v. als een meisje voorbijkomt, waarmee een jongen geplaagd wordt, dan zegt men tot hem:

Ve(r)klaort u oogen is. Het woord beteekent dus: de oogen verlustigen, waadoer ze helder opzien.

Zie ook: Oudemans Taalk. Wdb. op Hooft.

ve(r)knüpt! of: **bin'k verknüpt!** beteekent: Inderdaad! 't Is inderdaad waar!

Wel verknüpt! Wel drommels! 't Is verknüpt waor – 't Is stellig waar.

ve(r)kommen. Vergaan, omkomen. *D(i)ee arme stümper(rt)s ve(r)komt van ongemak en ellende.*

ve(r)léjen. Geleden. *'t Is zoo wat fiftig jaor verléjen.*

ve(r)loop. 't *Ve(r)loop ûthangen.* Op den loop gaan. *Tu den d(i)eender kwam, hingen de jonges 't verloop ût.*

ve(r)luizen. Vertikken, verdaaien, niet doen. *Alle dagen zeggik 'm datte zin beste mot dôn, maor h(i)ee verluist 't.*

ve(r)nemmen. Vernemen, bemerken. Als een jongen verweten wordt, dat hij een klein ongelukje heeft gehouden, dan pleegt hij zich vrij te pleiten door te zeggen: *D(i)ee 't eerste vernemp, hef 't achter in 't hemp.*

ve(r)nemstig, bnw. Aannemelijk, wie gemakkelijk iets begrijpt. 'n *Ve(r)nemstige jonge.* Gron. Vernümstig.

ve(r)nüft, bnw. Vernuftig. Vgl. *nut,* voor: nuttig.

veròrdenéren. Bevelen, voorschrijven b.v. een recept.

verrennewéren. Vernielen, ruïneeren.

W.-VI. reneweren – iemand aan den grond helpen, arm maken (de Bo).

verrùkt. Verrekt, (van een lichaamsdeel gezegd). Ook Ned. Bet. O. V. II. p. 112.

ve(r)schèlen. Schelen. *'t Kan mîn niks ve(r)schèlen.*

ve(r)siezen. Verduwen, betalen. *Ik kan 't nòg maor n(i)eeet versiezen daj 't er mîn zoo iimmedaon hebt (bedrogen hebt). Ik zol 't wel willen koopen, maor ik kan 't nòg n(i)eeet versiezen.. Vgl. tügen.*

ve(r)sjanzéren. Verwisselen. Moeten b.v. meubels uit een vertrek met die in een ander verwisseld worden, dan hoort men: *Kom lauwe d(i)ee bul is gauw versjanzéren.*

ve(r)slòdderen. Door slordigheid verliezen of bederven.

ve(r)slüngelen. Verwaarloozen, nagenoeg gelijk aan *verslòdderen.*

ve(r)smîten. Verslingeren, vergooien. *Hannes hef zich lélek versméten an d(i)ee meid, dat drel. H(i)ee hef zich versméten* beteekent ook: hij heeft door zijn slecht gedrag zich verachtelijk gemaakt, zijn fortuin met voeten getreden. {p.46}

ve(r)spòllen. Verliezen, vooral bij koop of verkoop. *Ik heb geld an dat peerd, dat hûs verspòld. Ik heb 'n bul an Jan verspòld.* (Hij ziet er veel slechter uit, dan toen ik hem 't laatst zag). *Mîn kidde hef in de laaste tîd vleis verspòld.*

ve(r)tikt. Bevestiging. *'t Is ve(r)tikt waor. Bin 'k vertikt! – inderdaad! Wel vertikt! – wel drommels!*

Ook kan het een ontkenning aanduiden. *'t Is ve(r)tikt, as't waor is,*

ve(r)wégen. Bewegen. *D(i)ee mus is zoo dood as 'n piere; h(i)ee verwégt zich n(i)eeet meer.*

vaste, bnw. en bijw. Vast. Attrib. en praed. altijd met *e.* b.v. 'n *Vaste kool. D(i)ee kool is vast, zit vaste in mekare.*

veste. Langzamerhand, vast. *Kom, laowe maor veste vorûtgaon.* Nagenoeg hetzelfde als *manges.*

vestenisse. Ouderen hoorde ik in mijn jeugd een hypotheek meermalen zoo noemen.

vetprîzen. Een bezoek brengen aan menschen, die geslacht hebben en hun, onder 't genot van een glaasje, toewenschen: 'k *Haope, daj 'm in gezondheid mögt gebrûken.*

vîfkòp, m. Noemt men spottend wel eens een hoogen hoed of kachelpijp. Ook Gron.

vimme. Honderd bossen hout, stroo enz. met vier overtallige; dus 104 bos.

vindjen. Middel, vinding. *H(i)ee hef op alles 'n vindjen. Hu kui dat tòch? Wel, ik hebt 'r 'n vindjen op.*

vingers. De volgende vingerrijmen bestaan in 't Dev.

Dûmelinksken hef 'n verksken ekòcht,

Flikflak hef de centen ebròcht,

Lankman hef 'm estaoken,

Fiedelevink hef de wòrst emaaft,

En dat kleine dûveltjen hef alles opesnapt,

In zîn kleine mündjen,

Tu kréche wat vör zîn küntjen.

Of ook: *Pink, gòlden rink, lange ledder, biertapper, lûzèknapper.*

vistéve, v. Vischwijf. *Z(i)ee g(i)eeft an as 'n vistéve.*

vleis. Vleesch. Sommigen vinden dat dit woord al te plat klinkt en zeggen daaom: *vlés.* Om dezelfde reden hoort men o.a. ook in plaats van: *zurkool, bòtter, vusten* en *buk: zûrkool, bóter, vûsten* en *bûk.*

vlesse of **flesse,** m. Fleisch. *Hef Jan al 'n baord? Jao, h(i)ee is zoo ru as 'n vlesse.*

vloo, bnw. en bijw. Ondiep. *'t Is hier arg vloo, daor st(i)eeft gîn half vòt water. De vlooe motten,* een zwemplaats in de gracht, waar de *iezermotten* gingen zwemmen. Er was ook: *'n Diepe motten. Zoo zui niks vangen; î vist te vloo* (ge moet den dobber omhoog halen). *Vloo bouwen.* 'n Ondiepe voor ploegen. Ook Gron.

vlòtjen of **flòtjen.** Dobber van een sim.

vlûs of **flûs,** o. Vlies. *'t Hef van nacht gud ebakt; daor lig 'n vlûs op de grefte.*

vlöte, m. Ondiep kuipje, waarin de melk in den kelder staat, om den room boven te laten komen. De afgeroomde melk heet: *vlötemelk.*

Kil. Geld. Vlotemelk.

vòlderwechens. Op vele plaatsen.

Gron. Veulderwegen.

Vgl. *anderwechens* – elders. *Meederwechens, Méstewechens* – op vele, de meeste plaatsen.

Ieenderwechens – *Tw(i)eederwechens* – *Vierdewechens* enz. Zelfs hoort men:

Nargensterwechens voor: Nergens.

Zie ook: **wechens.**

vòlk, o. Een meid of knecht bestempelt (vooral in de omstreken) met dien naam zoowel haar eigen familie als de familie bij wie ze in dienst is.

Margen gao 'k nao mîn vòlk {p.47} (naar huis). *Mîn vòlk is út de stad en nu gao 'k met kò(s)tgeld.*

Ook soldaten: *Mîn zònne is onder 't vòlk.*

vòlle. Veel. *Vòlle kòke, bòtter, vleis, kinder* enz. Doch: *vòl(s) te vòlle, vòl(s) te mooi* enz.

volsten. *Ten volsten kommen,* helpen, ondersteunen. *Aj zelf n(i)eeft alles kònt betalen, dan zak u wel ten volsten kommen.*

vören. Voren. *In 't vören* – vooruit, te vroeg. *Mîn wark vör Donderdag had ik Wonseldag al òf; 'k was dús 'n dag in 't vören.*

vörkooper. Iemand, die vruchten enz. van de boeren koopt bij groote hoeveelheden en ze dan in de stad in 't klein verkoopt.

vörnemens of **van vörnemens.** Voornemens, van plan.

vörstaon. Voortrekken (schooljongensterm). *De méster st(i)eeft Sjors gîn klein betjen vör.*

vòrst, v. De kou in handen of voeten.

vot, bijw. Weg. *Dat menteltjen hef vòlle van 'n vesjen vot. Pas maor op, daj 't n(i)eeft vot kriegt op 't water.*

vôt. *Vör de vôt weg.* Zonder uitzoeken, zóó als ze liggen of staan. *De meid mot de groote eerappels d'r n(i)ee^t út^zôken;* z(i)ee mot ze *vör de vôt wegnemen.* *De wöttels kòst dr(i)ee cent de bos, vör de vôt weg.*

vrieë, m. Wreef van den voet. Mnl. *wrige.* Tijdschr. III. 216.

vrîjigheid. Vrijheid, vrije tijd, vrijpostigheid. *De jonges heb vòls te vòlle vrîjigheid; de mèster mos ze meer wark opgéven. Jan parmeteert zich vòls te vòlle vrîjigheid.*

vrouwlûvleis. Vrouwenvleesch. *An hûm zit niks gîn vrouwlûvleis* zegt men van iemand, die niets van de vrouwen wil weten.

vul. Vuil. *îmand vul schouwen* – niet voor eerlijk houden, voor schurftig houden. *Nu kûmp eindelek den aap út de mouwe; maor ik had 'm al lange vul eschouwd.*

Iemand *vul op 't buis wèzen* – een hekel aan hem hebben, wrok tegen hem koesteren. Vgl.

grôn.

'n Vule rôtte. Een slim klein meisje, een bijdehandje. *'n Vule stinkert.* 'n Slimme vogel.

vül of **vüllen,** o. Veulen.

vulboomen, bnw. Een jongensaardigheid is om 't hout, dat men niet kent, *vulboomen hòlt* te noemen; want zegt men; *aj d'rop schît, stinkt 't.*

vur, v. voering. *Vur vör 'n ròk.*

vusten. of **handelen.** Elkander de hand geven. *Kom, laowe is vusten.*

W.

waar nemmen (niet: *waor*). Wanneer men iemand verzoekt een groet over te brengen, dan hoort men dikwijls van den laatste: *'k Haope 't waar te nemmen* d.i. mij van mijn opdracht te kwijten. *Nu, dag Garrît, gezondheid, ende groetenisse in hûs! Dank u, 'k haope 't waar te nemmen!*

wall(i)ee? Wat blief?

want, o. *H(i)ee zit gud in zîn want* – hij zit er warmpjes in. Het woord beteekent eigenl.: stof, laken. Vgl. 't oude lijnwand en 't schroder- (kleermaker) of wantsnijdersgilde.

waren. Hoeden, wachten. *Waardu!* – Pas op! of: Uit den weg!

wark. Van een boer of boerin, die niet meer werken kan, hoort men soms zeggen: *Sins 'n jaor ette 't genaodebrood, 't wark ister ôf.*

warkaore, m. Werkader. Van een luiaard {p.48} zegt men: *de warkaore is 'm esprongen.*

wasseldôk, m. Vaatdoek.

water. *H(i)ee hef 't water in de kelder* – hij is failliet.

watjekou, m. Klap, peuter, oorveeg. Ook Gron.

wechens. Weegs. *Ieenderwechens* – op een plaats. *De echter Dèventer kôke kui maor (i)eenderwechens krîgen, zek ze.*

Voor de andere samenst. Zie: **vòlderwechens.**

wège, dat. van *weg.* *In de wège staon, zitten, liggen* enz. *ût de wège gaon. Te wège brengen.*

weggen, m. Boerenstoete, grof wittebrood.c

wegfommelen of **wegfrommelen** Wegstoppen, heimelijk verbergen.

weggeschét, m. Strontje op 't oog, ook soms *weegje* genoemd. Zie Tijdschr. III. 216. In Kampen zegt men: paddeschîter.

wegnîfelen. Stilletjes wegnemen, wegkapen. Zie ook *nîfelen, ratsen, kitsen, boksen* e.a.

weidegreve. Beheerder der stadsweiden n.l. van de Marsch en de Teuge d.z. de Stads- en de Bergweide.

Vgl. Brinkgreve, Holtgreve e.a. *Greve* – graaf.

weite, v. Tarwe. *Weitenmèl, weitenbrood.*

wèk, (è-lang). Mannetjezend, waard of woord.

Kil. Geld. wacke.

wèke, m. Week. Men zegt soms: *Van wèke evenals men zegt: van dage, van margen enz. Van ('t) jaor of van de jaor en van de maond. Van lente, van winter, van harfst, van zomer en van de winter of van 't winter enz.*

wékzeerig. Kleinzeerig, gevoelig, aantrekkelijk. Van lichaam en van gemoed gezegd. *Asse zich met 'n speld prikt schreeuwte al; h(i)ee is wékzeerig. Asse narigheid züt dan grinte dadelijk; zoo wékzeerig.*

welbalken. Zware balken, als geplaatst langs de IJselkade.

wenne, m. Uitwas, vleesch- of vetknobbel.

wépeldoorn, m. Hooge, wilde rozestam waarop geoculeerd wordt. Gron. wepel – onrustig. Oost-Fr. wepel – beweeglijk en wepeln – zwaaien, wiegelen, schudden. Mnl. wepelen – heen en weergaan. Wepelingh – bijlooper, bijzitter, die zonder eigenlijke betrekking is. Verg.

wibbelen.

wét. *Ik zal dat wel an de wét kommen* – ik zal dat wel vernemen, leeren kennen, gewaar worden.

wèteren. Vloeibaar voedsel geven; vooral aan kalvers.

wézeboom, m. Lange boom op een voer hooi, koren enz. die vóór en achter door touwen neergehaald wordt. Hgd. Wiesbaum.

wibbelen. Onvast staan en daardoor schudden, wiebelen. *De taofel wibbelt. Zit daor n(i)eeet zoo met u b(i)eenen te wibbelen. Wibbelig.* Zie: **tüterig**. Zie vooral: **wépeldoorn**.

wîd, bijw. Ver. *Wî hebt wel 'n ûr en nog wîder eloopen. H(i)ee wont n(i)eeet wîd van ons òf. Tüt hu wîd muwe leeren? H(i)ee is al wîd weg.*

Gooi dat nu maor n(i)eeet zoo wîd weg – keur dat nu maar niet zoo geheel af.

wîdwage, bijw. Wagewijd.

w(i)ee, Wilgenteen om boonenstokken, leiboomen enz. te binden.

w(i)eege, m. Wieg. *Stoot is an de w(i)eege* – toe, drink eens. Ook: opening van een voet of iets meer, tusschen twee huizen.

wie(r)de. *In de wie(r)de* = In de war. *Pas {p.49} op anders g(i)eeet u touw in de wie(r)de zitten. Wat hei u haor in de wie(r)de, haal is gauw de reidekamme. Mîn zaken bint arg in de wie(r)de* of *'k zitte met mîn zaken in de wie(r)de.*

wierig, bnw. Gezond, vlug. *Bint ze in hûs allemaole wierig? As 'n meiwòrm n(i)eeet wierig is, moj 'm op de poot drükken.* Van een zieke of oude van dagen zal men zeggen: *h(i)ee is aa(r)dig wierig.*

wikken. *Dat wik u wicken* – dat wil ik wel gelooven, daar kun je op aan, dat verzekeer ik je.

willig. Van koopwaren zegt men dat ze *willig* of *graag* zijn, wanneer er veel vraag naar is.

wimme, m. Plaats aan den zolder om spek, worst, ham enz. op te hangen aan de *spîlen*. Zie dat woord.

windemòlle, m. Windmolen.

windaos, o. Windas. As van een wagen, een machine enz. luidt als in 't Ndl.

wîndrûve, m. Wijndruif; de druif van een boor heet: *de druf*.

winnen. Winden. *Opwinnen, òfwinnen.*

wip. *Loop nao de wip! naar den drommel*, naar de pomp.

wippeldewap, m. Wip. Bij het op- en neergaan zingen de kinderen (soms met Holl. uitspraak): *Jan Wippeldewap, Hu kaok î de pap? Van bûkweitenmèl; Hu kîkî zoo schèl?*

wîsheid, v. Wijsheid, ernst.

Spòllen ût wîsheid en n(i)eeet ût gekheid. Schei tòch ût met dat stoeien, tamé wòt 't nog wîsheid. Alle gekheid op 'n stòksken; nu is wîsheid epraot.

wisse, bijw. Gewis, zeker. *Kom î margen? Jao, wisse.*

wollewé. Zeker, tamelijk ruw jongensspel. Zie mijn Feuilleton in de Dev. Cour. van 20 Juli '94.

wonder en geweld. Van wonder en geweld = buitengewoon groot. 'n Drukke, 'n stük vleis, 'n poos van wonder en geweld.

wonseldag of **wunseldag.** Woensdag. Vgl. **dinkseldag.**

wöttelbûr. Boer, die in de stad woont.

wrôten of **vrôten.** Wroeten, hard werken, vooral om vooruit te komen, geld te verdienen. *D(i)ee mensen hebter van z'n lèven al wat òfevrôt.* Soms met eenigszins ongunstige betekenis: *Z(i)ee dôt niks as vrôten en günt zich zelf haost gîn nat of dröge.* Afl. *Vrôter, gevrôt.*

Z.

zaalverig, bnw. Verlept. *D(i)ee slaod is arg zaalverig; z(i)ee is zéker gisteren al esnéjen.*

zak, m. *De koppen in (i)eene zak hebben.* Onder één hoedje spelen.

zam, bnw. Zacht, week. *ü'm leer gud zam te krîgen, moj 't met traon sméren.* Vgl. **smö.**

zattert, bijw. Zat, genoeg. 'k *Heb zattert* of *zattert en genog.* Zaansch: *zadder.* O. V. I. p. 45. Gron. *Zattert.*

zauwelen. Zabbelen, zuigen. *D(i)ee jonge lig den hêlen margen te zabbelen op 'n stüksken zôt (h)òlt.*

zeggen. *N(i)ee't naor zeggen hören* – ongezeggelijk zijn.

zeikert, m. Kort aangebonden, licht geraakt, opvliegerig mensch.

zeiveren. Zeeveren, kwijlen. *Zeiverbaord,* iemand die zeivert.

Vooraf van kleine kinderen gezegd.

zelfs, vnw. Vaak voor: *zelf* gebruikt. Vgl. **eigens.**

zelve. Salie. *Zelvemelk.* Opmerkelijk is 't, dat *salîmelk* een minder edele betekenis heeft. Op 't ijs koopt men voor 'n cent een kopje saliemelk; doch moeder kookt 's zondagsavonds: *zelmelk.* In 't Mnl. komt "selve" o.a. reeds {p.50} bij W. v. Hildegarsbergh voor. Ook Limb. en N.-Brab.

zichte, m. Sikkkel om graan te maaien.

zieë, m. Zoo noemt de boer 'n zeef.

Mnl. *zîen* – zijgen, zinken, neerdalen.

z(i)EEK en **züchtig,** bnw. Ziek, sukkelend. *Ik wil gaon trouwen, want ak op mîn òlden dag z(i)EEK en züchtig wòdde, hek dan 'n guje oppassing.*

z(i)Eekten en **züchten.** Zie: **ma(r)telen.**

zinnig, bnw. Mak, tam. Vooraf van honden en paarden gezegd.

zinnigheid, v. Lust, trek. 'k *Heb gîn zinnigheid üm daor hen te gaon. Ik heb gîn zinnigheid in d(i)ee meid,* (vrijster of dienstbode).

zaod, o. Zaad, inzet. *Ik heb mîn zaod al zeggen de jongens, als ze hun inzet al terug hebben; wat ze nog verder krijgen is dus winst.*

zòkke, m. Sok. Ook overdr. 'n *Zòkke van 'n vent* – een trage, domme, onbeholpen man. Ook W.-VI.

zomp, m. Lang, smal vaartuig, vooral op de Overijselsche kanalen in gebruik. Velen zullen zich nog de snelvarende *bötterzomp* op Amsterdam herinneren met zijn onversaagde bemanning.

zonnend. Zie: **zükkend.**

zoogedîsel, m. Zoogdistel, paardedistel, die *gestoken* wordt voor de konijnen.

züchten: Zie **z(i)Eekten.**

züg, o. Vloeipapier, stukje vloeï. 'n *Schrift met 'n zügjen. Elke sînesappel zit in 'n zügjen.* Ndl. zuigen, is echter *zügen.*

zükkend, vnw. Zulke mv. (nooit gevolgd door een subst.). *H(i)ee hef ach vissen evangen! Hükkend? Zükkend! Hunend? Hoe een? zonnend! Zoo een!* wordt in 't enk. gebr.

zuptòdde, m. Zuiplap.

zwak. Lenig, buigzaam. *D(i)ee jonge is zoo zwak, datte de b(i)eenen in de nekke kan leggen.*

zwakjen, o. Het buigzame gedeelte van een pijperoer.

zwaleve, m. Zwaluw. Sam. *Zwalevennòst, zwalevensta(r)t*, (zekere houtverbinding).

zwallegat, o. Zinkput, kolk, waarin het vuil uit het water bezinkt. Vgl. Ndl.: zwelgen – verslinden. Eng. to swallow.

zwalm, v. Walm. *Zwalmen*, ww. *De lampe zwalmt; de kamer is vol zwalm.*

zweinjak, m. Liederlijk mensch. Zwijn is geen Deventersch; het is geïmporteerd, van daar de uitspraak met *ei*. Zie bij: *gleitand*.

zwît. *Zwît slaon*. Geur maken, pronken, zich nogal voordoen.

zwil, o. Eelt, zeen in 't vleesch. *H(i)ee hef zwil in de handen. Zwilderig vleis.*

zwil(h)aor, o. Geel haar (pezen uit draden samengesteld). Gron. taoi haor.

zwiksken, o. Een hazelnoten verlengstukje op een hengelroede.

zwaor, bnw. Zwaar, zwanger. *Tu ons hûs ôfbrandde, was ik zwaor van mîn négende* (kind).

zwaore, m. en v. Spekzwoerd.

TER VERBETERING:

Van het rijmpje bij *dudeldòp* pag. 9 gelieve men de twee laatste regels te schrappen. Zij behooren alleen bij *klikspaon*.

Achter: *D(i)eepte*, in te voegen: “Meestal uitgespr. *diepte*. Zie § 25 der Inleiding”.

Het onder *Hükkend* vermelde is niet geheel juist; men zie daarvoor § 60 der Inleiding.